

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmana • Ombudsperson Institution

GODIŠNJI ZVEŠTAJ 2015

Br. 15

Priština 2016

G. Kadri Veseli

Predsednik Skupštine Republike Kosovo

Priština

Poštovani G. Predsedavajući Skupštine,

Na osnovu člana 135, stava 1 Ustava Republike Kosovo i člana 29, stava 1 i 2 Zakona o Ombudsmanu, dostavljam Vam petnaesti godišnji izveštaj Institucije Ombudsmana Republike Kosovo.

Ujedno Vas molim da prihvatite zahtev za podnošenje i diskusiju ovog izveštaja na plenarnoj sednici Skupštine Republike Kosovo tokom prolečne sesije.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman

Prishtina 31 mart 2016

Sadržaj:

Uvodna reč Ombudsmana.....	8
Institucija Ombudsmana	10
Mandat Institucije Ombudsmana	10
Pristup Instituciji Ombudsmana.....	14
I. ZAŠTITA I ODBRANA OSNOVNIH LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA U REPUBLICI KOSOVO.....	16
1. Zakonodavstvo.....	16
1.2. Sudska zaštita prava	19
1.3. Uloga izvršne vlasti u zaštiti ljudskih prava.....	24
1.3.1. Zaštita imovinskih prava na Kosovu.....	26
1.3.2. Eksproprijacija	26
1.3.3. Kosovska agencija za imovinu (KAI).....	27
1.3.4. Kosovska katastarska agencija (KKA)	29
1.3.5. Kosovska agencija za privatizaciju (KAP)	29
1.3.6. Posebna komora Vrhovnog suda Kosova (PKVSK)	31
1.3.7. Prava koja se odnose na životnu sredinu	33
1.3.8. Pravo na pristup javnim dokumentima	36
1.3.9. Jednakost pred zakonom	40
1.4. Manjinske zajednice	45
1.4.2. Imovinska prava.....	47
1.4.3. Obrazovanje	48
1.4.4. Sloboda kretanja.....	50
1.4.5. Situacija zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.....	51
1.4.6. Zastupljenost pri zaposlenju u centralnim i lokalnim organima vlasti	53
1.4.7. Upotreba jezika	54
1.5. Prava deteta	57
1.5.1. Podnete žalbe u vezi sa pravima deteta.....	58
1.5.2. Prava deteta u postupcima pred nadležnim administrativnim i sudskim organima	58
1.5.3. Pravo dece na školovanje.....	59

1.5.4.	Prava dece sa ograničenim sposobnostima	60
1.5.5.	Nasilje i bezbednost u školama	61
1.5.6.	Prava dece na zdravstvenu zaštitu.....	61
1.5.7.	Deca ulice.....	62
1.6.	Verske slobode na Kosovu.....	63
1.7.	Rodna ravnopravnost.....	65
1.7.1.	Zakon o rodnoj ravnopravnosti br. 05/-020	66
1.7.2.	Pravo na rad	66
1.7.3.	Pravo na imovinu i nasleđivanje	67
1.7.4.	Pravo na zdravstvenu zaštitu.....	68
1.7.5.	Nasilje u porodici	68
1.7.6.	Žene žrtve seksualnog nasilja tokom rata	69
1.7.7.	Položaj LGBT populacije na Kosovu	69
1.8.	Prevenција Torture	71
1.8.1.	Nacionalni mehanizam za prevenciju torture (NMPT).....	71
1.8.2.	Žalbe lica lišenih slobode.....	72
1.8.3.	Uslovni otpust	73
1.8.4.	Nadzor i posete mestima u kojima se nalaze lica lišena slobode.....	74
II.	SAŽETAK IZVEŠTAJA SA PREPORUKAMA.....	75
2.1.	Predmeti: Ž.br: 48/2012 Xhevdet Kalludra; Ž.br.176/2012 Mexhit Baliija; Ž.br.125/2013 Abdylqerim Mripa; Ž.br. 36/2015 Hajrullah Bahtiri; Ž.br.49/2015 Muhamed Sherifi protiv Kosovske agencije za imovinu, u vezi sa odlukama Komisije o imovinskim stambenim pitanjima, Direkcije za imovinska i stambena pitanja za povraćaj imovinskog prava raseljenih lica, kao posledicu rata tokom 1998-1999, u kojima oni ističu neko imovinsko pravo.....	75
2.2.	Predmet Ex Officio br. 517/2015, u vezi sa postupanjem suda po žalbama protiv preliminarne odluka za eksproprijaciju nepokretnosti	76
2.3.	Predmet Ž. br. 201/2015 Behram Krasniqi protiv vladine Komisije za priznanje i određivanje statusa palih boraca i invalida OVK, ili ratnih zarobljenika OVK	77
2.4.	Predmeti: Ž.br.23/2014 Pjetër Saliquuni i ostali i Ž. br.473/2014 Zvonimir Vasić i ostali protiv Kosovske Agencije za Privatizaciju (KAP), u vezi sa kašnjenjem o imenovanju Odbora direktora KAP-a.....	77
2.5.	Predmet Ž. br. 302/2012 Agim Memaj protiv Posebne komore Vrhovnog suda Kosova u vezi sa dužinom postupanja Posebne komore Vrhovnog suda Kosova u	

predmetu SR-11-0315/C-III-12-1993, koja se odnosi na povraćaj nepokretnosti od strane PIK “Progres” u Prizrenu	78
2.6. Predmet Ž.br.602/2014 Sali Rexhepi protiv Korektivne službe Kosova zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na obrazovanje, na osnovu Zakona o izvršenju krivičnih sankcija br.04/L-149	79
2.7. Ex Officio br.498 /2015 u vezi sa izgradnjom “Parka mira”, “Trga Cara Lazara”, “Trga OVK” i “ Trga Adem Jashari”, u Opštini Severna Mitrovica	80
2.8. Predmet ž.br. 221/2013Arsim Biqaku protiv Osnovnog suda u Prizrenu u vezi sa dužinom trajanja sudskog postupka u odlučivanju po predmetu koji se odnosi na prekid radnog odnosa.....	81
2.9. Predemet ž.br.66/2015 Novica Filipović protiv Osnovnog suda u Prištini, ogranak u Gračanici u vezi sa dužinom trajanja sudskog postupka	81
2.10. Predmet ž. br.435/2013 Nadežda Jovanović protiv KAI u vezi sa neizvršenjem odluke Ustavnog suda KI 187/13	83
2.11. Predmet Ž. br.290/2015 Hivzija Bukvić protiv MUP u vezi sa postupkom dobijanja državljanstva i upotrebom jezika	84
2.12. Predmet Ž. br.124/2015 Božidar Perić protiv opštine Parteš u vezi sa pravom na rad i nesprovođenje odluke Inspektorata rada	86
2.13. Predmet Ž. br.189/2015 Shaban Jashari protiv PK u Đakovici u vezi sa pravom na život	86
2.14. Predmet Ž. br.337/2014 Mursel Bytyqi protiv Osnovnog suda u Prizrenu u vezi sa dužinom trajanja sudskog postupka.....	88
2.15. Predmet Ž. br.305/2015 Alinexhat Zeqiri protiv Osnovnog suda u Prištini u vezi sa neizvršenjem pravosnažne i izvršne presude.....	89
2.16. Ex Officio br. 518/2014 u vezi sa upisom kandidataizvedenih iz kategorije boraca OVK u akademsku 2014/2015 godini.....	90
2.17. Predmet Ž.br. 369 / 2014 o dužini postupanja u vezi sa razmatranjem predmeta g. Sahit Kastrati, g. Rahman Mazreku i g. Agim Huseini, a zbog nenadoknađivanja putnih troškova i nesaradnje MRSZ sa IO.....	91
2.18. Predmeti Ž. br. 542/2013 Hafije Bislimi, Ž. br. 4/2014 Suzana Caca i Ž. br. 85/2014 Xhemajl Ademi protiv MRSZ u vezi sa žalbama o suspenziji zahteva za realizaciju prava koja proizilaze iz Zakona o statusu palih boraca, invalida rata, veterana, pripadnika OVK, civilnih žrtava rata i njihovih porodica br. 04 / L-054	92
III. AKTIVNOSTI INSTITUCIJE OMBUDSMANA NA KOSOVU	93
3.1. Aktivnosti Odeljenja za dečija prava	93
3.2. Aktivnosti Odeljenja protiv diskriminacije	97

3.3.	Aktivnosti Odeljenja za rodnu ravnopravnost.....	98
3.4.	Saradnja IO sa civilnim društvom.....	99
3.4.1.	Saradnja sa institucijama, organizacijama i međunarodnim agencijama.....	99
3.5.	Međunarodna saradnja	102
3.5.1.	Saradnja sa srodnim institucijama i drugim međunarodnim organizacijama	104
3.5.2.	Članstvo u međunarodnim organizacijama.....	105
3.5.3.	Izveštavanje o različitim međunarodnim mehanizmima	106
3.6.	Komunikacija sa medijima.....	107
IV.	FINANSIJE.....	109
4.1.	Budžet IO	109
4.2.	Finansiranje IO iz budžeta Republike Kosovo.....	110
4.3.	Završni budžet IO i realizacija troškova za 2015. godinu.....	111
4.4.	Finansiranje IO od donatora.....	112
V.	STATISTIKE.....	112
5.1.	Statistički rezime o žalbama i predmetima	112
	Skraćenice	125

Lista tabela:

<i>Tabela 1: Učešće na međunarodnim sastancima</i>	<i>103</i>
<i>Tabela 2: Lista poslatih izveštaja međunarodnim organizacijama.....</i>	<i>107</i>
<i>Tabela 3: Raspedela informacija/izjava/obaveštenja na službenoj veb stranici IO.....</i>	<i>107</i>
<i>Tabela 4: Lista medijskih nastupa prema medijumima</i>	<i>108</i>
<i>Tabela 5: Zahtev budžeta, dodeljeni budžet, smanjenje budžeta i završni budžet za 2015</i>	<i>111</i>
<i>Tabela 6: Završni budžet i realizacija budžetskih troškova za 2015. godinu.....</i>	<i>112</i>
<i>Tabela 7: Podnete žalbe građana pred IO tokom 2015. godine.....</i>	<i>114</i>
<i>Tabela 8: Žalbe proglašene neprihvatljivim tokom 2015. godine</i>	<i>114</i>
<i>Tabela 9: Predmeti otvoreni za istragu od strane IO tokom 2015. godine</i>	<i>115</i>
<i>Tabela 10: Predmet istraživanih slučajeva na osnovu prava garantovanih Ustavom (jedan slučaj može obuhvatiti više od jedne povrede garantovanih prava).....</i>	<i>116</i>
<i>Tabela 11: Ukupan broj zatvorenih predmeta od strane IO tokom 2015. godine (ne samo predmeti iz 2015. godine, već i predmeti registrovani , a koji su zatvoreni tokom ove godine)</i>	<i>116</i>
<i>Tabela 12: Neuspeh nadležnih vlasti da odgovore na pisma IO-a.....</i>	<i>118</i>
<i>Tabela 13: Izveštaji sa preporukama za predmete koji se vode u IO</i>	<i>118</i>
<i>Tabela 14: Sprovođenje preporuka iz izveštaja istraživanih predmeta od strane IO.....</i>	<i>119</i>

Lista ilustracija:

<i>Ilustracija 1: Razmatranje žalbi podnetih IO tokom 2015. god.</i>	<i>120</i>
<i>Ilustracija 2: Etnička pripadnost građana koji su se žalili IO tokom 2015. god.....</i>	<i>120</i>
<i>Ilustracija 3: Rodna zastupljenost građana na osnovu žalbi podnetih IO u 2015. god.</i>	<i>121</i>
<i>Ilustracija 4: Odgovorne vlasti u žalbama koje su podnete IO tokom 2015. god.</i>	<i>121</i>
<i>Ilustracija 5: Etnička pripadnost građana na osnovu predmeta otvorenih za istragu tokom 2015. god.....</i>	<i>122</i>
<i>Ilustracija 6: Odgovorne vlasti u istraživanim predmetima od strane IO.....</i>	<i>122</i>
<i>Ilustracija 7: Predmet istraživanih slučajeva na osnovu prava garantovanih Ustavom.....</i>	<i>123</i>
<i>Ilustracija 8: Zatvoreni predmeti tokom 2015. godine (ne samo predmeti iz 2015. godine, već i predmeti registrovani ranije, a koji su zatvoreni tokom ove godine).....</i>	<i>123</i>
<i>Ilustracija 9: Sprovođenje preporuka izveštaja istražil IO.....</i>	<i>124</i>

Uvodna reč Ombudsmana

U 2015. godini Institucije Ombudsmana (IO) obeležava 15 godina od osnivanja, kada je institucija prvi put otvorila svoja vrata da primi zahteve građana, kad god smatraju da su njihova prava prekršena od strane državnih organa. Imao sam tu sreću da budem jedan od tri lokalna pravna savetnika koji su počeli sa radom tog istog dana, da bi dalje nastavio rad kao direktor istrage pa zamenik i vršilac dužnosti Ombudsmana u to vreme, da bi se u julu 2015. godine ponovo vratio na čelo institucije, izabran od strane Skupštine Republike Kosovo.

Godišnje izveštavanje o IO pred Skupštinom Republike Kosovo je dobra prilika za odražavanje uticaja koji ovaj nezavisni mehanizam ima kada je u pitanju kontrola rada i usluga javnih vlasti u odnosu na građane, efikasnost usluga i korišćenje pravnih sredstava, poštovanje administrativnog postupka, poboljšanje upravljanja i odgovornosti.

U julu 2015. godine, stupila su na snagu tri osnovna zakona za zaštitu ljudskih prava: Zakon o Ombudsmanu, Zakon za zaštitu od diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti polova, koji su ojačali mandat i dali dodatna ovlašćenja Ombudsmanu.

Ovi zakoni predviđaju: kraće rokove za razmatranje slučajeva; osnivanje Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture (NMPT), koji pokriva ne samo javni već i privatni sektor; u vezi sa diskriminacijom, kaznene mere za ne saradnju sa Ombudsmanom; pokretanje sudskih postupaka od strane Ombudsmana; nastupanje Ombudsmana u svojstvu prijatelja suda (*Amicus curiae*) u sudskim postupcima koji se odnose na ljudska prava, pitanjima ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije itd.

Treba naglasiti da Ombudsman, kao posebna i nezavisna ustavna kategorija, u srži svog mandata i misije, ima nadzor i zaštitu prava pojedinaca od nezakonitog i pogrešnog činjenja ili ne činjenja javnih vlasti. U ispunjavanju ove uloge, moja vizija ostaje jasna u pogledu glavnih pitanja na koja se treba fokusirati moj rad i rad institucije kojom upravljam:

- Jačanje sprovođenja preporuka IO, i samim tim, povećati poverenje u ovu instituciju;
- Širenje znanja o ulozi Ombudsmana, kod svakog pojedinca, širom zemlje, i otvaranje vrata za primanje i tretiranje njihovih žalbi;
- Bliska saradnja sa medijima, civilnim društvom i javnim institucijama, u cilju promovisanja zaštite ljudskih prava i sloboda, sprovođenja zakonitosti, transparentnosti i odgovornosti.

Smatrajući godišnji izveštaj Ombudsmana, koji je podnesen Skupštini Republike Kosovo, opštim pregledom funkcionisanja IO tokom 2015 godine, trebalo bi da se podsetimo na tri glavna izazova, sa kojima se IO i dalje suočava:

- Obezbeđivanje javnih prostorija za funkcionisanje Ombudsmana, u skladu sa međunarodno prihvaćenim principima i standardima;
- Smanjenje budžeta IO bez prethodne saglasnosti Ombudsmana, šta podrazumeva kršenje nezavisnosti institucije i prepreku za potpuno sprovođenje ustavnog i zakonskog mandata IO;
- Sprovođenje preporuka IO, što u suštini, pokazuje pozitivan trend od približno 50% u drugoj polovini godine, u poređenju sa prvom polovinom 2015. godine, kada je samo njih 11% sprovedeno.

Smatram da je ovaj napredak u sprovođenju preporuka bio rezultat pokretanja intenzivne komunikacije Ombudsmana sa javnim vlastima, sa ciljem pozitivnog rešavanja slučajeva, u efektivnim rokovima i u funkciji ukupnog unapređenja ljudskih prava. Ovaj pozitivan rezultat u pogledu sprovođenja preporuka je takođe rezultat zajedničkog angažovanja osoblja IO i povećanja odgovornosti javnih vlasti, što se tiče ispunjavanja ustavnih i zakonskih obaveza, u službi građana.

Međutim, situacija ljudskih prava u Republici Kosovo, nameće neophodnost konsolidacije pravnog sistema, koji je i dalje podeljen i u mnogim slučajevima neusklađen. Uticaj ovakvog sistema ometa adekvatnu zaštitu ljudskih prava. Pravosudni sistem se i dalje suočava sa preopterećenjem predmetima i na taj način nije u mogućnosti da obezbedi efikasan mehanizam u pogledu pravne zaštite, dok javna administracija, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou, nije odgovorna, uglavnom zbog nedostatka adekvatne sudske kontrole u sektoru uprave.

Ombudsman ima dve osnovne težnje u pogledu svoga rada: prvo, da vrati prekršeno pravo pojedinaca koji su pretrpeli povrede ljudskih prava i drugo da se poboljša rada uprave i javnih vlasti, odgovornih za nastale prekršaje.

U tom pogledu, Ombudsman će biti institucija preko koje se mogu adresirati i pronalaziti rešenja za probleme i žalbe građana protiv činjenja ili ne činjenja javnih vlasti. Istovremeno, Ombudsman će biti taj koji procenjuje i promovise dobre i pozitivne prakse, sa ciljem konsolidacije demokratskih vrednosti, koje u svojoj osnovi imaju prava i slobode zajamčene Ustavom zemlje, kao i međunarodnim sporazumima i instrumentima, koji se direktno primenjuju u Republici Kosovo.

Ljudska prava su bila vodilja i centralno pitanje promena u ovoj zemlji, dakle, svaki institucionalni rukovodilac i javni službenik mora poštovati i podržavati ljudska prava i slobode, kao i mandat Ombudsmana, u cilju rešavanja problema građana sa jedne strane i jačanja demokratije i jačanja vladavine prava s druge strane. Slobode i prava nisu samo apstraktna ustavna garancija, to su u suštini sredstva kroz koja moramo da stvorimo naš način života i nadu u budućnost!

Institucija Ombudsmana

Ustavom Republike Kosovo (članovi 132-135) Institucija Ombudsmana (IO) je definisana kao ustavna kategorija, odnosno kao nezavisna ustavna institucija.¹ Ombudsman nadzire, promoviše i štiti osnovna prava i slobode fizičkih i pravnih lica od nezakonitog i nepravilnog činjenja ili nečinjenja javnih vlasti, institucija i lica ili drugih organa koji vrše javna ovlašćenja u Republici Kosovo (u daljem tekstu: javne vlasti) kao i uspostavljanje Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture (NMPT).² Isto tako, Ombudsman predstavlja mehanizam jednakosti koji promoviše, nadgleda i pruža podršku u jednakosti u postupanju bez diskriminacije na osnovama određenim Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i Zakonom o zaštiti od diskriminacije.³ Prema Ustavu, Ombudsman ima jednog ili više zamenika⁴, dok se Zakonom o Ombudsmanu određuje da IO čine Ombudsman, pet (5) zamenika Ombudsmana i osoblje IO-a.⁵

Skupština Republike Kosovo je 28. maja 2015. godine, odobrila paket osnovnih zakona o ljudskim pravima, Zakon br. 05/L-019 o Ombudsmanu, Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti i Zakon br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije. Ovi zakoni su potpisani i potvrđeni od strane predsednice Republike Kosovo 15. juna 2015. godine, objavljeni su u Službenom listu Republike Kosovo (SLRK), br. 16. dana 26. juna 2015. godine, a stupili su na snagu 13. jula 2015. godine.

Na plenarnoj sednici održanoj 2. jula 2015. godine, Skupština Republike Kosovo izabrala je novog Ombudsmana, gospodina Hilmi Jasharija, sa mandatom od pet godina.

Mandat Institucije Ombudsmana

Mandat Ombudsmana je određen Ustavom Republike Kosovo i Zakonom o Ombudsmanu na osnovu kojih prima i vrši istragu po žalbama bilo kojih lica, unutar ili van teritorije Republike Kosovo, koja smatraju da su njihova prava i slobode ugrožena ili povređena od strane javnih vlasti na Kosovu.

IO je nezavisna u sprovođenju svojih nadležnosti i ne prihvata nikakve instrukcije ili intervenisanje javnih vlasti, koje su obavezne da odgovaraju na upućene zahteve IO-a, kao i da, u skladu sa zakonom, dostavljaju traženu dokumentaciju i informacije.

¹Ustav Republike Kosovo, članovi 132-135.

²Ibid, član 132 i Zakon br. 05/L-019 o Ombudsmanu, član 1, stav 1.

³Zakon br. 05/L-019 o Ombudsmanu, član 1, stav 2.

⁴Ustav Republike Kosovo, član 133, stav 2.

⁵Zakon br. 05/L-019 o Ombudsmanu član 5.

U svom radu IO se rukovodi principima nepristrasnosti, nezavisnosti, neprikosновенosti ljudskih prava, poverljivosti i profesionalizma⁶, a takođe je i organizaciono, administrativno i finansijski nezavisna u vršenju svojih nadležnosti određenih Ustavom i Zakonom.⁷

U okviru svojih ustavnih⁸ i zakonskih⁹ nadležnosti, Ombudsman istražuje žalbe podnete od svakog fizičkog i pravnoga lica, u vezi sa tvrdnjama o povredama ljudskih prava predviđenih ustavom, zakonima i drugim aktima kao i međunarodnim instrumentima, posebno Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP).

Ombudsman može da pokrene istražne radnje i samoinicijativno (*ex officio*), u slučaju da dokazi, činjenice, tvrdnje ili saznanja pružaju osnovu za povredu ljudskih prava. Takođe, Ombudsman može da postupa i u posredovanju (medijaciji), a isto tako pruža i dobre usluge građanima Republike Kosovo, koji se nalaze van zemlje. Postupci koje IO preduzima su besplatni.

Novim Zakonom o Ombudsmanu, Ombudsman je dobio i dodatna ovlašćenja koja se odnose na to da ukoliko Ombudsman u toku istrage utvrdi da postoje elementi krivičnog dela, obaveštava nadležni organ za pokretanje istrage; kao i ovlašćenje da se Ombudsman može pojaviti i u svojstvu prijatelja suda (*amicus curiae*) u sudskim postupcima koji se odnose na ljudska prava, pitanja ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije.

Ombudsman se neće mešati u predmete i u druge sudske postupke, osim u slučajevima neopravdanog odugovlačenja postupka, ali ipak Ombudsman može da daje opšte preporuke u vezi sa funkcionisanjem sudskog sistema.

Ombudsman može da pokrene pitanja pred Ustavnim sudom Kosova u skladu sa Ustavom i Zakonom o Ustavnom sudu.¹⁰

Ombudsman vrši i druge dužnosti utvrđene Zakonom o zaštiti od diskriminacije, Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i drugim zakonima na snazi; prikuplja statističke podatke u vezi sa diskriminacijom i ravnopravnosti koje su predstavljene IO, a isto tako objavljuje izveštaje i daje preporuke o politikama i praksama za borbu protiv diskriminacije i promovisanju ravnopravnosti. Sarađuje sa socijalnim partnerima i nevladinim organizacijama (NVO) koje se bave pitanjima ravnopravnosti i nediskriminacije, kao i sa sličnim Ombuds međunarodnim telima.¹¹

Novi zakon o Ombudsmanu je predvideo i formiranje Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni (NMPT).¹² Ombudsman u okviru nadležnosti u svojstvu NMPT je u obavezi da redovno i

⁶*Ibid*, član 3, stav 1.

⁷*Ibid*, član 3, stav 3.

⁸Ustav Republike Kosovo, član 132.

⁹Zakon br. 05/L-019 o Ombudsmanu, član 16.

¹⁰Ustav Republike Kosovo, članovi 113, stav 2 i 135, stav 4; Zakon br. 05/L-019 o Ombudsmanu, član 16, stav 10; Zakon br. 03/L-121 o Ustavnom Sudu Kosova, član 29.

¹¹Zakon o Ombudsmanu br. 05/L-019, član 16, stavovi 13-16.

¹²*Ibid*, član 17.

nenajavljeno posećuje sva mesta gde se drže lica lišena slobode (uključujući i policijsko zadržavanje, pritvor, boravak u zdravstvenim ustanovama, carinsko zadržavanje, zabranu emigracije i bilo koje drugo mesto kada se sumnja da postoje povrede ljudskih prava i sloboda); kao i da u okviru IO osnuje posebnu jedinicu koja će obavljati sve funkcije NMPT¹³. Ombudsman mora da saraduje sa međunarodnim i nacionalnim mehanizmima za prevenciju torture i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni. Takođe, Ombudsman može dati predloge i preporuke licima i institucijama koji su odgovorni za zadržavanje lica lišena slobode bez obzira na vrstu ili objekat i okolnosti njihovog zadržavanja, radi poboljšanja postupanja i uslova u kojima borave.

Ombudsman, takođe, ima značajne zakonske odgovornosti, ne samo da istraži navodne povrede ljudskih prava i diskriminaciju, već i da se zalaže za njihovo otklanjanje; da izradi i usvoji posebne postupke za prijem i postupanje po žalbama koje se tiču prava deteta i osnivanje jedinice koja će biti specijalizovana za pitanja prava deteta i trajnog programa za podizanje svesti dece o svojim pravima i ulozi IO u zaštiti istih; da promoviše ljudska prava i daje preporuke Vladi, Skupštini i drugim nadležnim organima Republike Kosovo o pitanjima koja se odnose na zaštitu i unapređenju ljudskih prava i sloboda, jednakosti i nediskriminaciju; da objavljuje obaveštenja, mišljenja, preporuke, predloge i izveštaje; da preporučuje donošenje novih zakona u Skupštini, izmene i dopune zakona kao i usvajanje ili izmene i dopune podzakonskih i administrativnih akata institucija Republike Kosovo; da priprema godišnje i druge periodične izveštaje o stanju ljudskih prava i sloboda u Republici Kosovo; preporučuje usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima o ljudskim pravima i slobodama, jednakosti i diskriminacije, i da sprovodi istrage o pitanjima ljudskih prava i osnovnih sloboda, jednakosti i diskriminaciji u Republici Kosovo; da saraduje, u skladu sa Ustavom i zakonima na snazi, sa svim domaćim i međunarodnim telima koji se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda; da čuva poverljivosti svih dobijenih informacija i podataka, sa posebnim osvrtom na bezbednost podnosioca žalbi, oštećenih lica i svedoka, u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka (obaveza koja se odnosi na Ombudsmana, njegove zamjenike i osoblje IO-a, i nakon isteka mandata ili prestanka radnog odnosa).¹⁴

Ombudsman podnosi godišnji izveštaj Skupštini za prethodnu godinu do 31. marta naredne godine, koji se razmatra na plenarnoj sednici u Skupštini tokom prolećnog zasedanja.¹⁵

Stvaranje i razvoj kulture dobrog upravljanja i rukovođenja, koja zahteva stručnu, efikasnu i efektivnu administraciju koja je transparentna i odgovorna prema građanima, a koja kao takva utiče na jačanje i razvoj vladavine prava, predstavljaju glavne ciljeve Ombudsmana.

Ombudsman je posvećen jačanju poverenja građana prema javnoj administraciji, pravosuđu i drugim državnim organima.

¹³ *Ibid* član 38

¹⁴ *Ibid*, član 18.

¹⁵ *Ibid*, član 29.

Žalbe protiv javne administracije, građani mogu podneti u jednostavnoj proceduri koja je besplatna. Žalbe podnete IO mogu da se odnose na činjenje, nečinjenje ili odluke javne administracije, koje se od podnosilaca žalbi mogu smatrati nepravednim ili nepovoljnim. Prilikom razmatranja takvih žalbi, postupci pravnika IO-a se odnose na pružanje pravnih saveta, prikupljanju podataka od javne administracije, sudova i drugih relevantnih institucija koje su u vezi sa podnetim žalbama, kao i nadzor određenih administrativnih i sudskih postupaka.

Ombudsman, takođe, vrši i zaštitu javnih vlasti kada je reč o neosnovanim i neopravdanim kritikama, od dezinformacija do nezakonitih radnji, namernih ili nenamernih.

U slučajevima kada se zahteva hitno delovanje, Ombudsman podnosi zahtev za izdavanje privremene mere. Ukoliko Ombudsman smatra da javne vlasti treba da preduzmu hitne mere, u skladu sa zakonom, može da zahteva od nadležnih javnih vlasti da preduzmu ili obustave neki poseban postupak kao vid privremene mere kako bi se sprečila nepopravljiva šteta prema podnosiocima žalbi ili njihovoj imovini.

Ukoliko zahtevi za intervenisanje i naponi u smislu posredovanja ne budu uspešni, Ombudsman može objaviti svoj izveštaj pružajući analize, a takođe može i u javnost da iznese povrede ljudskih prava ili zakona na snazi, zajedno sa preporukama datim institucijama, kako bi se izbegla povreda. Objavljivanje izveštaja je krajnje sredstvo postupanja koje se koristi u instituciji, a kopije se dostavljaju vlastima koje su učinile povredu, Skupštini, kao i drugim relevantnim organizacijama.

Za postupanje u okviru određenih oblasti koja uključuju posebna pitanja određenih grupa građana (deca, lica sa posebnim potrebama, žene, žene i devojke pripadnice zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, LGBT-lezbijke, gejevi, biseksualci i transseksualci), a čija se prava smatraju najugroženijima na Kosovu, u IO već godinama funkcionišu Odeljenje za dečija prava, Odeljenje za rodnu ravnopravnost i Jedinica koja se bavi pitanjima protiv diskriminacije. Ukoliko je potrebno, Ombudsman može osnovati i druge relevantne jedinice.

Ovlašćenja Ombudsmana u vezi sa razmatranjem pitanja koja se generalno odnose na zaštitu od diskriminacije, a naročito na rodno zasnovanu diskriminaciju, su određena na osnovu druga dva osnovna zakona o ljudskim pravima (Zakona za zaštitu od diskriminacije i Zakona o rodnoj ravnopravnosti).

Shodno **Zakonu o rodnoj ravnopravnosti**¹⁶, Ombudsman predstavlja instituciju koja se bavi slučajevima rodne ravnopravnosti i koja se bavi pitanjima i slučajevima koji se odnose na rodnu diskriminaciju, u skladu sa postupcima propisanim Zakonom o Ombudsmanu.

Dok, prema **Zakonu o zaštiti od diskriminacije**¹⁷, Ombudsman predstavlja državnu instituciju, koja promoviše i štiti ljudska prava i bavi se slučajevima diskriminaciju na osnovu važećeg Zakona o Ombudsmanu. Ovlašćenja Ombudsmana, utvrđena ovim zakonom, su skoro identična sa onim navedenim u Zakonu o Ombudsmanu, ali treba

¹⁶Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti, član 13.

¹⁷Zakon br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije, član 9.

napomenuti da Ombudsman podnosi izveštaj bar jednom godišnje Skupštini u vezi sa sprovođenjem Zakona o zaštiti od diskriminacije, a isto tako može da objavi i posebne izveštaje o sprovođenju ovog zakona.¹⁸

Kancelarija za dobru upravu (KDU) pri kabinetu premijera je onadležna za praćenje sprovođenja preporuka Ombudsmana, koje se odnose na sprovođenje Zakona o zaštiti od diskriminacije.¹⁹

Pored toga, Ombudsman je u skladu sa svojim zakonskim obavezama, a na osnovu Zakona o Ombudsmanu²⁰, 15. decembra 2015. godine, odobrio ***Uredbu br. 01/2015 o načinu konkurisanja, u postupku izbora i predloga spiska sa imenima kandidata za zamenika Ombudsmana***, koja je objavljena u SLRK 16. decembra 2015. godine, a stupila je na snagu 30. decembra 2015. godine.

Istovremeno, radi se na još dva nacrtu pravilnika – na *nacrtu Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u IO* kao i na *Pravilniku o radu IO-a*, za koje se očekuje da će biti odobrene u prvoj polovini 2016 godine.

Pristup Instituciji Ombudsmana

IO svakog radnog dana prima građane koji tvrde da su povređena njihova prava. Njih primaju pravni savetnici, koji pažljivo, poverljivo i stručno razmatraju njihove slučajeve, sa dužnom poverljivošću i profesionalizmom.

Da bi se građanima Kosova olakšao pristup IO, osim glavne kancelarije u Prištini, IO ima i regionalne kancelarije u Uroševcu, Đakovici, Gnjilanu, Mitrovici, Peći, Prizrenu i Gračanici. Takođe, u okviru regionalne kancelarije IO-a u Mitrovici funkcioniše i pod-kancelarija u severu grada. U kancelarijama IO radi stručno osoblje, spremno da služi građanima, da razmotri njihove zahteve i žalbe, kao i da zaštiti prava, koja oni smatraju da su im povređena. Žalbe građana primaju se svakog radnog dana u kancelarijama IO (od ponedeljka do petka) od 8:30 - 16.00 časova. Za hitne slučajeve, građani mogu da se jave i van radnog vremena.

Za lakši pristup građana organizuju se i „Otvoreni dani“ od strane Ombudsmana i njegovih zamenika, i to u Prištini (dva puta mesečno) i u regionalnim kancelarijama (po jednom mesečno). Regionalne kancelarije obavestavaju građane opština o otvorenim danima, preko lokalnih medija i preko zvanične veb strane IO na internetu.

¹⁸*Ibid*, član 9, stav 2, tačka 2.12.

¹⁹*Ibid*, član 10, stav 1, tačka 1.2.

²⁰*Ibid*, član 38, stav 2.

Drugi oblici pristupa su putem pošte, telefona, telefaksa i elektronske pošte, a koji se sve više koriste za podnošenje žalbi građana koji žive van Kosova. U glavnoj kancelariji IO u Prištini postoji i besplatna telefonska linija za hitne i za ostale slučajeve.

Službenici IO vrše redovne posete svim zatvorima i mestima gde se nalaze lica lišena slobode na Kosovu. Da bi se omogućila neposredna komunikacija sa zatvorenima, u saradnji sa organima Korektivne službe Kosova (KSK) i odgovornim organima zatvora na Kosovu, IO je od 2004. godine, u svim zatvorima i pritvornim centrima u Republici Kosovo, na vidnim mestima postavila poštanske kutije, koje otvaraju samo predstavnici IO. Ova praksa je pokazala da su kutije, postavljene po zatvorima, odnosno na mestima gde se nalaze lica lišena slobode, pomogle mnogim zatvorenima i pritvorenima da uspostave prvi kontakt sa Ombudsmanom. Takve kutije postavljene su i u zavodima i centrima za mentalno zdravlje, što pacijentima olakšava pristup IO. Navedene zavode i centre redovno posećuju, svakog meseca predstavnici IO.

I. ZAŠTITA I ODBRANA OSNOVNIH LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA U REPUBLICI KOSOVO

1. Zakonodavstvo

Ombudsman je tokom 2015. godine pratio proces izrade, razmatranja i usvajanja zakona. Prema zakonodavnom programu za 2015. godinu, usvojenom od strane Vlade Republike Kosovo, na svojoj šestoj sednici Odlukom br. 02/06, od 14. januara 2015. godine, predviđeno je da se tokom 2015. godine razmatra i izglasa 100 nacrt zakona (od kojih 35 novih i 65 izmena i dopuna već postojećih zakona) kao i ustavnih amandmana u Ustavu Republike Kosovo. Tokom godine, Skupština Republike Kosovo je usvojila 46 zakona, kao i Amandman br. 24 Ustava Republike Kosovo. Dok su još u postupku 26 nacrt zakona, od kojih je 16 prošlo prvo razmatranje (čitanje) u Skupštini, 9 nacrt zakona je dostavljeno poslanicima, a jedan nacrt zakona još nije dostavljen poslanicima.

Zabrinjavajuća je činjenica da je 100 nacrt zakona predviđeno za razmatranje i usvajanje tokom 2015. godine u okviru zakonodavnog programa, od kojih se velika većina, 65 nacrt zakona, odnosi na izmenu i dopunu već postojećih zakona. Takođe, ova činjenica je indikator koji pokazuje da zakoni, nisu ispunili željeni kvalitet stanarda i da nisu bili pripremljeni u skladu sa oblastima koje su imali nameru da regulišu. Takvi zakonski procesi ne pružaju održivost pravnog sistema, i teško ugrožavaju načelo pravne sigurnosti.

Osim toga, takva dešavanja u zakonskom sistemu ne pruža mogućnost za adekvatno sprovođenje zakona, ne samo od strane izvršne vlasti, već i u slučaju sankcija pravosudnih organa u odgovarajućim administrativnim i prekršajnim postupcima.

Direkcija za standardizaciju, pravno približavanje i harmonizaciju, koja u okviru Skupštine Kosova treba da uživa veću podršku, deluje na profesionalnom nivou u približavanju nacrt zakona i predloženih amandmana, od strane skupštinske komisije, i pristupa usklađivanju zakonodavstva sa propisima Evropske Unije koje je predložila parlamentarna komisija (*“Acquies EU”*) i međunarodnim konvencijama važećim na Kosovu. Takođe, u tom smislu treba posvetiti i posebnu pažnju usklađivanju predloženih nacrt zakona sa već postojećim zakonima. Drugi problem, koji je pratio proces izrade nacrt zakona, je nepostojanje jedinstvene pravne terminologije. Često se dešava da se u zakonima koristi različita pravna terminologija za isti pravni izraz. U tom smislu neophodno je da što pre otpočne proces izrade rečnika pravne terminologije koji bi se koristio tokom procesa izrade zakona ali koji bi takođe u velikoj meri pomogao predlagačima zakona koji dolaze iz različitih ogranaka Vlade.

IO je, takođe, u više navrata dala svoje mišljenje o potrebi za pokretanje dva paralelna procesa u skupštini, koji se odnose na oblast zakonodavstva.

Prvi se odnosi na proces konsolidacije zakona na snazi, koji je poznat i kao proces harmonizacije zakona unutar pravnog sistema. Evidentno je da različiti zakoni sadrže zakonske odredbe koje jedna drugu isključuju, u nekoliko slučajeva i odredbe unutar istog zakona su u protivurečnosti.

Da bi se izbegao takav problem, IO je preporučila jačanje pravne kancelarije u Skupštini, koja bi sa odgovarajućom profesionalnom podrškom izbegla posledice takvih protivurečnosti koje sprečavaju primenu zakona koji daju diskreciono pravo u vezi sa sprovođenjem zakona ili njegovim tumačenjem.

Kada je u pitanju drugi proces koji se preporučuje Skupštini, na osnovu mišljenja IO, odnosi se na proces kodifikacije zakona, koji predstavlja proces sastavljanja zakona koji regulišu istu ili približnu zakonsku oblast. Do sada je, veliki broj zakona regulisan donošenjem nekoliko zakona, parcijalno, ali postoje i situacije gde je većina propisa regulisana podzakonskim aktima koje su objavljeni na veb stranicama odgovarajućih institucija. Proces kodifikacije bi obezbedio da svi zakoni iz jedne oblasti budu sažeti u jednom dokumentu, što bi olakšalo pristup zakonima koje predstavlja osnovni kriterijum za njegovu primenu, ali bi isto tako puno pomoglo organima u smislu efektivne kontrole relevantnih oblasti prava.

Vlada, odnosno ministarstva (kao glavni predlagači nacrt zakona) u 2015. godini su dostavili 72 nacrt zakona, od kojih je 46 odobreno u Skupštini, dok su u postupku 26 nacrt zakona. Iako je Vlada dostavila većinu nacrt zakona, predviđenih zakonodavnim programom za 2015. godinu, nisu sa uspehom mogli svi da budu usvojeni, jer je Vlada pojedine uputila sa zakašnjenjem, ili nisu bili razmatrani na vreme u relevantnim skupštinskim komisijama, pa shodno tome nisu mogli ni biti razmatrani na vreme u Skupštini. Smetnju u tom smislu je predstavljalo i neodržavanje plenarnih sednica u drugoj polovini septembra i tokom većeg dela oktobra, ali i zbog izvesnog broja neodržanih sastanaka skupštinskih komisija zbog nedostatka kvoruma.

Što se tiče zakona od vitalnog²¹ interesa, u 2015. godini je usvojen samo Zakon br. 05/L-018 o državnom maturskom ispitu, ali nisu usvojeni ostali nacrt zakona predviđeni zakonodavnim programom.

Nacrt Zakona br. 05/L-074 o visokom obrazovanju u Republici Kosovo je dostavljen poslanicima, dok je nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-31 o verskim slobodama na Kosovu vraćen Vladi, a takođe nije postupano na sledećim nacrtima zakona od vitalnog interesa.²²

²¹ *Ustav Republike Kosovo, član 81 i Amandmani 2 i 3 Ustava Republike Kosovo, koji je stupio na snagu 7. septembra 2012. godine.*

²² *nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-047 o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo; nacrt zakon o izmenama i dopunama Zakona br. 02 /L-88 o kulturnoj baštini;*

U oblasti zakonodavstva koji se odnosi na ljudska prava, u 2015. godini su usvojena tri osnovna zakona o ljudskim pravima (Zakon o Ombudsmanu, Zakon o rodnoj ravnopravnosti i Zakon o zaštiti od diskriminacije) i Zakon br. 05/L-003 o elektronskom praćenju lica kojima je sudskom odlukom ograničeno kretanje; Zakon br. 05/L-030 o presretanju elektronskih komunikacija i Zakon br. 05/L-036 o nadoknadi žrtvama zločina.

U Skupštini Kosova sledeći zakoni su prošli prvo čitanje: nacrt zakona br. 05/L-047 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-065 o autorskim i srodnim pravima i nacrt zakona br. 05/L-067 o statusu i pravima osoba paraplegičara i tetraplegičara, dok je poslanicima dostavljen nacrt zakona br. 05/L-077 o registraciji i pružanju usluga i mera za zapošljavanje nezaposlenih, licima koja traže posao i poslodavcima, kao i nacrt zakona br. 05/L-078 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-019 o osposobljavanju, stručnom usavršavanju i zapošljavanju osoba sa ograničenim sposobnostima.

Takođe, treba navesti da, nije razmatrano nekoliko nacrt zakona koji se tiču ljudskih prava²³U međuvremenu, IO je primila nekoliko nacrt zakona i nacrt administrativnih uputstava od centralnih organa vlasti za dostavljanje komentara. Prema Poslovniku o radu Vlade Republike Kosovo, br. 09/2011, predlagačko telo ima obavezu da, za nacrt zakona i podzakonska akte, osim od nadležnih ministarstava, traži mišljenje i od OI, u vezi sa njihovom usklađenošću sa “... prihvaćenim međunarodnim standardima ljudskih prava i sloboda... “. ²⁴ Pored pružanja komentara i preporuka o paketu osnovnih zakona o ljudskim pravima Ombudsman je uputio komentare i na nacrt Zakona o mentalnom zdravlju, koji je usvojen kao, kao i na nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-149 o civilnoj službi Republike Kosovo, zajedno sa drugim nezavisnim institucijama (Kancelarijom generalnog revizora, Centralnom izbornom komisijom i Nezavisnom komisijom za medije).

Ombudsman ocenjuje pozitivno praksu dostavljanja nacrt zakona, kao i nacrt administrativnih uputstava i drugih pravnih akata od strane državnih institucija Republike Kosovo na konsultovanje sa IO.

nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-064 o zvaničnim praznicima u Republici Kosovo;
nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 2004/37 o Inspekciji za obrazovanje na Kosovu;
nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-40 o lokalnoj samoupravi i
nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-041 o administrativnim granicama opština
²³ *nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-31 o verskim slobodama na Kosovu;*

nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-172 o zaštiti ličnih podataka;

nacrt zakona za zaštitu dece;

nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-047 o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo;

nacrt zakona o prekršajima; nacrt zakona za penzionisanje službenika Kosovske Policije i nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-212 o radu.

²⁴ *Pravilnik o radu Vlade Republike Kosovo, član 7, stav 2.*

Takođe, Ombudsman potvrđuje spremnost da pruži pomoć i svoju stručnu podršku u tom pogledu i preporučuje institucijama u zemlji da IO-u mogu da pošalju normativne akte na konsultaciju, kao i na dobijanje komentara, a posebno se to odnosi na one koje se na bilo koji način bave ljudskim pravima i slobodama.

Pored navedenog, u nadležnost Ombudsmana, propisano Zakonom o Ombudsmanu, je i “*da predlaže usvajanje novih zakona u Skupštini, izmenu zakona koji su na snazi i usvajanje ili izmenu zakona i podzakonskih akata od strane institucija Republike Kosovo*”.²⁵

Ombudsman je preporučio Skupštini Republike Kosovo izmenu i dopunu Zakona br. 03/L-139 (izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/L-205) o eksproprijaciji nepokretne imovine, odnosno da se brišu pojedine odredbe člana 35. ovog zakona, kao što su stav 6, tačka 3 i 4, stav 8 i stav 13, tačka 3 i 4 (vidi izveštaj sa preporukama za predmet *ex officio* Ž. br. 517/2015).

Takođe, Ombudsman je preporučio da MRSZ, uz podršku Vlade Republike Kosovo, preuzme inicijativu za izmenu Zakona br. 04/L-054 o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika OVK, civilnih žrtava i njihovih porodica, kako bi definicije Zakona bile u skladu sa njegovim sadržajem (vidi Izveštaj sa preporukama za predmet Ž. br. 201/2015).

1.2. Sudska zaštita prava

Domaći pravosudni sistem je u skladu sa novim zakonima reformisan i nanovo strukturno organizovan, a sve u cilju povećanja kvaliteta koji se odnosi na poštovanje najviših standarda časti, integriteta, nepristrasnosti, stručnosti, efikasnosti i odgovornosti pravosuđa.

Međutim, uprkos ovim reformama u pravosuđu, Sudski savet Kosova treba da nastavi sa povećavanjem profesionalnih kapaciteta sudija/njihovim profilisanjem, kroz organizovanje obuke u mnogim posebnim oblastima građanskih i krivičnih predmeta koje trenutno obavljaju međunarodne sudije. Takođe, Savet treba da nastavi sa procesom izbora sudija i tužilaca, osoblja na preostalim radnim pozicijama, posebno pripadnicima manjinskih zajednica, a za koje zakonodavstvo Kosova rezerviše jedan broj radnih mesta.

I dalje kao izazov ostaje integracija sudija i tužilaca sa severa Kosova u pravosudni sistem zemlje, a na osnovu Briselskog sporazuma od 10. februara 2015. godine, “Sporazuma o pravosuđu, o integraciji sudija i tužilaca”. Sudski savet Kosova je 25. marta 2015. godine, raspisao konkurs za popunjavanje radnih mesta u Osnovnom Sudu u Mitrovici - Sever i njegovim ograncima. Do objavljivanja izveštaja, a na osnovu informacija koje je IO dobila

²⁵ *Zakon o Ombudsmanu, član 18, stav 1, tačka 1.7.*

od Sudskog saveta, Savet je i dalje u procesu procene prijave kandidata, a na osnovu kriterijuma propisanim Zakonom o sudovima.

Pravosudni sistem na Kosovu nastavlja da podržava Misija Evropske Unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX), u oblasti vladavine prava, na osnovu Zakona o ratifikaciji međunarodnog sporazuma između Kosova i Evropske Unije.²⁶ Sudije i tužioci EULEX-a će nastaviti da pomažu domaćim pravosudnim organima u cilju razvoja i jačanja nezavisnog pravosudnog sistema. Sudije postupaju u mešovitim sudskim većima zajedno sa domaćim sudijama u rezervisanim oblastima istrage i suđenja, kao što su ratni zločini, genocid, terorizam, organizovani kriminal, korupcija, među etnički zločini, teška ubistva, privredni kriminal i druga teška krivična dela, ali i za suđenja u građanskim parnicama svih vrsta, u skladu sa Zakonom o nadležnosti.²⁷

Jedan kontinuirani izazov pravosudnog sistema ostaje neuspeh u primeni standarda ljudskih prava i sloboda, kao što je predviđeno članom 53. Ustava, da tumačenje prava bude u skladu sa sudskim odlukama Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP). Pozivanje na predmete i praksu ESLJP-a se ne dešava često, a i u onim slučajevima kada se to desi reference su uopštene ili generalne, ali bez utvrđivanja konkretnih analiza u skladu sa EKLJP i povezivanjem okolnosti sa slučajevima u praksi.

Za građane predstavlja izazov korišćenje mehanizama za sudsku zaštitu prava, nakon iscrpljivanja raspoloživih pravnih lekova, odnosno nemogućnost predstavljanja predmeta Evropskom sudu za zaštitu ljudskih prava, budući da Republika Kosovo još nije članica Saveta Evrope.

Kao što je već pomenuto, zakonska ovlašćenja ombudsmana u zaštiti prava i sloboda, u oblasti pravosuđu, za razliku od drugih oblasti delovanja su ograničene. Ombudsman može dati opšte preporuke o funkcionisanju pravosudnog sistema, i može intervenisati u predmetima koji se nalaze pred sudovima samo ukoliko postoje slučajevi odugovlačenja sudskih postupaka i neizvršenja pravosnažnih presuda.

Pravosuđe i dalje ostaje, kao odgovorna strana, sa najvećim brojem žalbi podnetim OI u poređenju sa drugim javnim institucijama, a razlog tome je i dalje neuspeh u ispunjenju svojih zakonskih obaveza prema zahtevima i garantovanim pravima građana, koja se odnose na sudsku zaštitu svojih prava.

Od ukupnog broja žalbi nije bio u skladu sa ovlašćenjima Ombudsmana, kao što su izrada raznih podnesaka, pa su shodno tome stranke upućivane da se obrate stručnim institucijama za pružanje pravne pomoći kao što su Advokatska komora Kosova, Komisija za pružanje besplatne pravne pomoći i NVO koje pružaju besplatnu pravnu pomoć građanima.

²⁶ *Zakon br. 04/L-274 o Ratifikaciji Međunarodnog sporazuma između Republike Kosovo i Evropske Unije o Misiji evropske unije za vladavinu prava na Kosovu*

²⁷ *Zakon o Ovlašćenjima, izbor predmeta i određivanje predmeta sudijama i tužiocima EULEX-a na Kosovu, br. 03/L 053, član 5. stav 1.*

Analiza podnetih žalbi kod kojih je pokrenuta istraga, pokazuje da se većina odnosi na višegodišnje odugovlačenje u postupanjima sudskih organa u rešavanju predmeta, zatim neizvršenje pravosnažnih sudskih presuda; nastupanje zastarelosti sudskih predmeta, sumnji na objektivnost sudija tokom odlučivanja po predmetima. To se odnosi, pre svega, na građanske parnice, kao što su imovinski sporovi, porodični odnosi, obligacioni odnosi, radni odnosi, socijalna zaštita, uključujući i predmete iz krivične oblasti. Proceduralna kašnjenja kod odlučivanja sudskih predmeta, pre svega su rezultat velikog broja zaostalih predmeta koji nisu rešeni prethodnih godina, kao i postojanje velikog broja novih sudskih predmeta.

Iako je povećan broj sudija²⁸, kada je reč o kašnjenju u postupanju po predmetima, u okviru zakonom utvrđenih rokova, i dalje nije zabeležen posebno značajan napredak u tom pogledu. IO primećuje da postupci koji se odnose na predmete u vezi sa imovinskim pitanjima i koji traju godinama nisu opravdani, pogotovo ako uzmemo u obzir da ne postoji mehanizam za nadoknadu štete nastale zbog odugovlačenja i kašnjenja u postupanju istih.²⁹

Prema izveštaju Sudskog saveta Kosova, koji se odnosi na prvih šest meseci 2015. godine, broj preostalih nerešenih predmeta dostigao broj od 425 277, a takođe je podneta i 165.471 nova tužba u sudovima/koji predstavljaju nove sudske predmete.³⁰

Iz navedenog se može zaključiti da sudstvo ima veliki broj nerešenih predmeta koji iziskuju rešavanje u skladu sa zakonom, pa se stoga, zahteva od SSK-a, ali i drugih odgovornih institucija, da rade na pronalaženju zakonskog rešenja.

Kada je reč o zastarelim sudskim predmetima, SSK u napred navedenom izveštaju, ne navodi podatke u vezi sa zastarelim sudskim predmetima. Međutim, i pored činjenice da tokom izveštajnog perioda IO nije primila žalbe ovakve prirode, ipak ima saznanja je u navedenom periodu dolazilo do zastarelosti predmeta pred pravosudnim organima. Takođe, u tužilaštvima je u prvoj polovini 2015. godine, zastarelo 1100 predmeta koja se odnose na krivična dela.³¹

Zastarelost predmeta može biti posledica preopterećenosti sudova predmetima, a takođe i nemogućnosti odlučivanja u određenim vremenskim rokovima, zbog nedovoljnog broja sudija. Međutim, postoje i situacije kada je zastarelost nastupila kao rezultat nemara ili zloupotrebe dužnosti od strane predmetnih sudija.

Ombudsmana smatra da je zastarelost sudskih predmeta jedan od najozbiljnijih povreda ljudskih prava i sloboda građana koje su garantovane članom 54. Ustava Republike Kosovo, u kojem se izričito navodi da: "Svako ima pravo na sudsku zaštitu u slučaju povrede ili

²⁸ *Sudski savet Kosova/Sekretarijat, dopis od 25.11.2015*

²⁹ *Žalba Ž.25/2015 i Ž. 20/2015 protiv Osnovnog suda u Prizrenu; Ž. 84/2015 protiv Osnovnog suda u Prištini; Ž.567/2015 protiv Apelacionog suda*

³⁰ *Sudski savet Kosova, Izveštaj za prvo šestomesečje 2015, Statistike redovnih sudova, www.kgjk-ks.org (11.12.2014.), stranica 3.*

³¹ *g.Imer Beka, Glavni tužilac Osnovnog tužilaštva u Prištini, njegova izjava data listu "Kosova Sot" od 05.08.2015.*

uskraćivanja nekog prava koje je garantovano ovim Ustavom, kao i pravo na efikasna pravna sredstva ukoliko se utvrdi da je pravo povređeno”.

Ombudsman smatra da, u vezi sa pomenutim zastarevanjima predmeta pred pravosudnim organima, Kancelarija disciplinskog tužioca treba da u svim ovim slučajevima i bez izuzetka, pokrene detaljnu istragu u vezi sa razlozima koji su doveli do zastarelosti. Takođe, neophodno je i da u svakom predmetu, bez izuzetka, pokrene postupke koji se odnose na nemar odgovornih lica, a čijom krivicom je došlo do zastarelosti predmeta.

Ombudsman, takođe smatra da SSK treba da preduzmu sve neophodne mere za striktnim sprovođenjem zakona, kako sudovi ne bi dalje zanemarivali predmete do njihovog zastarevanja.

Uspostavljanje instituta privatnih izvršitelja je uređeno na osnovu Zakona o izvršnom postupku³², a funkcionisanje uređuje Ministarstvo pravde, uz menovanje privatnih izvršitelja doprinelo je pozitivno u omogućavanju rada pravosuđa i pristupu građana pravdi u pogledu izvršenja sudskih predmeta na delotvorniji i efikasniji način. Međutim, uprkos ovim pozitivnim dešavanjima, Ombudsman je tokom izveštajnog perioda primio veliki broj žalbi zbog neizvršenja konačnih sudskih presuda.

Izvršenje sudskih presuda na nivou države ostaje i dalje na niskom nivou. Prema izveštaju SSK-a za prvih šest meseci 2015. godine³³, na osnovu odluke/dokumenta o izvršenju, na izvršenje čeka 20.778 predmeta, dok je samo 1.582 predmeta izvršeno. Što se tiče izvršenja u privrednim sporovima, za izvršenje je bilo 4.017 predmeta, a od tog broja je izvršeno 231 predmet. Uzroci koji utiču na nisku stopu izvršenja pravosnažnih presuda, prema SSK-u, nalaze se u malom broju saradnika izvršitelja, kao i nedostatak tačnih adresa na Kosovu, što ne predstavlja opravdanje za neizvršenje.

Kada je reč o žalbama na neizvršenje sudskih presuda³⁴ koje spadaju u nadležnost sudskih organa, a na osnovu Zakona o izvršnom postupku, Ombudsman je od nadležnih sudova zahtevao izjašnjenja u vezi sa kašnjenjem u izvršenju presuda. Ombudsman je u svim podnetim zahtevima dobio zvanična objašnjenja, a sudski organi su preduzeli procesne radnje u pravcu izvršenja sudskih presuda.

Jedan deo žalbi koji se odnosi na izvršenje sudskih presuda se odnosi na rad privatnih izvršitelja, a koji su izdali naloge za izvršenje presuda komercijalnim bankama, tako da su računi podnosioca žalbi bili blokirani od strane uprave banaka³⁵.

Takođe, IO je po pitanju privatnih izvršenja pokrenuo predmet ex officio³⁶. IO je u vezi sa ovim pitanjem pokrenula ex officio istragu. Nakon sprovedenih istražnih radnji, Ombudsman

³² Zakon br. 04/L-139, o Izvršnom postupku, član 323

³³ Sudski savet Kosova, Izveštaj za prvo šestomesečje 2015, Statistički podaci redovnih sudova, www.kgjk-ks.org (11.12.2014),,stranica 9

³⁴ Žalbe, Ž.462/2015, Ž.615/2015, protiv, Osnovnog suda u Prištini

³⁴ Žalbe, Ž.br.323/2015 i 341/2015, protiv, Privatnih izvršitelja.

³⁵ Slučaj, Ex.officio, br.409/2015, protiv Komore privatnih izvršitelja.

³⁶ Žalbe Ž. br. 615/2015, Ž.br. 643/2015, Ž.br. 691/2015 protiv Osnovnog suda u Prištini

je zaključio da su podnosioci žalbi bili korisnici socijalne pomoći i starosnih penzija, pa njihovi prihodi su bili blokirani u procesu izvršenja, što je u suprotnosti sa zakonom u kojem se navodi da se u slučajevima kada su u pitanju penzije može pokrenuti izvršenje do polovine iznosa iste, dok se kod socijalnih davanja takav postupak pimenjuje samo do trećine iznosa. Nakon postupaka koje je Ombudsman preduzeo prema privatnim izvršiteljima, sa uspehom su bankovni računi žalilaca deblokirani, a izvršenje je sprovedeno u skladu sa zakonom.

Ombudsman je prilikom prijema žalbi i pokretanja istražnih radnji u predmetima³⁷ primetio da postoje kašnjenja u postupcima odlučivanja po prigovoru. U tom smislu, Ombudsman je zaključio da postoji pravno mišljenje Vrhovnog suda, sažeto u Pravnom pišljenju br. 223/2015 od 14. jula 2015.godine, u kojem je razjašnjena nedoumica u vezi sa članom 72. Zakona o izvršnom postupku. Vrhovni Sud je konstatovao da verzija zakona na albanskom jeziku ne sadrži rok za odlučivanje o prigovoru, dok se u verziji na engleskom jeziku (član 72, stav 1.) propisuje da: *“na podnet prigovor sud odlučuje u roku od 15 dana od dana prijema prigovora.”* Vrhovni Sud je ovim pravnim mišljenjem razjasnio da su sudovi u obavezi da odlučuju po prigovorima podnetim protiv naloga za izvršenje, usvojenih od organa za sprovođenje, u roku od 15 dana od dana prijema istog. Navedeni problem je proizišao kao posledica toga što albanska verzija sadrži tehnički propust zakonodavaca.

Shodno tome, Ombudsman smatra da se Osnovni sudovi moraju pridržavati pravnog mišljenja Vrhovnog suda, jer se iz žalbi koje su podnete IO po ovom pitanju može videti da postoje kašnjenja do jedne godine za postupak koji ne bi trebao da traje više 15 dana.

Jedan broj žalbi je podnet i zbog lošeg zastupanja podnosilaca žalbi na sudu od strane njihovih advokata³⁸. U svim ovim slučajevima, žalcioci su obavešteni o svojim pravima da zahtevaju promenu advokata, kao i da svoj slučaj predstave Advokatskoj komori Kosova.

Na osnovu godišnjeg izveštaja Advokatske komore Kosova/Kancelarije disciplinskog advokatskog tužioca, podneto je 88 predmeta/žalbi protiv advokata, a u 44 predmeta su pokrenuti disciplinski postupci za nepristojno ponašanje i povredu Kodeksa profesionalne etike advokata. U pokrenutim postupcima, Disciplinska komisija AKK -a je u 1 predmetu donela odluku za privremeno obustavljanje obavljanja profesije, u 4 predmeta su izrečene novčane kazne, dok je u 2 predmeta izrečena mera ukora, dok su u ostalim predmetima su žalbe odbijene³⁹.

U smislu disciplinskih postupanja, Komora je transparentna u odnosu na javnost predstavljajući rad Komisije na veb stranici. Takođe, postoje zakonski akti i standardi rada prema Etičkom kodeksu ponašanja advokata, ali nije uspešno uspostavljen sistem koji bi na efikasan način nadgledao i pratio poštovanje ovih standarda. Na osnovu podnetih žalbi

³⁷ Žalbe Ž. br. 615/2015, Ž.br. 643/2015, Ž.br. 691/2015 protiv Osnovnog suda u Prištini

³⁷ Žalbe Ž.br.158/2015, Ž.br.516/2015, protiv, Advokata/ Advokatske komore Kosova.

³⁸ Žalba Ž.637/2015, protiv Osnovnog suda u Gnjilanu.

³⁹ Godišnji izveštaj 2014. Advokatske komore Kosova, objavljen 15 juna 2015, stranica 90. AAK, do kraja izveštajnog perioda IO, nije objavila svoj izveštaj za 2015.god.

građana u skladu sa pozitivnim zakonodavstvom, Ombudsman je zaključio da je bilo povrede ljudskih prava koja su garantovana Ustavom Republike Kosovo, članovima 31, 32 i 54, kao i članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP), a u vezi sa odugovlačenjem sudskih postupaka u rešavanju predmeta, a zbog kašnjenja u postupcima rešavanja sudskih predmeta.

U tom smislu, Ombudsman izražava zabrinutost što građani i dalje nemaju mogućnost korišćenja pravnog mehanizma koji bi predstavljao delotvoran pravni lek u skladu sa članom 13. EKLJP, koji obezbeđuje pomoć u prevenciji ili pravičnoj nadoknadi kod ovakvih povreda, a u vezi sa zastarevanjem sudskih predmeta i preteranim kašnjenjima u sudskim postupanjima, uprkos njegovim stalnim preporukama da se donese jedan ovakav pravni instrument.

1.3. Uloga izvršne vlasti u zaštiti ljudskih prava

Na osnovu Ustava Republike Kosovo osnovna ljudska prava i slobode su nedeljiva, neotuđiva i neprikosnovena, kao i osnova pravnog poretka Republike Kosovo. Zaštita, promocija i poštovanje ljudskih prava i sloboda su obaveza države i moraju biti u skladu sa međunarodnim sporazumima i instrumentima o ljudskim pravima.

Republika Kosovo je uključila u okviru člana 22. Ustava⁴⁰ međunarodne sporazume i najvažnije instrumente koji se odnose na osnovna ljudska prava i slobode, a koji su istovremeno direktno važeći na Kosovu.

Ovi međunarodni instrumenti su od posebnog značaja u oblasti zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda, zbog toga što se direktno primenjuju u slučajevima gde postoje praznine ili izraziti nedostaci u nacionalnom zakonodavstvu Kosova.

Ombudsman, takođe, ima izrazite pravne odgovornosti, ne samo da istraži navodne povrede ljudskih prava, već može davati savete i preporučiti Vladi, Skupštini i drugim vlastima Republike Kosovo za njihove programe i politike radi osiguranja zaštite i unapređenja ljudskih prava i sloboda.

⁴⁰“Ljudska prava i slobode su garantovana sledećim međunarodnim sporazumima i instrumentima garantovana su ovim Ustavom, i direktno se primenjuju na teritoriji Republike Kosovo i imaju premoć, u slučaju sukoba, nad svim zakonskim odredbama, i ostalim aktima javnih institucija:

(1) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima;

(2) Evropska konvencija o zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda i protokoli iste;

(3) Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima i protokoli iste;

(4) Okvirna konvencija Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina;

(5) Konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije;

(6) Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena;

(7) Konvencija o pravima deteta;

(8) Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni “

Zbog toga, Ombudsman, na osnovu ustavnih ovlašćenja i zakonskih odgovornosti, je primetio da je Kancelarija za dobru upravu (KDU) "Godišnjim planom rada vlade za 2015. godinu" predvidela usvajanje strategija i akcionih planova u sklopu sadašnjih strategija za stvaranje efikasnije, održive i koordinirane politike u oblasti ljudskih prava i sloboda, gde je KDU odgovorna za aktivnosti. U tom smislu, do kraja 2015. godine se očekivala izrada nekoliko drugih strateških dokumenata za period 2016-2020, kao što su: *Strategija i akcioni plan za ljudska prava u Republici Kosovo*; *Strateški plan o pravima deteta*; *Strateški plan za zaštitu dece od opasnosti na internetu*; i *Akcioni plan za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana*.

Trenutno je u toku primena 6 strategija, od kojih se 3 završavaju ove godine, kao što su: *Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (2009-2015)*; *Akcioni plan za sprovođenje Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (2009-2015)*; i *Akcioni plan za sprovođenje Strategije za prava lica sa ograničenim sposobnostima (2013-2015)*.

Dok su ostala 3 dokumenta u toku sprovođenja, a to su: *Nacionalni program za pružanje usluga na jeziku znakova gluvih i nagluvih osoba u Republici Kosovo (2013-2016)*, *Vladina strategija i akcioni plan za saradnju sa civilnim društvom (2013-2017)*; i *Nacionalna strategija za prava osoba sa ograničenim sposobnostima u Republici Kosovo (2013-2023)*.

Iz napred navedenog se vidi da je Vlada Republike Kosovo, odnosno KDU pri kabinetu premijera angažovana u politici za unapređenje ljudskih prava i sloboda, izrađujući strateška dokumenta u određenim oblastima, što jeste za pohvalu. Međutim, postavlja se pitanje odgovarajuće koordinacije strategija, imajući u vidu činjenicu da postoji nekoliko strateških dokumenata i posebnimehanizmi, koja se bave koordinacijom primene ovih dokumenata i praćenje njihovog sprovođenja. Ombudsman zaključuje da je KDU izradio nekoliko strateških dokumenata koji se odnose na ljudska prava. Stoga, polazeći od činjenice da su ljudska prava jedinstvena i neotuđiva, preporučuje da centralni nivo sačini strategiju ljudskih prava i sloboda, koja bi objedinila sve strategije iz oblasti ljudskih prava.

Jedinstveni strateški dokumenat o ljudskim pravima, služio bi Vladi Republike Kosovo kao vodič za stvaranje efikasnijih, održivih i koordiniranih politika iz oblasti ljudskih prava i sloboda, i kao takav bi bio mnogo praktičniji i jednostavniji za praćenje od strane domaćih i međunarodnih organizacija za ljudska prava, dok proces sprovođenja može pratiti jedinstveni državni mehanizam.

Iz dosadašnje prakse, Ombudsman primećuje da su mehanizmi političkog nivoa imenovani od strane Vlade odgovorna tela zadužena za praćenje napretka i poteškoća u sprovođenju strategije i akcionog plana za ljudska prava, kao i da izveštavaju Vladu Republike Kosovo, na godišnjem nivou, u vezi sa celokupnim sprovođenjem strategija koja se odnose na ljudska prava na Kosovu.

Takođe se primećuje da su izvještaji o sprovođenju strategija predstavljeni Vladi Republike Kosovo od strane mehanizama koje je formirala sama Vlada, što znači da faktički imamo

situaciju gde razvoj strateških dokumenata o ljudskim pravima i izveštavanje o njihovom sprovođenju se nalaze u istoj instituciji – Vladi. Preporučuje se da premijer u okviru svog izveštavanja Skupštini Republike Kosovo uključi i izveštaj o ljudskim pravima u vezi sa sprovođenjem strategija i akcionih planova na godišnjem nivou, a ne samo kada se to traži od te komisije.

Međutim, Ombudsman smatra da nadležni organi javne administracije treba da budu odgovorni za neadekvatnu primenu zakona, i takođe da snose odgovornost za preduzete radnje kao posledice diskrecione interpretacije zakona. U tom smislu, odgovornost nikako ne bi trebalo da snose građani koji bi imali nepotrebne troškove u ostvarivanju svojih prava i drugim pred sudskim organima, kao rezultat neuspeha organa javne uprave za pružanje delotvornih pravnih lekova koje građani imaju na raspolaganju.

1.3.1. Zaštita imovinskih prava na Kosovu

Tokom perioda izveštavanja IO je primila izvestan broj žalbi koje se odnose na oblast imovinskih prava, i tom prilikom izdao niz preporuka koje se odnose na povredu imovinskih prava od strane državnih organa. Značajan broj žalbi je povezan sa imovinskim sporovima koji se pred sudovima vode predugo, što bez sumnje, predstavlja, osim povrede prava na pravično i nepristrasno suđenje, i opstrukciju mirnog raspolaganja privatnom imovinom. Dugi sudski procesi, a ponekad i njihovo oklevanje da se sudi u pojedinim predmetim, ne samo da predstavlja povredu imovinska prava, već otežava i ekonomizaciju iste, njihove potencijalne transakcije, što negativno utiče na ekonomiju zemlje i pravnu sigurnost građana.

Zaštita imovinskih prava predstavlja bitan preduslov za funkcionisanje pravnog i demokratskog sistema. Državnim organima predstoji dugačak put pre nego što i dostignu nekakav standard u vezi sa zaštitom imovinskih prava.

1.3.2. Eksproprijacija

Zakon br. 03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine (izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/L-205), određuje poseban postupak za podnošenje žalbi nadležnom sudu protiv preliminarnih odluka donetih za eksproprijaciju koje su usvojene od strane Vlade ili opštine. Prema ovom postupku, tokom podnošenja žalbe protiv preliminarne odluke za eksproprijaciju koja se podnosi Osnovnom sudu u Prištini, sud donosi presudu po predmetu u roku od trideset (30) kalendarskih dana nakon prijema odgovora od organa za eksproprijaciju na podnetu žalbu, i ukoliko sud ne donese presudu u roku od trideset (30) dana, smatra se da je sud doneo presudu kojom se žalba odbija u celosti, i to odmah nakon isteka navedenog perioda..

U vezi sa ovim pitanjem Ombudsman je otvorio *ex officio* istragu, tokom koje je zaključio da:

Zakon o eksproprijaciji nepokretne imovine predstavlja povredu prava na imovinu iz člana 46. Ustava Republike Kosovo i člana 1. Prvog protokola EKLJP-a; kao i povredu prava na pravično i nepristrasno suđenje, u skladu sa članom 31. Ustava Republike Kosovo i člana 6. EKLJP-a.

Ombudsman je 16. oktobra 2015, objavio izveštaj sa preporukama br. 517/2015 koji je uputio Skupštini Republike Kosovo u vezi sa oim pitanjem (za više informacija pogledajte deo izveštaja sa preporukama u okviru ovog izveštaja).

Komisija za zakonodavstvo, mandate i imunitet, poslovnika o radu Skupštine i nadzora Agencije protiv korupcije Skupštine Republike Kosovo, na sastanku održanom 1. decembra 2015, razmotrila je izveštaj i preporuke Ombudsmana, i shodno tome je preporučila da Komisija za poljoprivredu, šumarstvo, životnu sredinu i prostorno planiranje, u saradnji sa Ministarstvom životne sredine i prostornog planiranja koordiniraja rad i da prilikom pripreme zakonodavnog programa za 2016. godinu, pokrene inicijativu za izmenu Zakona o eksproprijaciji nepokretne imovine.

Ombudsman pozdravlja inicijativu Skupštine za praćenje preporuka Ombudsmana u relevantnim komisijama Skupštine za izmenu odredaba zakona, kojima se predviđa previše kratak rok za razmatranje žalbi vlasnika protiv preliminarnih odluka za eksproprijaciju, čija je imovina predmet eksproprijacije.

1.3.3. Kosovska agencija za imovinu (KAI)

Ombudsman se bavio žalbama izvesnog broja građana čija se imovina nalazi u severnom delu Mitrovice, a koji nisu u stanju da povrate posed nad svojom imovinom, što je posledica proizišla iz ratnih dešavanja 1999. godine. Komisija za stambena i imovinska pitanja Direkcije za stambena i imovinska pitanja, im je priznalo prava koju su imali nad tom imovinom pre 1999. godine. Direkcije za stambena i imovinska pitanja, kao prethodnik KAI, je imovinu stavio pod svojom upravom, zbog nemogućnosti vlasnika/nosilaca prava da se vrate na svoja imanja, iznajmljujući istu. Međutim, zakupci su postali neovlašćeni korisnici nakon što su odbili da plate kiriju određenu od strane Direkcije, a isto tako su odbili i da oslobode navedenu imovinu. Tokom bavljenja ovim pitanjem, Ombudsman je informisan od strane KAI-a da je pod njenom upravom ukupno 390 nepokretnosti, dok je izvršeno oko 27 prinudnih iseljenja. Ombudsman je 12. marta 2015. godine, nakon završene istrage podnetih žalbi, ne samo tokom izveštajnog perioda, već i ranije, objavio izveštaj sa preporukama br. 48/2012; br. 176/2012; br. 125/2013; br. 36/2015; br. 49/2015 koji je upućen KAI i Vladi Republike Kosovo (za više informacija pogledajte deo izveštaja sa preporukama u okviru ovog izveštaja).

Preporuke Ombudsmana koje su date u navedenom izveštaju ne odnose se samo na severni deo Mitrovice, već i na sve slične situacije na celoj teritoriji Republike Kosovo. Dok KAI nastavlja napore da ispuni svoje obaveze, u okviru svojih mogućnosti, Vlada Republike Kosovo nije obezbedila neophodnu podršku KAI-u kako bi mogla nesmetano da obavlja svoje zakonske obaveze.

Dana 15. juna 2015. godine USAID (Program za imovinska prava) je organizovao je okrugli sto o sprovođenju odluka donetih od strane Komisije za imovinske zahteve na Kosovu (KIZK) KAI-a, a kojoj je prisustvovala i IO. KAI je predstavio izazove sa kojima se suočava u sprovođenju odluke KIZK-a i saopštila da sprovođenje odluka ima finansijske implikacije. KAI je predstavila neke od izazova u vezi sa potpunim završetkom mandata KAI, a to su: sprovođenje šeme nadoknade (143 predmeta); sprovođenje rušenja nezakonitih građevina (28 predmeta); proces iseljenja u severnom delu Mitrovice; ponovna uzurpacija imovine, itd.

KAI je pojasnila da većina pomenutih izazova ima finansijske implikacije, i da njihovo ispunjenje zavisi od finansijske podrške Vlade i eventualnih donatora.

1.3.3.1. Slučajevi ponovne uzurpacije imovine oslobođene od strane KAI

Generalno posmatrano, slučajevi uzurpacije imovine na Kosovu su dosta izrazita pojava. Posebno je izražena pojava ilegalnog ponovnog zauzimanja imovine stavljene pod upravom KAI-a. Prema izveštaju misije OEBS-a na Kosovu,⁴¹ između 2008. i 2013. godine, KAI je referisala 326 takvih slučajeva ponovne uzurpacije nadležnim tužilaštvima, a koji su se odnosili na imovinu koja se nalazi pod njenom upravom. Takođe, broj ponovne nezakonite uzurpacije na celom Kosovu sigurno je veći, kada se obuhvati i imovina koja se ne nalazi pod upravom KAI-a.

I kada je u pitanju uzurpirana imovina pod upravom KAI-a, kao i ostala nezakonita zauzimanja imovine u celini, reč je o krivičnim delima, tako da se slučajevi nezakonite uzurpacije procesuiraju, ili bi trebalo da budu procesuirani pred organima pravosuđa. Kašnjenja u postupanju u predmetima od strane javnih vlasti, tužilaštava i sudova, a koji su predmet mnogih izveštaja Ombudsmana, direktno utiču na imovinska prava.

1.3.3.2. Registracija imovinskih prava koja su potvrđena od strane KIZK

Ombudsman je u toku izveštajnog perioda primio žalbu koja se odnosi na odbijanje zahteva za registrovanje imovinskih prava, a koji je potvrđen konačnom i izvršnom odlukom KIZK-

⁴¹ RAZMATRANJE SLUČAJEVA PONOVNE UZURPACIJE NA KOSOVU, Misija OEBS-a na Kosovu, januar 2015, <http://www.osce.org/sq/kosovo/141136?download=true>

a. ⁴² Uprkos činjenici da je podnosilac žalbe podneo Direkciji za geodeziju, katastar i imovinu opštine Lipljan odluku KIZK-a, on je morao da pokrene i upravni postupak koji je kasnije prerastao i okončao se pred Osnovnim sudom u Prištini. Navedeni sud je je 22. maja 2015. godine, doneo presudu kojom se odobrava zahtev za registraciju imovinskih prava žalioca. Međutim, i pored pravosnažne presude Osnovnog suda u Prištini, žalioc nije uspeo da se upiše kao vlasnik sporne imovine zbog odbijanja Direkcije za geodeziju, katastar i imovinu opštine Lipljan da to učini.

Neuspeh da se registruje imovinsko pravo uopšte, a posebno predmeti u kojima je odlučivala KIZK, dovodi do zaključka da imovinska prava nisu u potpunosti uspostavljena. Neuspeh da se registruje imovinsko pravo stvara prostor za falsifikovanje dokumenata, što predstavlja povredu imovinskih prava pojedinaca.⁴³

1.3.4. Kosovska katastarska agencija (KKA)

Pred IO su predstavljene žalbe građana u kojima se tvrdi da postoje neslaganja u tačakama katastarskih parcela sa realnom situacijom na terenu, a koje se nalaze u novim registrima u Opštinskim katastarskim kancelarijama (OKK). Prema tvrdnjama građana koji su podneli žalbe IO-u⁴⁴, neslaganja su nastala kao rezultat grešaka nastalih tokom izrade elektronske baze podataka od strane kompanije koju je za tu priliku angažovala KKA. Ombudsman je povodom toga zatražio pisano izjašnjenje od izvršnog direktora KKA-a u vezi sa navodnim odstupanjima elektronskih podataka sa situacijom na terenu. Izvršna kancelarija KKA-a je odgovorila IO-u, i u odgovoru se, između ostalog navodi, da postoji prag tolerancije grešaka tokom vektorizacije katastarskih mapa, a koja je određena okvirom za katastarska merenja na Kosovu br. KKA 2005/1- nivo tolerancije.

Ombudsman nema tehnički kapacitet, niti zakonski mandat da proveriti navode podnosioca žalbi, koji tvrde da razlike prekoračuju nivo tolerancije, a takođe ni istinitost tvrdnji KKA-a. Stoga, Ombudsman smatra da bi Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja u saradnji sa nadležnom komisijom Skupštine Republike Kosovo trebalo da proceni rad KKA-a tokom izrade elektronske baze podataka, bez prejudiciranja ishoda nekog sudskog postupka pokrenutog od strane građana pred nadležnim sudskim organima.

1.3.5. Kosovska agencija za privatizaciju (KAP)

⁴² IO, slučaj Ž. br. 508/2015, *Žalba protiv Skupštine opštine Lipljan, Direkcija za geodeziju, katastar i imovinu*

⁴³ *Vidi Challenges in the Resolution of Conflict-Related Property Claims in Kosovo, OSCE Mission in Kosovo June 2011, <http://www.osce.org/kosovo/80435?download=true>*

⁴⁴ IO, predmeti Ž. br. 362/2015 i Ž. br. 385/2015

Ombudsman je tokom izveštajnog perioda, primio žalbe građana, bivših radnika privatizovanih društvenih preduzeća, koje se odnose na kašnjenja u raspodeli sredstava iz KAP-a. Nakon sprovođenja istrage po ovim žalbama, kao i komunikacijom sa KAP-om, zaključeno je da je neuspeh u imenovanju Odbora direktora KAP-a izazvao kašnjenje u raspodeli prihoda od privatizacije društvenih preduzeća.

U vezi sa tim, Ombudsman je 30. oktobra 2015. godine, objavio je izveštaj sa preporukama u vezi sa predmetima Ž.br. 23/2014 i Ž.br. 473/2014, koji je upućen Vladi i Skupštini Republike Kosovo (za više informacija vidite deo izveštaja sa preporukama u okviru ovog izveštaja).

Skupština Republike Kosovo je na plenarnim sednicama održanim 14. i 17. decembra imenovala 8 članova Odbora direktora KAP-a, koje je predložila Vlada Kosova.

Ombudsman je tokom 2015. godine primio dve žalbe koje su podneli vlasnici privatizovane imovine u vezi sa uzurpacijom istih i nemogućnosti njihovog oslobađanja od strane KAP-a, Kosovske policije i Osnovnog suda u Prištini. Tokom istražnih postupaka u ovom predmetu, Ombudsman je zaključio da postoji oklevanje od strane organa reda za oslobađanjem nezakonito zauzete imovine. Takođe, Ombudsman je zaključio da Osnovni sud u Prištini, pred kojim su podnosioci žalbe podneli zahtev za oslobađanje imovine, nije preduzeo nikakve postupke za donošenjem odluke u vezi sa tvrdnjama novih vlasnika. Ombudsman i dalje izražava svoju zabrinutost u vezi sa ne preduzimanjem postupaka od strane organa reda, kao i Osnovnog suda u Prištini za oslobađanje imovine, imajući u obzir i činjenicu da uzurpacija imovine predstavlja krivično delo. Ipak, istražne radnje Ombudsmana su bile fokusirane na odgovornost KAP-a za oslobađanje navedenih nepokretnosti, nego na oklevanje od strane organa reda i Osnovnog Suda u Prištini da reše ove predmete. Ombudsman je došao do saznanja da je KAP u novembru 2014. godine doneo odluku br. 270/2014, kao i uputstvo za oslobađanje imovine društvenih preduzeća od uzurpatora (nezakonitih držalaca) koje se odnose na imovinu koja je trenutno pod jurisdikcijom KAP-a, kao i postupanjim koje je KAP preduzela za oslobađanje imovine koja je data na prodaji, ali koja se ipak ne odnosi na imovinu koja je prodana pre novembra 2014. godine. Uprkos činjenici da odluka KAP-a predstavlja dobru inicijativu kako bi se osiguralo da će Agencija obezbediti prodaju oslobođene imovine bez pravnih nedostataka, to samo po sebi ne rešava situaciju već prodate imovine od strane KAP-a, koja nije oslobođena od nezakonitih držalaca. U vezi sa tim, Ombudsman je procesu sačinjavanja izveštaja sa preporukama koji će biti upućen KAP-u i Policiji Kosova.

Kao i prethodnih godina, i u ovom izveštajnom periodu, Ombudsman je nastavio da dobija žalbe protiv KAP-a u vezi sa izostavljanjem bivših radnika iz spiskova zaposlenih u društvenim preduzećima koja su privatizovana, kao i privatizacijom imovine koja je pripadala društvenim preduzećima, bez razmatranja zahteva za povraćaj imovine koja je po različitim osnovama bila oduzimana vlasnicima u cilju osnivanja društvenih preduzeća.

Kada je reč o uključenje na listu radnika koji imaju pravo na potraživanje od 20%, a na osnovu UNMIK Uredbe br. 2003/13, član 10, koja je izmenjena UNMIK Uredbom br.

2004/45, član 10, i koja je još uvek na snazi i uređuje raspodelu novčanih prihoda od 20% od prodaje društvenih preduzeća, lice mora imati najmanje tri godine radnog staža u dotičnom preduzeću u društvenom vlasništvu, kao i da bude na platnom spisku u vreme privatizacije. Međutim, PKVS je na osnovu Uredbe i njenog tumačenja u vezi sa članom 8. Zakona protiv diskriminacije (koji je bio tada na snazi) od strane Specijalnog izaslanika generalnog sekretara Ujedinjenih nacija zauzela stav da lice može da podnese standardnu izjavu u vezi sa diskriminacijom, i činjenicama na osnovu kojih se može pretpostaviti da je bilo diskriminacije, kao i overenu kopiju bloka za beleške koja pokazuje njegovo prisustvo i posvećenost radu u društvenom preduzeću za period duži od tri godine, i isti će se smatrati legitimnim radnikom kako bi dobio udeo u raspodeli od 20 % od prodaje preduzeća.⁴⁵ Ombudsman je, na osnovu odgovarajućih zaključaka tokom izjava datih od strane podnosilaca žalbi, oko pitanja raspodele od 20% od privatizacije, smatra da radnici društvenih preduzeća koji nisu uspeali da budu uvršteni na spisak zaposlenih u društvenim preduzećima u vreme privatizacije, a koji su bili otpušteni sa posla na osnovu diskriminacije, nisu znali da adekvatno iskoriste stav PKVS-a, nisu bili dovoljno informisani ili nisu imali adekvatnog pravnog zastupnika pred PKVS. Takođe, u mnogim slučajevima bivši radnici društvenih preduzeća nisu uopšte koristili pravna sredstva koja su im bila na raspolaganju.

Što se tiče pitanja privatizacije nepokretne imovine, bez prethodnog razmatranja zahteva i pitanja njihovog povraćaja ranijim vlasnicima, Ombudsman je zauzeo stav u prošlogodišnjem izveštaju, u kojem se složio sa zaključcima i preporukama misije OEBS-a na Kosovu, koje se može pronaći u izveštaju *Pravno razmatranje pitanja Kosovske poverilačke agencije od strane Posebne komore Vrhovnog suda* (maj 2008), da Skupština Republike Kosovo treba da usvoji zakon o povraćaju imovine, koji ne bi samo vratio imovinska prava legitimnim vlasnicima, već bi vodio računa kod uspostavljanja ravnoteže između vlasnika koji nisu bili u stanju da povrate svoju imovinu zbog nepostojanja Zakona o restituciji, i onih legitimnih vlasnika koji bi imali korist od Zakona o restituciji.

1.3.6. Posebna komora Vrhovnog suda Kosova (PKVSK)

Pitanje rada i efikasnost PKVSK-a je neizostavna i zabrinjavajuća tema i u ovom izveštajnom periodu. Uprkos svim inicijativama da se poboljša efikasnost u radu ovog suda, i dalje postoji problem u nagomilavanju predmeta, kao i veliki broj predmeta koji i dalje godinama stoje nerešeni pred ovim sudom.

PKVSK kao deo Vrhovnog suda postupa po predmetima koji se odnose na pitanja u vezi sa Kosovskom agencijom za privatizaciju (ranije Kosovskom poverilačkom agencijom), u

⁴⁵ Vidi *Pravno razmatranje pitanja Kosovske povereničke agencije od strane Posebne komore vrhovnog suda Kosova* na <http://www.osce.org/sq/kosovo/32013?download=true>

kojem zasedaju mešovita veća sačinjena od domaćih i međunarodnih sudija (koje imenuje EULEX). Sudska veća PKVSK razmatraju predmete koji se odnose na proces privatizacije, liste radnika koji imaju pravo na udeo od 20% od privatizacije bivših društvenih preduzeća, imovinsko pravne tužbe, tužbe koje se odnose na proces likvidacije društvenih preduzeća, kao i u vezi sa reorganizacijom istih. Žalbena veća razmatraju žalbe protiv odluka PKVSK, kao i žalbe protiv odluka drugih sudova.

Tokom 2015.godine, zabeleženo je povećanje broja nerešenih predmeta pred ovim sudom. Prema zvaničnim informacijama PKVSK-a do sredine decembra 2015. godine, ovaj sud je imao u radu ukupno 23.327 predmeta. Nerešenih predmeta iz prethodne godine bilo je 19.210, a do 16. decembra 2015. godine primljeno je još 4.117 novih predmeta. Navedeni podaci su alarmantni s obzirom na činjenicu da se pred ovim sudom sporovi vode više godina, a jedan od razloga je i taj da je u ovom sudu ograničen broj sudija i pomoćnog osoblja koji je realno mali, kao i to da postupanje u ovom sudu zavisi i od imenovanja međunarodnih sudija od strane EULEX-a koji imaju relativno kratak mandat. Navedeno se može posmatrati i kroz podatke da je tokom 2015.godine rešeno samo 1.797 predmeta iz svih oblasti u oba stepena PKVSK-a, u pet Specijalizovanih veća, i Apelacionom veću. Očekuje se da će ovaj sud u 2016. godini imati 21.530 nerešenih predmeta, a broj predmeta koji će pristići biće veći od onog u prethodnoj godini.

Tokom ovog izveštajnog perioda, IO je primila 43 žalbe u kojima je odgovorna strana bila PKVSK, a među njima i grupnu tužbu 73 podnosioca, bivših radnika DP „Trepča”.⁴⁶ IO je pokrenula istragu po 25 žalbi, dok je 18 odbačeno kao neprihvatljivo. Žalbe koje su podnete IO protiv PKVSK su se pre svega odnosile na dužinu trajanja sudskih postupaka u predmetima koji se tiču prava bivših radnika koji imaju pravo na udeo od 20% od privatizacije društvenih preduzeća, imovinskih pitanja tokom privatizacije društvene imovine, a koje su u prošlosti bile u vlasništvu fizičkih lica, u vezi sa neisplaćivanjem zarada zaposlenima u privatizovanim preduzećima, kao i predmetima koji se odnose na zahteve za otkup stanova u društvenom vlasništvu, a gde su ispunjeni uslovi koji proističu iz stanarskih prava.

U vezi sa jednom od podnetih žalbi IO koja se odnosi na dužinu postupanja pred PKVSK, IO je 23. marta 2015. godine, uputila ovom sudu izveštaj sa preporukama da se bez daljeg odlaganja preuzmu sve neophodne mere u razmatranju i odlučivanju po predmetu žaliooca.⁴⁷ Treba istaći, da je navedeni predmet protiv PKVSK, IO primila još 2012.godine ali do danas ovaj sud nije odlučivao po navedenom predmetu, nije zakazano ni jedno ročište, niti su žaliooci imali bilo kakvu informaciju u vezi sa preduzetim postupcima suda u istom. Zabrinjavajuća je činjenica da IO redovno od PKVSK dobija odgovore slične sadržine, a to je da se predmeti nalaze u fazi postupanja, ali se ne navodi konkretno u kojoj fazi, zatim da je u većini predmeta došlo do delegiranja novog sudije u postupku, pa samim tim i do kašnjenja u radu, kao i vrlo česti odgovori da je do kašnjenja u postupanju po predmetima

⁴⁶Žalba br.601/2015

⁴⁷Žalba 302/2012, Izveštaj upućen PKVSK 23.marta 2015.

došlo zbog malog broja postupajućih sudija u ovom sudu. Pored toga, ovde treba istaći dobru i korektnu saradnju IO sa PKVSK u pojedinim predmetima, u smislu preduzimanja procesnih radnji nakon intervencije IO i u tim slučajevima su predmeti žalioaca bili rešavani u kratkom i razumnom vremenskom periodu.⁴⁸

Imajući u obzir trenutni broj nerešenih predmeta pred PKVSK, navedena situacija se može smatrati kritičnom i trebala bi vrlo ozbiljno biti razmatrana od strane Skupštine Republike Kosovo i SSK-a, kada se bude odlučivalo o neophodnosti povećanja broja sudija, kao i davanja preporuka EULEX-u u vezi sa vremenskim određivanjem mandata međunarodnih sudija. Shodno povećanju broja nerešenih predmeta, i konstantnom povećavanju predmeta u ovom sudu iz godine u godinu, Ombudsman smatra da rad i neefikasnost u rešavanju predmeta predstavlja neuspeh ovog suda da preduzme odgovarajuće mere kako bi se predmeti građana rešavali u razumnom vremenskom roku, i očekuje da će se situacija promeniti na bolje u nastupajućem periodu.

1.3.7. Prava koja se odnose na životnu sredinu

Zaštita prava na zdravu životnu sredinu, zagađenje vazduha, zemljišta, vode i smanjenje poljoprivrednog zemljišta, otežavajući pristup javnosti informacijama o životnoj sredini i nedovoljno učešće građana u donošenju odluka, neprioritetna klasifikacija predmeta od strane sudova u odnosu na predmete koji se odnose na životnu sredinu, nepoštovanje osnovnih normi kod zgradnje, teškoće u pristupu putevima, uništavanje šumskih površina, loše upravljanje otpadom, buka, nedostatak dovoljnih sistema nadzora, nedostatak saradnje inspekcija zaštite životne sredine na centralnom i lokalnom nivou, su problemi koji su pratili 2015. godinu.

Takođe, ostaje i dalje uznemiravajuće pitanje smanjenja budžeta koji se odnosi na zaštitu životne sredine u poređenju sa prethodnim godinama. S druge strane, sredstva prukupljena od ekološke takse od građana prilikom registracije vozila još uvek nisu alocirana za oblast zaštite životne sredine.

Isto tako, među-institucionalna saradnja u smislu razmene informacija između centralnih i lokalnih institucija, u pogledu pitanja zaštite životne sredine, nije na odgovarajućem nivou.

Zakonska obaveza države u vezi sa obezbeđivanjem održivog razvoja i korišćenja vodenih resursa, neophodnim za zaštitu javnog zdravlja, životne sredine i društveno ekonomski razvoj,⁴⁹ ostala je samo zakonska odredba koja se ne primenjuje.

Pravo građana na kvalitetnu vodu za piće, pristup vodovodnim sistemima⁵⁰, poboljšanje nedostatka snabdevanja vodom, nije dostiglo neko vidno poboljšanje.

⁴⁸IO predmeti: Žalbe br. 279/2015, 272/2015, 265/2015 i 241/2015

⁴⁹Zakon Br. 04/L-147 o vodama Kosova, član 1.2.

Alarmantnim se može nazvati i nekontrolisana i bez kriterijuma eksploatacija peska i šljunka iz reka, otvaranje veoma dubokih rupa u blizini reka, izgradnja u blizini reka, izgradnja puteva na rečnim koritima, itd. Najeksploatisanije reke i dalje ostaju Beli Drim, Bistrica, Erenik Desivojci, Kriva Reka i Ibar.

Vredi istaći da su u većini slučajeva poplave izazvane ne samo zbog neplanskog eksploatisanja peska i šljunka iz reka, ali i zbog ne uređivanja rečnih korita, bacanja čvrstog otpada, izgradnje u blizini rečnih korita, itd. Takođe, nisu retke poplave zbog izgradnje koja je u suprotnosti sa određenim procentom ukupne površine vegetacije za apsorpiranje padavina u odnosu na površinu katastarskih parcela⁵¹, kao i zbog problema sa vodovodnom infrastrukturom.

Otpadne i industrijske voda, se i dalje direktno slivaju u reke. To se dešava iz razloga što samo 60 % građana ima pristup javnoj mreži kanalizacije. A jedina postrojenja za preradu otpadnih voda su postrojenja u Lauši i Srbici.

Ombudsman smatra da problem nedostatka kanalizacione mreže predstavlja povredu prava na zdravu životnu sredinu, a time i pravo na stanovanje i shodno tome je primio i izvestan broj žalbi.

Pravo građana na zdravu životnu sredinu je i dalje ugroženo zbog zagađenja vazduha, koje je uzrokovano industrijskim delovanjem, upotrebom starih prevoznih sredstava, upotrebom goriva niskog kvaliteta, prašinom koja se stvara zbog izgradnje puteva i zgrada, poslovima koji se obavljaju u kamenolomima, paljenjem strnjišta nakon žetve useva, ne odgovarajućim upravljanjem deponijama, gradskim i industrijskim otpadom.

Na osnovu izveštaja nadležnih organa evidentirano je prekoračenje dozvoljenih parametara, posebno u zimskom periodu. Glavni zagađivači su nastavili da budu KEDS, industrijski kompleksi Trepče, Feronikl, emisije zagađenja od centralnog grejanja u Đakovici i Mitrovici.

Uprkos zabrinutosti, ima poboljšanja kod pristupa građana informacijama o kvalitetu vazduha, ali potrebno je preduzeti odgovarajuće mere za puno funkcionisanje sistema za praćenje kvaliteta vazduha i izdavanja kaznenih mera ili za pokretanje pravnih postupaka.

Degradacija zemljišta od uticaja ljudskih aktivnosti i dalje izaziva zabrinutost. Parcelisanje poljoprivrednog zemljišta, nekontrolisana promena namene sa poljoprivrednog zemljišta u građevinsko zemljište, neodgovarajuće upravljanje otpadom, divljim otpadnim deponijama, eksploatacija šljunka, erozija zemljišta, ostaju i dalje problematična pitanja tokom ovog izveštajnog perioda.

Neovlašćena promena namene poljoprivrednog zemljišta u građevinsko od strane nadležnih opštinskih organa tokom 2015. godine je smanjen u odnosu na prethodne godine, ali nije

50 Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Agencija za zaštitu životne sredine Kosova, *Izveštaj o stanju voda u Republici Kosovu.*

⁵¹ *Zakon Br. 04/L-174 o Prostornom planiranju, član 21, stav 5.8.*

prekinuta u potpunosti, jer pojedine opštine ne poštuju postupke određene zakonom koji se odnose na promenu namene poljoprivredno-šumskog zemljišta u građevinsko⁵².

Seča šuma se nastavlja, a zabeležena je i seča unutar nacionalnih parkova. Seča šuma ugrožava njihovo održivo upravljanje kao i eroziju zemljišta.

Kada je reč o upravljanju otpadom, u tom smislu nisu preduzete aktivnosti za njihovu obradu, tretman i reciklažu, što bi značajno potpomoglo poboljšanje situacije sa otpadom, i njegovog uticaja na životnu sredinu, kao i na zdravlje ljudi. Nema pokazatelja poboljšanja kod pravilnog upravljanja čvrstim otpadom i onim koje se prikuplja od strane opština, čak ni u urbanim sredinama.

U dva slučaja koje je Ombudsman istraživao, došlo se do zaključka da opštinske vlasti nemaju akcione planove, kao i da nemaju centre za obradu čvrstog i građevinskog otpada.

Građani Kosova se i dalje suočavaju sa problemima nedostatka racionalnog urbanog planiranja trotoara / pešačkih staza, što bi omogućilo sigurno i zdravo okruženje. Trotoari su i dalje uski i često su građeni na visini koje nisu u skladu sa predviđenim normama, sa nedostatkom dostupnih elemenata, preprekama koje sprečavaju kontinuiran pristup između različitih nivoa trotoara, kao ni pristup glavnim saobraćajnicama. Takve prepreke, ne samo da otežavaju kretanje građana u celini, nego i ometaju kretanje osoba sa ograničenim sposobnostima.

Često se na putevima primećuju neočekivane rupe, oštećeni šahtovi, zakrčeni trotoari sa izloženom robom i građevinskim materijalom bez ikakvih zaštitnih mera, ili znaka upozorenja, a koje ometaju bezbedno kretanje građana.

Posebno pitanje predstavlja i rizik po život, zdravlje i bezbednost dece, koja su u mnogim slučajevima ugrožena zbog nedostatka adekvatnih ograda, čak i ogradama od zelenila, pešačkih staza blizu obdaništa, vrtića i škola.

Takođe, poseban problem predstavlja i nedostatak podvožnjaka i nadvožnjaka na magistralnim putevima, autoputevima, kao i regionalnim putevima. Problemu doprinosi ne uključivanje građana u donošenje odluka, pre početka izgradnje puteva, koje bi obuhvatalo interese građana, a pružilo bi efikasnija i racionalnija rešenja.

Pravo građana na zdravu životnu sredinu i njihovu privatnost je ugroženo i zbog količine buke. Uprkos naporima i inicijativi Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja u izradi novog zakona za zaštitu od buke, isti još nije usvojen.

Iako je osnovno načelo zakona o životnoj sredini, načelo transparentnosti i informisanja, informisanje javnosti o pitanjima životne sredine i dalje predstavlja izazov. Informacije o životnoj sredini, uprkos opštem interesu su nastavile da budu marginalizovane na listi informacija na osnovu Zakona o pristupu javnim dokumentima.

⁵² Službeni dopis dobijen od Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, 14. januar 2016.

Statistički podaci o otpadu i vodi se već prikupljaju, ali se statistički podaci o troškovima za zaštitu životne sredine, statističkih bilansa protoka materijala i izračunavanja emisije štetnih gasova u vazduhu još uvek se ne rade. Takođe, na Kosovu i dalje nedostaje nacionalni sistem za izveštavanje o životnoj sredini. Nivo učešća javnosti u donošenju odluka nije bio na odgovarajućem nivou. Tokom izveštajnog perioda Ministarstvo za životnu sredinu je izdalo Administrativno uputstvo br. 18/2015 o informisanju, učešću javnosti i zainteresovanim stranama u postupcima procene uticaja na životnu sredinu u kojem, pa se sa tim u vezi očekuje da se situacija poboljša.

Uprkos svim problemima životne sredine sa kojima se suočavaju građani Kosova, zabrinjavajuća je činjenica da sudovi još ne daju na značaju u postupanjima po predmetima koji su pokrenuti od strane inspekcije za zaštitu životne sredine, kao i građani, a koji se odnose na pitanja životne sredine u skladu sa međunarodnim standardima za ljudska prava.

1.3.8. Pravo na pristup javnim dokumentima

Slobodan protok informacija je važno sredstvo za izgradnju poverenja između institucija i građana, radi stvaranja transparentnosti u postupanjima, efikasnosti i efektivnosti javne administracije, radi uzajamnog podizanja svesti, građana o uslugama koje očekuju od administracije, ali i u vezi sa njenim obavezama pružanja usluga u odnosu na građane.

Iako je pravo na pristup javnim dokumentima pravo koje je garantovano Ustavom Republike Kosovo, a koje je integrisano i konkretizovano Zakonom o pristupu javnim dokumentima (ZPJD). Poštovanje ovog prava, kao i sprovođenje zakona i dalje nastavlja predstavlja izazov, kako zbog nejasnoća u samom zakonu, tako i zbog nemarnosti službenika zaduženih za obradu zahteva za uvid u javna dokumenta, ili čak zbog nedostatka dovoljnih informacija građana u vezi sa tim pravom.

Veoma je obeshrabrujuće za građane da se ne mogu obratiti sudu za ostvarivanje svog prava na uvid u javna dokumenta, a sve zbog odugovlačenja sudskih postupaka. Od stupanja na snagu zakona pa do danas je doneta samo jedna sudska odluka u vezi sa ovim pravom, a koja je pokrenuta od Balkanske mreže istraživačkog novinarstva - BIRN kojom joj se priznaje pravo na pristup traženoj dokumenaciji u vezi sa troškovima vladinih službenika, ali koja još uvek nije sprovedena. U smislu navedenog, određivanje Institucije Ombudsmana kao jedinog organa koji ima ovlašćenje da daje preporuke, po samoj prilici se ne može smatrati dosta efikasnim. Naime, na osnovu ovog zakona građani se , mogu obratiti i pokrenuti postupak i pred nadležnim sudom, ali se ne navodi pred kojim sudom i kojoj instituciji.⁵³

⁵³*Odbijanje zahteva, kao i ne pružanje odgovora javnoj instituciji unutar određenog vremenskog roka, smatra se kao negativan odgovor i daje pravo licu koje zahteva dokument da podnese žalbu OI kao ipred, ostalim javnim institucijama, nadležnim suda, u skladu sa zakonom na snazi.*

Da bi ovaj zakon mogao da se primenjuje neophodno je da se urade preko potrebne promene. U tom smislu, kabinet premijera je razvio konceptni dokument kojim su identifikovani neki od nedostataka u primeni zakona, međutim izmena i dopuna zakona nije uvrštena u Strategiju Vlade koja se odnosi na zakonodavstvo za 2016. godinu, što znači da se ni tokom 2016.godine ne očekuje izmena ovog zakona.

U većini zemalja Evropske Unije nadzor nad primenom zakona ove vrste obavlja Poverenik za informacije, kojem je poverena odgovornost sa izvršnim ovalašćenjima, kao što su i određivanje kazni za nepoštovanje ovog prava, što izgleda kao prihvatljivo rešenje.

Institucija Ombudsmana je tokom 2015. godine, u pogledu ograničenja prava na uvid u javna dokumenta primila 33 žalbi. Od navedenih žalbi, 23 su prihvaćene i nalaze se u postupku pred IO, dok je 10 žalbi proglašeno neprihvatljivim. Kada je reč o pravu na uvid u dokumentaciju koju je sačinila IO, kao i o dokumentaciji koja se nalazi u IO, primljeno je ukupno 8 zahteva.

1.3.8.1. Neopravdano ograničenje prava na pristup javnim dokumentima

Dugačka lista ograničenja propisanih u članu 12⁵⁴ ZPJD-a, predstavlja elastična ograničenja, koja ostavljaju relativno veliki prostor za proizvoljno tumačenje odgovornom službeniku u relevantnoj instituciji.

Iako član 12, stav 2, ZPJD-a, navodi da: „*Pristup informacijama koje sadrži neki dokument može se odbiti ukoliko bi njihovo otkrivanje štetilo ili bi moglo štetiti bili koji interes naveden u stavu 1, izuzev kada postoji neki viši javni interes za otkrivanje*”, primećuje se da odgovorna lica u javnim institucijama nisu spremna da ispune svoju ustavnu obavezu, da dotično pravo ograniče samo u meri koja je neophodna u jednom demokratskom i otvorenom društvu, kako bi se zadovoljila svrha za koju se dozvoljava ograničenje, kao i da se obrati pažnja na suštinu prava koje se ograničava, značaj svrhe ograničenja, priroda i obim ograničenja, kao i odnos između ograničenja i cilja koji se želi postići⁵⁵.

Iako sva dokumenta koja se vode od strane javnih institucija i organa državne vlasti su javna, sa izuzetkom informacija koje su zakonom ograničene, zbog privatnosti, poslovnih tajni ili tajnih bezbedonosnih podataka, primećuje se da pristup dokumentima zavisi od

⁵⁴Član 12, stav 1, Zakona br. 03/L-215 o pristupu javnim dokumentima. 1.1. Nacionalnu bezbednost i zaštitu i međunarodne odnose; 1.2. javna bezbednost; 1.3. sprečavanje, istragu i nadgledanje krivičnih aktivnosti; 1.4. disciplinske istrage; 1.5. inspekcija, kontrola i nadgledanje od strane javnih autoriteta; 1.6. privatnost i drugi legitimni privatni interesi; 1.7. zaštita komercijalnih i drugih ekonomskih interesa; 1.8. zaštitu ekonomskih, monetarnih i menjačničnih državnih politika; 1.9. zaštita ravnopravnosti u sudskim postupcima i efikasno upravljanje pravosuđa; 1.10. zaštitu sredine, i, 1.11. diskusija unutar ili između javnih autoriteta u vezi sa razmatranjem nekog pitanja.

⁵⁵Ustav Republike Kosovo, član 55 Ograničavanje osnovnih prava i sloboda;

volje rukovodilca institucija. U nekim slučajevima dobijeni odgovori izgledaju apsurdno kao na primer: kao razlog se navodi ograničavanje prava na pristup javnim dokumentima,; “... mi nismo ničiji servis i ne radimo na osnovu nečijih želja”⁵⁶.

Uprkos posvećenosti Ombudsmana da razjasni svoju poziciju i ovlašćenja u skladu sa Zakonom o pristupu javnim dokumentima, u nekim slučajevima se njegova uloga ne shvata ispravno.

Iako je Ombudsman u jednom od dobijenih odgovora od nadležnih organa, informisan da je razlog za ograničenje “zloupotreba službene dokumentacije”⁵⁷, odgovor je ipak bio u skladu sa ZPJD, prema kojem se javni dokumenti za koje je podnet zahtev se mogu iskoristi u propagandne svrhe klevetanja, ali bez pružanja objašnjenja kojim bi bilo obrazloženo kako i kada bi dobijene informacije mogle biti zloupotrebjene.

Ograničenje prava, iz razloga navedenih u ovim slučajevima treba izvesti uzimajući kao osnovu Zakon o zaštiti ličnih podataka i Zakon o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti, koji zabranjuju klasifikaciju informacija radi prikrivanja povrede zakona, zloupotrebe vlasti, neefikasnost ili administrativnih grešaka; sprečavanje ponižavanja pojedinaca, javnu vlast ili organizaciju; sprečavanje konkurencije; ili sprečavati ili odložiti objavljivanje neke informacije koja očigledno nema nikakve veze sa pitanjima bezbednosti. Nijedan od ovih razloga nije naveden u dobijenom odgovoru.

Uprkos interesu građana za dobijanje informacija o životnoj sredini, čije osnovno načelo je načelo transparentnosti i informisanja, načelo koje je integrisano konvencijom Aarhus, informacije o životnoj sredini, ostaju na listi u članu 12 stav 1.10, ZPJD-a. Ograničavanje informacija koje su u pitanju treba izvesti samo delimično, i to samo u meri koja je neophodna, i to ukoliko traženi dokumenti sadrže informacije koje spadaju unutar jedne ili više ovih kategorija: sistemi, instalacije, infrastruktura, projekti, planovi ili usluge zaštite u vezi sa interesima bezbednosti Republike Kosovo⁵⁸.

Osnovno načelo uputstva Saveta Evrope 2003/4/CE o pristupu javnim informacijama koje se odnose na životnu sredinu, određuje da će objavljivanje informacija o životnoj sredini podstaknuti podizanju svesti građana o zaštiti životne sredine. Podizanje svesti pomaže povećanju učešća javnosti u donošenju odluka i čini da javne institucije transparentnije i odgovornije izgrađuju poverenje javnosti u institucije. Izvor ovog Uputstva je međunarodni sporazum pod nazivom “Konvencija o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristup pravosuđu u vezi sa pitanjima zaštite životne sredine“, usvojeno je u Aarhusu u Danskoj 25. juna 1998. godine, a poznat je i kao “Konvencija Aarhus”⁵⁹. Potpisnici ove konvencije su se obavezali da dokumentacija koja se odnosi informacije o životnoj sredini bude dostupna javnosti.

⁵⁶Žalba br. 348/2015, A. G, protiv Opštine Kosovo Polje;

⁵⁷ Žalba br. 348/2015, A. G, protiv Opštine Kosovo Polje;

⁵⁸Zakon br. 03/L-178 o Klasifikaciji informacija i bezbedonosne provere član 4, stav 1.3.5;

⁵⁹<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>

1.3.8.2. Neblagovremena klasifikacija dokumentacije od strane institucija i nepoštovanje rokova

Iako je pravo na pristup javnim dokumentima ustavno pravo, ipak ovo pravo nije apsolutno pravo. Ono treba da bude srazmerno zaštićeno, a potrebno je i da se uravnoteži sa ostalim pravima, bez ugrožavanja drugih interesa. Tokom istrage i razmatranja predmeta u vezi sa ograničavanjem prava na pristup javnim dokumentima, Ombudsman je utvrdio da državne institucije, nosioci, koji daju ili primaju informacije, u većini slučajeva ne klasifikuju na vreme dokumentaciju, kao što je propisano pozitivnim zakonodavstvom (Zakon br. 03/L-172 o Zaštiti ličnih podataka, Zakon br. 03/L-178 o Klasifikaciji informacija i bezbedonosnim proverama).

Neblagovremena klasifikacija, dovodi do nepoštovanja rokova za blagovremeno pružanje odgovora na zahteve građana za pristup javnim dokumentima, uprkos važnosti blagovremenog pružanja informacija, jer kašnjenja u pružanju informacija može neizbežno poništiti svu korist informacije i interesovanje u vezi sa tim.

Pored toga, IO kao institucija koja primenjuje ZPJD, ni u jednom slučaju nije dobila odgovor od odgovornih institucija koje bi je obavestile da je zahtev za pristup javnim dokumentima odbijen uz obrazloženje da se traženi dokument nalazi na listi poverljivih dokumenata, a takođe nije joj dostavljena ni lista poverljivih dokumenata, na kojoj bi pisalo da je traženi dokument poverljiv.

U žalbi br. 370/2015⁶⁰, Opštinska direkcija za obrazovanje u Prištini odbila je da dozvoli uvid podnosioca žalbe u dokumentaciju koja je dostavljena od strane kandidata koji su primljeni u radni odnos, kao i dokumentaciju koja je pripremljena tokom procesa selekcije dece u predškolskoj ustanovi, jer “... može da dođe do povrede privatnosti i integriteta pojedinca i kao takva se ne može pružiti na uvid bez dozvole roditelja“, što je i bilo obrazloženje koje ima uporište u zakonu, jer uvid u traženu dokumentaciju spada u grupu ličnih podataka i pristup istim se dozvoljava samo ukoliko subjekat da pristanak za to.

1.3.8.3. Promovisanje prava na pristup javnim dokumentima

Na osnovu postojećeg stanja i identifikovanih problema Tokom ovog perioda Ombudsman je organizovao osam radionica u regionalnim centrima, gde se nalaze i regionalne kancelarije OI, kao i u Prištini na kojima su prisustvovali predstavnici institucija iz gotovo svih opština Republike Kosovo, predstavnici NVO koje obavljaju aktivnosti na lokalnom nivou, kao i novinari iz lokalnih medija. Na radionicama se govorilo o značaju slobodnog protoka informacija i pristupa javnim dokumentima. Kao rezultat toga, došlo se do zaključka da treba da se nastavi sa aktivnostima u cilju podizanja svesti o ovom pitanju.

⁶⁰ Žalba br. 370/2015 protiv Opštinske direkcije za obrazovanja u Prištini

1.3.9. Jednakost pred zakonom

Ustav Kosova zabranjuje diskriminaciju, garantuje jednakost pred zakonom i poštovanje ljudskih prava. Garantuje pravo na jednaku zakonsku zaštitu, bez diskriminacije.⁶¹

Diskriminacija uključuje širok spektar osnova, kao što su: nacionalnost ili veze sa nekom zajednicom, socijalno ili nacionalno poreklo, rasa, etnička pripadnost, boja kože, rođenje, poreklo, rod, rodni identitet, seksualne orijentacije, jezik, državljanstvo, veroispovest i verska ubeđenja, političko opredeljenje, političko ili drugo mišljenje, socijalni ili lični status, starost, porodični ili bračni status, trudnoća, materinstvo, imovno stanje, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko nasleđe ili bilo koji drugi osnov, prema kojem se pojedinac tretira drugačije od drugih pojedinaca koji su u istoj ili sličnoj situaciji. Osim toga sve ove osnove su navedene u članu 1. Zakona o zaštiti od diskriminacije, koji je stupio na snagu jula 2015.godine.

Očekuje se odgovarajuće sprovođenje ovog zakona od strane nadležnih institucija, kako bi građani dobili odgovarajuću zaštitu u situacijama u kojima su povređena njihova prava, odnosno ukoliko su bili žrtve diskriminacije. Međutim, ostaje na pojedincu da odluči kako će traži zaštitu u slučaju diskriminacije, jer sam zakon predviđa da se slučajevi diskriminacije razmatraju u pet različitih postupaka, u zavisnosti od okolnosti svakog konkretnog slučaja. U pogledu krivičnog i prekršajnog postupka mogu postojati nejasnoće, jer se za jedan slučaj može pokrenuti i prekršajni i krivični postupak.

Prekršajni zakon iz 1979. godine, koji je još uvek na snazi, ne pominje diskriminaciju, ne sadrži materijalne odredbe, a takođe ni Krivični zakonik Kosova takođe nije predvideo diskriminaciju, dok Zakon o zaštiti od diskriminacije predviđa mogućnost pokretanja krivičnog postupka kod diskriminacije. Ovo su samo neki od razloga koji izazivaju zabrinutost o tome koliko bi bio funkcionalan i primenljiv u praksi Zakon o zaštiti od diskriminacije. Pored pitanja funkcionalnosti i primene ovog zakona, nakon analize njegovih članova, ostaje da se raspravlja o usaglašenost istog sa Ustavom Republike Kosovo i Zakonom o Ombudsmanu.

Zakon, o zaštiti od diskriminacije⁶², Instituciju Ombudsmana definiše kao mehanizam jednakosti koji se bavi slučajevima koji se tiču diskriminacije. Član 12.1 ovog zakona daje pravo bilo kom licu ili grupi lica da na osnovu člana .1 ovog zakona podnese žalbu Ombudsmanu.

Član 12.2 Zakona o zaštiti od diskriminacije daje mandat Ombudsmanu da razmatra žalbi u skladu sa postupcima navedenim u zakonu o Ombudsmanu koji je na snazi, dok član 9.2.2 daje ovlašćenje da pruža pomoć žrtvama diskriminacije u izradi tužbi protiv diskriminacije.

⁶¹ *Ustav Republike Kosovo, član 24,*

⁶² *Vidi Zakon o zaštiti od diskriminacije br. 05/L-021*

Primena ovih članova od strane Ombudsmana predstavlja izazov, s obzirom na činjenicu da navedeni članovi nisu međusobno kompatibilni, sa jedne strane, a sa druge strane i sa zakonom na snazi koji definiše mandat Ombudsmana.

Mandat Ombudsmana predstavlja nadzor i zaštitu prava i sloboda pojedinaca od nezakonitog i nepravilnog činjenja ili nečinjenja javne vlasti pa stoga, pružanje pomoći žrtvama diskriminacije u kod podnošenju tužbi o diskriminaciji prevazilazi ustavni i pravni mandat Ombudsmana.

O izazovima u primeni Zakona za zaštitu od diskriminacije, Ombudsman je 2. novembra 2015.godine, organizovao okrugli sto uz podršku Programa Ujedinjenih Nacija za razvoj (UNDP), sa temom "Implementacija Zakona o zaštiti od diskriminacije - procedure i odgovorne vlasti - Ombudsman, sudstvo i zainteresovane strane - izazovi i mogućnosti". Učesnici su potvrdili, između ostalog, da ovaj zakon predstavlja veliki izazov u adekvatnoj primeni njegovog materijalnog dela, ali isto tako i proceduralnog aspekta u formi koja je njime određena. Takođe su se složili da se treba obezbediti obuka za sudije, tužioce i advokate, kao i da je potrebno raditi na podizanju svesti javnosti.

Tokom izveštajnog perioda, IO je postupala po podnetim žalbama po osnovu diskriminacije na radnom mestu. U većini slučajeva žalbe su podnete protiv držanih institucija na Kosovu. Žalbe su se pretežno odnosile na raskid radnog odnosa, između ostalog i zbog invaliditeta, trudnoće, socijalnih i ekonomskih prilika, itd⁶³.

Pitanja osoba sa ograničenim sposobnostima su uključena u velikom broju osnovnih zakona, ali ograničenu sposobnost na konkretan način reguliše Zakon o penzijskim šemama koje finansira država br. 04/L-131, Zakon o materijalnoj podršci porodicama dece sa ograničenim sposobnostima br.03/L-022, Zakon o profesionalnom osposobljavanju, prekvalifikaciji i zapošljavanju osoba sa ograničenim sposobnostima br.03/L-019, Zakon o izgradnji br. 04/L-110, Zakon o slepim licima br. 04/L-092, kao i Administrativno uputstvo o tehničkim uslovima građevinskih objekata za pristup osobama sa ograničenim sposobnostima br. 2007/33 U novembru 2015. godine, u Skupštini Kosova je prošlo razmatranje nacrtu zakona za tetraplegičare i paraplegičare.

Zakon o materijalnoj podršci porodicama dece sa stalnim ograničenim sposobnostima, određuju da lica sa ograničenim sposobnostima mlađa od 18 godina imaju mesečnu materijalnu podršku u iznosu od 100 evra. Nakon starosne dobi od 18 godina njihovi zahtevi se razmatraju na osnovu Zakona o penzijskim šemama koje finansira država, kojim nije objektivno utvrđen stepen ograničene sposobnosti, a iznos finansijske podrške za ova lica je 75 evra. Dakle, uprkos činjenici da protekom vremena, i dostizanja puoletstva, osobama sa ograničenim sposobnostima se menjaju i povećavaju životne potrebe za njihovu dobrobit, međutim ovim zakonom njima se smanjuje finansijska podrška za 25 evra.

Takođe, uznemiravajuće je i pitanje ponovne procene lica sa ograničenim sposobnostima za dobijanje penzija za ovu kategoriju lica.

⁶³ Baza podataka IO, između ostalih žalbe Ž.br. 630/2015, Ž.br..519/2015, Ž.br. 294/2015, Ž.br..269/2015

Uprkos činjenici da lica sa ograničenim sposobnostima imaju stalno istu dijagnozu, postoje slučajevi da se nakon ponovnog razmatranja zahteva od strane lekarske komisije ova lica sklanjaju sa liste korisnika penzija, iz razloga što prema mišljenju lekarske komisije, ne ispunjavaju tražene kriterijume. Ovo dovodi u pitanje ispravnost rada lekarske komisije, jer prema aktivistima NVO koje rade za i sa licima sa ograničenim sposobnostima, medicinska komisija tokom ponovnog razmatranja zahteva ne ocenjuje podnosiocce na osnovu dijagnoze lekara specijalista, već na osnovu svoje subjektivne percepcije. Na osnovu navedenog, do skoro je broj lica, korisnika penzija za lica sa ograničenim sposobnostima iznosio 27.000, dok je sada smanjen i broji 17.000.

Kao što je navedeno u delu o pravima deteta, u oblasti obrazovanja još uvek ima mnogo poteškoća kod inkluzije lica sa ograničenim sposobnostima. I dalje ostaje problem fizički pristup osoba sa ograničenim sposobnostima državnim školama, kao i obezbeđenje prevoza za takve učenike. U Prištini postoje samo tri škole koje ispunjavaju uslove za slobodan pristup dece sa ograničenim sposobnostima na školovanje, jer ostale školske zgrade osim horizontalnog pristupa, ne ispunjavaju uslove za vertikalni pristup prostorijama.

Nadležne institucije, između ostalog, treba da preduzmu sve neophodne mere za poboljšanje i unapređenje fizičke infrastrukture, kao i za izdvajanje posebnog budžeta za obezbeđenje prevoza i za decu sa ograničenim sposobnostima, u skladu sa zakonodavstvom na snazi..

Ombudsman je ove godine, takođe, primio žalbe roditelja dece sa ograničenim sposobnostima koji pohađaju nastavu u Centru za učenje i savetovanje “Përparimi” u Prištini⁶⁴. Žalba roditelja je usmerena protiv odluke škole kojom je roditeljima zabranjeno da ostanu u školskom objektu, dok deca pohađaju nastavu, uprkos činjenici da su u prethodnim godinama ostajali u školi. Ombudsman je uputio pismo direktoru Centra za učenje i savetovanje “Përparimi” zahtevajući informacije o pravnim osnovama po kojima je roditeljima u ovom centru zabranjen boravak u školskim prostorijama u toku procesa nastave, od početka školske 2015/2016 godine.

Ombudsman je zahtevao da mu se dostave informacije o tome da li postoji dovoljno stručnog osoblja, psiholog, logoped, kao i zdravstvena ambulanta u ovom Centru. Ombudsman je u novembru 2015.godine, primio odgovor od direkcije Centra u kojem se navodi da u ovoj ustanovi postoji dovoljan broj osoblja koje zadovoljava potrebe za brigu o deci, i da prisustvo roditelja samo ometa proces nastave. Nakon sprovedene istrage, Ombudsman je utvrdio da su postupci u pomenutom Centru u skladu sa politikama i zakonodavstvom na snazi.

Slobodno i neometano kretanje osoba sa ograničenim sposobnostima ostaje problem čak i na javnim prostorima, kao i javnim ustanovama uključujući i Univerzitetski kliničko- bolnički centar Kosova.

⁶⁴ Baza podataka IO, žalba br. Ž.464/2015

Svoju zabrinutost o ovom pitanju Ombudsman je isticao i usvojim prethodnim godišnjim izveštajima⁶⁵. Ograničen pristup kretanja ostaje i dalje najveći problem kod pacijenata sa ograničenim sposobnostima, koji kao pomoćno sredstvo za kretanje koriste invalidska kolica. Oni svaki put tokom kretanja moraju biti sa pratnjom, ali neretko se dešava da im se medicinska pomoć pruža na neadekvatnim mestima, posebno u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, zbog nemogućnosti pristupa mestima na kojima treba da se leče.

Slobodno kretanje osoba sa ograničenim sposobnostima je ograničen i u pogledu pristupa objektima u kojima žive. Opština Priština je od NVO "Hendikos" zatražila spisak lica sa ograničenim sposobnostima koje žive u kolektivnim zgradama radi popravke infrastrukture kako bi se obezbedio slobodan pristup. Ali, nažalost, Opština Priština i dalje nije preduzela odgovarajuće mere u rešavanju ovog problema. Ipak, kao pozitivan korak se može navesti činjenica da je Opština Priština tokom ovog izveštajnog perioda počela sa uređenjem pojedinih javnih površina, trotoara i jednog dela centra grada za usklađivanje uslova za slobodno kretanje osoba sa ograničenim sposobnostima.

Zakon o profesionalnom osposobljavanju, prekvalifikaciji i zapošljavanju osoba sa ograničenim sposobnostima u članu 12. predviđa zapošljavanje na otvorenom tržištu rada.

Prema stavu 1. ovog člana, " *Organi državne administracije, poslodavci iz privatnog i javnog sektora i nevladine organizacije dužne su, da po pogodnim uslovima za zapošljavanje, zaposle lica sa ograničenim sposobnostima.* " Tačka 2. ovog zakona propisuje da je: " *Svaki poslodavac dužan da zaposli lice sa ograničenim sposobnostima na svakog pedesetog (50) radnika* "

Prema informacijama kojima IO raspolaže proizilazi da se stav 2. člana 12. ovog zakona skoro u nijednom slučaju ne sprovodi, jer nema nijednog lica koje je zaposleno u skladu sa odredbama ovog zakona. Osobe sa ograničenim sposobnostima koje su u radnom odnosu su pretežno ona lica koja su zaposleni na osnovu svojih zasluga.

Što se tiče zdravstvenog sektora, možemo reći da su u zdravstvu, osobe sa ograničenim sposobnostima izuzete od plaćanja medicinskih kontrola, međutim, ta lica su primorana da sama obezbede svoje lekove. Na pozitivnoj listi nema dovoljno lekova za ove pacijente.

U vezi sa ovim pitanjem, predstavnici Ombudsmana su kontaktirali sa nadležnim službenikom Ministarstva zdravlja, i koji je tom prilikom izjavio da ima dovoljno lekova sa pozitivne liste, kao i da se snabdevanje lekovima koji se nalaze na pozitivnoj listi u primarnoj zaštiti javnog zdravstva obavlja na zahtev ovih institucija. Što se tiče ovog slučaja, Ombudsman trenutno vodi istragu kako bi se procenila realna situacija i kako bi preporučio poboljšanje situacije u snabdevanju lekovima uopšte, a posebno one koja se odnosi na pozitivnu listu lekova.

Na osnovu ovlašćenja i odgovornosti utvrđenih Zakonom o Ombudsmanu i Zakonom o zaštiti od diskriminacije, Ombudsman takođe obavlja svoja ovlašćenja i kroz posredovanje i

⁶⁵ *Vidi godišnji izveštaj IO za 2014.*

pomirenje. Procenjujući je kao alternativu, a ne samo za rešavanje predmeta, već i kao uspostavljanje institucionalne odgovornosti, Ombudsman je iskoristio ovu zakonsku mogućnost i posredovao je između g. F.R. i gradonačelnika Opštine Mališevo. Podnosilac žalbe je podneo žalbu Ombudsmanu o javnoj izjavi gradonačelnika, koji je, u svojstvu funkcije koju obavlja, i pozivajući se na ograničene sposobnosti kretanja podnosioca žalbe izjavio da zbog zdravstvenih problema, podnosilac žalbe ne može da sprovodi funkciju zamenika gradonačelnika. Ovu izjavu je podnosilac žalbe smatrana kao vid diskriminacije. Ombudsman je predložio posredovanje kao pravni mehanizam za pokrenuto pitanje, o čemu su se složile obe strane, i nakon sastanka sa predstavnicima Ombudsmana postignut je dogovor. Imajući u vidu sve okolnosti u kojima je došlo do ove izjave, kao i uzajamnog poštovanja koje su strane obostrano pokazale, u odvojenim susretima sa njima, ostvaren je zajednički sastanak. Tom prilikom, gradonačelnik je izrazio žaljenje o nastaloj situaciji nakon date izjave, a koja je data bez namere diskriminacije, za šta je takođe pružio javno izjašnjenje. On se izvinio zbog neprijatnosti zbog koje je došlo u ovom slučaju, što je podnosilac žalbe cenio i pozdravio kao oblik moralne satisfakcije koje je zaključeno formalno-pravnim pomirenjem. Ovakav oblik predstavlja alternativno rešavanja slučajeva i daje pozitivne efekte na ukupnu društvenu edukaciju, a utiče i na institucionalne i individualne odgovornosti, u odnosu na ravnopravan tretman i nediskriminaciju, kao i na jezik koji se koristi u javnim izjavama.

Tokom poseta ostvarenim u nekoliko osnovnih škola na Kosovu, u okviru kampanje “Upoznajte se Institucijom Ombudsmana“, predstavnici IO su primili veliki broj žalbi od učenika, anonimno u pisanom obliku.

Od samog početka istraživanja uočeno je da se žalbe, uglavnom, odnose na bezbednost u školskim zgradama, bezbednost pristupnih puteva ka školama, kao i na nejednako postupanje i povredu ljudskog dostojanstva od strane nastavnika. Ombudsman je trenutno u procesu razmatranja podnetih žalbi, dok će kasnije izaći sa izveštajem o utvrđenim povredama prava.

Na osnovu nekih žalbi od strane učenika škole “Hoxha Kadri Prishtina“ u Prištini u okviru pomenute kampanje, IO je pokrenula *ex officio* istragu u vezi sa zabrinutošću učenika o njihovoj bezbednosti u saobraćaju i bezbednom pristupu školskim objektima.

Na osnovu tvrdnji učenika, oni su zabrinuti zbog nedostatka bezbednosti u saobraćaju, jer od gradskog autobusnog stajališta na kome oni silaze na stanici u blizini kasarne “Adem Jashari“ neophodno je da pređu saobraćajnicu sa 6 traka na jednoj, a na drugoj strani, saobraćajnicu od 4 trake, kako bi stigli do školskog objekta.

Učenici tvrde da se, uprkos činjenici da je obeležen pešački prelaz, vozila kreću velikom brzinom i da im je svakodnevno život u opasnosti. Oni su zatražili da se na ovom mestu postavi semafor ili neki bezbedniji prelaz.

Zahvaljujući posredovanju IO-a i dobroj saradnji sa relevantnim institucijama problem je pozitivno rešen, u toku je izgradnja bezbednog prelaza za pešake.

1.3.9.1 Pravo na socijalnu zaštitu

U prethodnim izveštajima, Ombudsmana je Skupštini Republike Kosovo preporučio da se u Ustavu Republike Kosovo uvrsti i Međunarodna konvencija o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kao međunarodni instrument koji će biti direktno implementiran u Republici Kosovo, međutim do danas ta preporuka nije sprovedena.⁶⁶

Slučajevi socijalnog smeštaja i dalje ostaju izazov kako za lokalne organe vlasti, tako i za građane koji imaju potrebe za takvim smeštajem, jer i dalje postoji velika potražnja za socijalni smeštajem. I tokom ovog izveštajnog perioda se ne primećuje nikakav pomak oko obezbeđivanja socijalnog smeštaja za građane koji imaju potrebu za tim.

U IO su u toku istrage po žalbamama koje se odnose na lokalne organe vlasti u vezi sa pružanjem socijalnog smeštaja⁶⁷. U ovoj izveštajnoj godini, kao uspeh vredi napomenuti akcije preduzete u pogledu stanovnika opštine Priština u "polju pomirenja" gde je od 31. decembra 2015. godine, njihova situacija poboljšana. Stanovnici koji su godinama živeli u kontejnerima u "polju pomirenja", početkom 2016.godine su dobili smeštaj koji je obezbedila Opština Priština na dve godine, gde troškove smeštaja pokriva opština, a sve do završetka izgradnje kolektivnog centra za stanovanje za ove slučajeve. Što dovodi do zaključka da Opština Priština nije ni tokom ovog izveštajnog perioda, uspela da završi izgradnju započetih zgrada za smeštaj porodica koje su socijalno ugrožene⁶⁸.

Takođe, IO je tokom izveštajnog perioda primila žalbe protiv MRSZ-a, u vezi sa prekidanjem socijalne pomoći korisnicima. Ombudsman primećuje da je prilično veliki broj korisnika izbačen iz šeme korisnika socijalne pomoći, čime je otežana socijalna zaštita oih lica. Stoga, Ombudsman smatra da MRSZ treba da izradi održivu politiku u vezi sa ovim pitanjem, kako bi građani mogli sebi da obezbede minimalni životni standard.

1.4. Manjinske zajednice

Pitanje zaštite manjinskih zajednica i njihovih prava je veoma važno, pa shodno tome se IO ovim pitanjem bavila i tokom 2015.godine. U skladu sa tim, ova tema predstavlja analizu celokupne situacije, poštovanja i efektivne primene prava manjinskih zajednica na teritoriji Republike Kosovo.

Ombudsman smatra da ni u ovom izveštajnom periodu nije bilo velikog i značajnijeg pomaka u poboljšanju situacije u kojoj se nalaze manjinske zajednice, iako su pojedine

⁶⁶Vidi prethodne izveštaje Institucije Ombudsmana

⁶⁷Baza podataka IO žalbe br Ž..590/2015, Ž.523/2015, Ž.581/2015

⁶⁸Vidi prethodne izveštaje Institucije Ombudsmana

institucije krenule, odnosno nastavile da ostvaruju napredak u ovom pogledu, druge su ili stagnirale ili ignorisale pitanja i probleme sa kojima se pripadnici manjinskih zajednica svakodnevno susreću. Dok se, posebna pažnja ovom prilikom skreće na ekonomsko, društveno i obrazovno uključivanje i integraciju pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, kao i na njihovo stambeno zbrinjavanje.

1.4.1. Povratak i bezbednost

Prema podacima Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) od novembra 2015.godine, od 220 000 lica raseljenih sa Kosova nakon sukoba 1999.godine i nemira koji su se dogodili u martu 2004.godine, na Kosovo se vratilo svega nešto više od 11% (25.458 lica) raseljenih i izbeglih pripadnika manjinskih zajednica⁶⁹. Iako je IO u više navrata napominjala što hitnije rešavanje pitanja raseljenih lica koja su smeštena u kolektivnim centrima, i dalje su funkcionalna 29 kolektivna centra širom Kosova, u kojima su smeštena 504 lica, uključujući tu i 14 lica koja su interno izbegla sa severa Kosova, a koja su privremeno smeštena u južnoj Mitrovici⁷⁰. Analizirajući navedene statističke podatke UNHCR-a na Kosovo se u periodu od januara do novembra 2015.godine vratilo svega 726 lica, pripadnika manjinskih zajednica⁷¹. Na povratak se i dalje odlučuje samo starija populacija, dok za mlađu taj korak predstavlja nesiguran izazov, što zbog nemogućnosti zaposlenja i lične percepcije bezbednosti, a nije zanemarujuća ni činjenica da je veliki problem i pristup obrazovanju za decu i omladinu, kao i loš kvalitet istog.

Pored ostalog, ne treba zanemariti i međuetničke incidente, koji u velikoj meri utiču na održivost povratka i budući interes za povratak. U odnosu na prethodni izveštajni period bilo je pozitivnih pomaka u otkrivanju počinitelja ovih incidenata od strane Policije Kosova, što Ombudsman ovom prilikom pozdravlja. Međutim, i dalje nije urađeno mnogo u obeshrabrivanju ovakvih incidenata od strane centralnih i lokalnih organa vlasti. U ovom kontekstu treba navesti da se značajan broj incidenata desio u povratničkim mestima posebno u prvoj polovini 2015.godine. Tada se u opštinama Klina, Peć i Istok došlo do porasta incidenata uključujući krađu, kamenovanje, ispisivanje poruka mržnje na objektima Srpske pravoslavne crkve, verbalnih uvreda, oštećenja imovine, bespravnog zauzimanja imovine i zastrašivanja. U avgustu 2015.godine, zabeležena je i poruka mržnje u Prizrenu ispisana na kući pripadnika bošnjačke zajednice, a koja je bila uperena protiv Bošnjaka i Goranaca. Takođe, u novembru i decembru 2015.godine dogodila se serija incidenata, od kojih nekoliko težih. Naime, u selu Goraždevac, opština Peć, desio se oružani napad u centru sela, pucalo se na automobil, a meci su pogodili i kuću u kojoj se nalazila jedna

⁶⁹Od 2000.do 2015.godine vratilo se: 11.318 Srba, 6 Turaka, 3649 Roma, 16 Crnogoraca, 1454 Goranaca, 3 Hrvata, 1849 Bošnjaka i 7163 Aškalija i Egipćana, Statistički pregled UNHCR-a od novembra 2015.god.

⁷⁰Interno raseljena lica u kolektivnim centrima: severna Mitrovica 26, Leposavić 92, Zubin Potok 41, Zvečan 33, južna Mitrovica 14, Štrpce 247, Gračanica 40 i Obilić 11.

⁷¹Povratnici u 2015.godini: 388 Srba, 3 Turaka, 77 Roma, 3 Crnogoraca, 19 Goranaca, 15 Bošnjaka i 221 Aškalija i Egipćana.

porodica. Ovaj napad je javno osudila predsednica Kosova, kao i gradonačelnik Peći i ministar za Zajednice i povratak. Pored toga, u selu Gojbulja, opština Vučitrn, bačena je bomba na lokal u kojem se okupljaju meštani, uglavnom pripadnici srpske zajednice. Međuetnički incidenti su zabeleženi i u opštinama Novo Brdo, Parteš i Gračanica.

Ombudsman smatra da u vezi sa pitanjem međuetničkih incidenata, institucije treba da ustanove praksu javne osude ovakvih incidenata kako bi te osude doprle kako do većinskog, tako i do stanovništva koje je pogođeno ovim incidentima.

1.4.2. Imovinska prava

Pitanje zaštite imovine i poštovanja imovinskih prava, u kontekstu imovinskih prava pripadnika manjinskih zajednica, i dalje predstavlja veliki izazov za vlasti Republike Kosovo. Veliki posao je u vezi sa ovim pitanjem uradila KAI, a koja je konačno do početka juna 2015. godine rešila sve podnete zahteve u prvom stepenu (42.749), dok se još nešto više od 500 predmeta i dalje nalazi u žalbenom postupku pred Žalbenim većem KAI pri Vrhovnom sudu Kosova. IO je pitanje rada i mandata KAI obradila u posebnom delu ovog izveštaja koji se odnosi na imovinska prava uopšte.

Ovde pre svega treba naglasiti uveliko rasprostranjen problem i negativan trend ponovnog zauzimanja nepokretne imovine, kao i probleme građana koji se sa tim suočavaju. Problem se može klasifikovati kao opšti neuspeh kako izvršne, tako i sudskih vlasti na celoj teritoriji Republike Kosovo. Iako ponovno zauzimanje imovine predstavlja krivično delo definisano Krivičnim zakonikom Kosova (član 332 KZK) i za koje je zaprećena kazna zatvora do tri godine, nema primera iz pravosuđa da je ova odredba bila primenjivana u praksi. Pored toga, vlasnici ponovno zauzete imovine su u nemogućnosti da trajno reše ovaj problem iz razloga što, i pored podnošenja krivičnih prijava, i prijavljivanja ponovne uzurpacije PK, iste se procesuiraju više godina, a PK i pored ovlašćenja koja su joj data Zakonom o policiji (konkretno član 11.1 Zakona o policiji)⁷² odbija da interveniše i od oštećenih lica traži sudski nalog za iseljenje kako bi reagovala kod ovakvih slučajeva, što je na žalost postala generalno raširena praksa u PK. Takođe, PK može u ovakvim slučajevima da interveniše i na osnovu ovlašćenja koja su joj data i Zakonikom o krivičnom postupku (ZKP), kada može privremeno da uhapsi i pritvori lice kao što je lice koje ponovno bespravno zauzima tuđu imovinu, kada je uhvaćeno u izvršenju krivičnog dela, to jest, na licu mesta⁷³.

⁷² Član 11.1 Zakona o Policiji br.04/L-076 u kojem se navodi da: „Polijski službenik ima ovlašćenje da primeni razumnu kontrolu na lica i imovinu u okvirima svoje nadležnosti i ovlašćenje da donosi i sprovodi zakonite naredbe i uputstva za članove društva u celini za ostvarivanje legitimnih policijskih ciljeva“, što znači da PK ima opšte ovlašćenje da uđe u prostorije i da zaustavi izvršenje krivičnog dela koje je u toku, kao što je npr. nezakonito zauzimanje nepokretnosti od strane trećeg lica.

⁷³ Član 162 ZKP-a br.04/L-012 u kojem se navodi: „Ako je lice zatečeno u izvršenju krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti ili se goni, policija ili bilo koje drugo ovlašćeno lice može privremeno da liši slobode to lice i bez sudskog naloga“, a takođe, i član 69.ZKP-a daje autonomiju policiji da istraži krivična dela.

Iz navedenih razloga su oštećeni građani prinuđeni da se obrate pravosudnim organima kako bi ponovo utvrđivali, već utvrđena imovinska prava ili podneli tužbu za smetanje poseda, ili iseljenje lica koja su se bespravno uselila, na koja čekaju i po nekoliko godina do donošenja pravosnažnih i izvršnih presuda, dok za to vreme lica koja su se bespravno uselila i dalje slobodno raspolažu tuđom imovinom bez ikakve smetnje. Na žalost, ovakvi slučajevi i dalje predstavljaju jedan od najvećih problema koji se odnose na slobodno uživanje i raspolaganje privatnom imovinom, a koje je neophodno rešiti u predstojećem periodu. Takođe, treba napomenuti i to da je problem ponovnog zauzimanja nepokretne imovine do skoro pogađao isključivo pripadnike manjinskih zajednica, ali sada se sa ovim problemom suočavaju i pripadnici većinske zajednice, što postaje opšti problem sa slobodnim uživanjem i raspolaganjem imovine, a što je u suprotnosti sa demokratskim i opštim načelima poštovanja ljudskih prava. Shodno situaciji da jedan deo građana nije u mogućnosti da slobodno raspolaže svojom imovinom stvara se nepoverenje u institucije kao i klima za opravdanost isticanja postojanja pravne nesigurnosti.

1.4.3. Obrazovanje

Kada je reč o jedinstvenom obrazovnom sistemu, IO konstatuje da nije ostvaren nikakav napredak po ovom pitanju. I dalje postoje dva zasebna sistema obrazovanja, o kojem je IO izveštavala svih prethodnih godina, jedan po planu i programu MONT-a Republike Kosovo, a drugi u skladu sa planom i programom Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Situacija je gotovo identična kao i u prethodnom izveštajnom periodu. Formalna saradnja između navedena dva sistema gotovo da i ne postoji. Pripadnici manjinskih zajednica se opredeljuju za jedan od ova dva sistema obrazovanja u zavisnosti od mesta i lokacije na kojoj žive, kao i od jezika kojim govore. MONT Republike Kosovo obezbeđuje nastavni plan i program na albanskom, turskom i bosanskom jeziku, dok obrazovni sistem Republike Srbije obezbeđuje nastavni plan i program na srpskom jeziku, dok se na romskom jeziku odvija nastava u pojedinim školama u okviru oba obrazovna sistema.

Pripadnici turske i bošnjačke zajednice ističu da i dalje postoji problem sa nedostatkom udžbenika na ova dva jezika, što je IO i isticala u prethodnim izveštajnim periodima. Nedostatak udžbenika posebno pogađa učenike srednjih škola, koji se pretežno oslanjaju na udžbenike koji se uvoze iz Turske i Bosne i Hercegovine. S obzirom da navedeni problem stoji nerešen više godina, Ombudsman smatra da bi MONT u narednom periodu trebalo ozbiljno da razmotri navedenu situaciju sa udžbenicima i istu reši do početka naredne školske godine. S obzirom da je studiranje na jezicima manjinskih zajednica, takođe, ograničeno, jedan broj studenata bošnjačke i turske zajednice se opredeljuju da univerzitetsko obrazovanje pohađaju u Turskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji. Ovde treba navesti i problem koji je izazvao pažnju i negodovanje od strane manjinskih zajednica, a tiče

se akademske 2015/2016 godine i rezervisanih mesta za pripadnike manjinskih zajednica na državnom Univerzitetu, o čemu je izveštavao i ECMI u izveštaju "Manjinske zajednice u sistemu visokog obrazovanja Kosova: Da li je rezervisan sistem kvota zloupotrebljen?" Od 15. oktobra 2015. godine⁷⁴ Naime, u ovom izveštaju se navodi da je ove godine bilo rezervisano 382 mesta za studente iz manjinskih zajednica na državnom Univerzitetu, međutim samo je 30% ovih mesta popunjeno od strane manjina, dok je 70% rezervisanih mesta popunjeno od strane većinske zajednice raznim zloupotrebama. O ovom problemu se i sredinom oktobra oglasila i Komisija za prava i interese zajednica i povratak u Skupštini Republike Kosovo, jer je ovakav sistem kvota bio posebno pogodan za pripadnike turske, bošnjačke, romske, aškalijske i egipćanske zajednice, kako bi pružio mogućnost bolje integracije ovih zajednica, kao i priliku zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana da steknu visoko obrazovanje i doprinesu razvoju svojih zajednica. S obzirom da je sistem koji je trenutno u primeni oko verifikacije i potvrđivanja etničke pripadnosti loš i podložan zloupotrebama, do ovakvih zloupotreba je i došlo. Shodno tome, neophodno je da se isti hitno izmeni i uvede mehanizam verifikacije koji bi ovakvu zloupotrebu sveo na minimum. U vezi sa navedenim problemom postojala je i inicijativa navedenog Skupštinskog odbora da se otvori i treći upisni rok za studente manjinskih zajednica koji bi imali priliku da se u okviru sistema kvota upišu ove godine na studije, ali na žalost do realizacije ove inicijative, kako je izveštavano, nije došlo.

Kada se govori o priznavanju Univerzitetskih diploma stečenih na Univerzitetu u severnoj Mitrovici, može se reći da je u ovom pogledu bilo pozitivnih pomaka. Na inicijativu Kancelarije za pitanje zajednica pri kabinetu premijera Kosova, radilo se na rešavanju ovog važnog pitanja.

Odlukom Vlade Republike Kosovo br.05/53 od 16. oktobra 2015. godine, formirana je Međuministarska komisija za pitanja zajednica, koja ima mandat da ispita sva pitanja koja se odnose na prava zajednica prema Ustavu Republike Kosovo, važećem zakonodavstvu i Strategiji za zajednice i povratak 2014-2018. Sa tim u vezi, formirana je tehnička radna grupa koja predstavlja mehanizam za donošenje odluka, kao i koordinaciono radno telo. Imajući u vidu da je osnovni mandat Kancelarije za pitanje zajednica puna integracija svih manjinskih zajednica, jedno od pitanja kojim se aktivnije bavila je i rešavanje priznavanja diploma sa Univerziteta u severnoj Mitrovici, jer u dosadašnjim okolnostima sa diplomama stečenim na ovom Univerzitetu nije bilo moguće konkurisati za poslove u institucijama Republike Kosovo.

S obzirom na činjenicu da je tokom Briselskog dijaloga, između Republike Kosovo i Republike Srbije, postignut sporazum koji se odnosi na pitanje uzajamnog priznavanja diploma, a koji suštinski nije do kraja sproveden, i uzimajući u obzir da ne postoji nikakvo pisano uputstvo o ne prihvatanju diploma sa Univerziteta u severnoj Mitrovici, bilo je neophodno preduzeti određene postupke kako bi se došlo do konačnog rešavanja ovog pitanja. Na inicijativu Vladine radne grupe za zajednice, a na osnovu tehničkih preporuka

⁷⁴<http://www.ecmikosovo.org/wp-content/uploads/2015/10/Minority-Community-Students-SRB.pdf>

koje je ista i razvila, a tiču se rešavanja trenutnog nepriznavanja diploma koji su izdate na Univerzitetu u severnoj Mitrovici, Vlada Kosova je novembra 2015.godine, usvojila Uredbu o verifikaciji diploma stečenih od 2001. do 2015.godine, na osnovu potpisanog Sporazuma o priznavanju obrazovnih isprava i izjednačavanju kvalifikacija koji će doprineti kvalitetnijoj proceduri priznavanja obrazovnih isprava i izjednačavanja kvalifikacija, a samim tim i većoj mobilnosti radne snage. Priznavanje diploma je postupak potvrđivanja obrazovne isprave o stečenom obrazovanju, radi nastavka obrazovanja ili radi zapošljavanja na Kosovu. Sam postupak priznavanja diploma pokreće se na zahtev imaoca isprave kod Opštinske direkcije za obrazovanje. Tokom procesa priznavanja obrazovne isprave, mora se najpre oceniti trajanje i stepen obrazovanja, verodostojnost obrazovne isprave, kao i druge okolnosti koje su od značaja za priznavanje. Rok za rešavanje u postupku priznavanja diploma je 30 dana od dana podnošenja zahteva. Obrazovne isprave, izdate u Republici Srbiji ne podležu postupku priznavanja isprava, već nostrifikaciji diploma, na osnovu Administrativnog uputstva MONT-a AU br.9/2015⁷⁵. U vezi sa ovim pitanjem IO je primila dve žalbe koje su rešene tokom 2015.godine.⁷⁶ Međutim, problem postoji kod priznavanja diploma sa privatnih univerziteta van Kosova. Ministarstvo za obrazovanje ne može nostrifikovati diplome ukoliko privatni univerziteti nisu članice evropske agencije privatnih univerziteta. Kosovo je članica te agencije, ali zemlje u regionu nisu- poput Bosne i Hercegovine, što predstavlja veliki problem za one građane koji su visoko zvanje stekli na ovakvim i sličnim univerzitetima u regionu.

1.4.4. Sloboda kretanja

Kada se govori o slobodi kretanja, ovde je situacija uglavnom bolja i generalno nema većih problema u odnosu na prethodne izveštajne periode, uprkos etničkim tenzijama posebno na severu Kosova, i incidentima na zapadu zemlje. Na severu Kosova su i dalje konstantno prisutne tenzije i međuetnički, često i oružani, incidenti, o čemu je IO detaljno izveštavala u prethodnom godišnjem izveštaju. Na žalost, i nakon godinu dana, Ombudsman može samo da konstatuje da se situacija po tom pitanju ni malo nije poboljšala. U vezi sa slobodom kretanja IO je objavila i *ex officio* izveštaj⁷⁷ koji se odnosi na izgradnju „Parka Mira”, „Trga Cara Lazara”, „Trga OVK” i „Trga Adem Jashari” u Opštini severna Mitrovica, koji je opširnije obrazložen u delu koji se odnosi na Izveštaje IO.

U toku izveštajnog perioda zabeležen je napredak koji se odnosi na primenu Sporazuma o slobodi kretanja između Kosova i Srbije (koji je postignut još 2011.godine). Građani su mogli slobodno da se kreću unutar Republike Kosovo i Republike Srbije koristeći samo

⁷⁵ Administrativno uputstvo MONT-a AU br.9/2015 o principima i procedurama za priznavanje diploma viših i stručnih škola i univerzitetskih zvanja stečenih u R.Srbiji od 10.avgusta 2015.godine.

⁷⁶ Žalba br.159/2015 i Žalba br.200/2015

⁷⁷ Ex Officio 498/2014, Izveštaj je upućen Skupštini R.Kosovo, Vladi Kosova i Opštini severna Mitrovica, 29.05.2015.

lične karte. Takođe, sproveden je do kraja i Memorandum o osiguranju vozila iz avgusta 2015.godine, prema kome sva vozila sa tablicama i polisama osiguranja iz R.Srbije, kao i vozila koja su osigurana u Republike Kosovo sa starim „KS” tablicama, oslobođena plaćanja dodatnih taksi. Ova nova odluka je poboljšana u odnosu na raniju, iz razloga što se ne plaćaju dodatne takse prilikom saobraćanja vozila iz Republike Kosovo u Republiku Srbiju i obratno, što u prethodnom periodu nije bio slučaj. I pored toga, vozila sa tablicama „RKS” i dalje ne mogu da saobraćaju kroz Republiku Srbiju bez privremenih tablica koje dobijaju na graničnim prelazima, i za koje sada nije potrebno plaćati dodatne takse, što je ranije bio slučaj.

U vezi sa slobodom kretanja građana, treba navesti da je IO, krajem 2015.godine, registrovala žalbu koja se odnosi na individualno ograničavanje slobode kretanja žalioaca. Naime u žalbi ⁷⁸koja je podneta IO je navedeno da je žalioču na graničnom prelazu „Jarinje” na severu Kosova onemogućeno dalje kretanje bez obrazloženja i pravnog osnova ograničavanja slobode kretanja. Predmet je u istražnoj fazi pred IO u kojoj se vrši provera navoda iz žalbe, a takođe je zatraženo i izjašnjenje odgovorne strane po ovom pitanju.

1.4.5. Situacija zajednica Roma, Aškalija i Egipćana

I u ovom izveštajnom periodu, kao i u prethodnom posebna pažnja je bila posvećena situaciji zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, koji se kao i svih prethodnih godina suočavaju sa teškom situacijom u svim životnim i društvenim aspektima.

Na osnovu podataka dobijenih iz terenskih poseta IO, u principu, bezbednosna situacija zajednica Roma, Aškalija i Egipćana je tokom ove izveštajne godine bila stabilna, a zabeleženo je nekoliko incidenata u Đakovici i Mitrovici gde su žrtve nasilja bili Romi Aškalije i Egipćani. Kada se govori o socio-ekonomskom aspektu situacija u okviru ovih zajednica i dalje nastavlja da bude teška. Uvođenje strožih kriterijuma u Zakonu o programu socijalne pomoći⁷⁹ za porodice koje koriste socijalnu pomoć samo je otežalo već tešku situaciju pripadnika ovih zajednica. U ovom smislu treba istaći spornu odredbu da jedno dete može biti korisnik socijalne pomoći i to do uzrasta do 5 godina i nakon toga se ista i ukida. Zbog novih kriterijuma veliki broj ovih porodica je izgubio i pravo na socijalnu pomoć, što utiče na povećanje ekstremnog siromaštva među pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. A takođe i stvara mogućnost posredne diskriminacije pripadnika ovih zajednica kada je u pitanju odobravanje zahteva za dobijanje socijalne pomoći.

Na osnovu informacija kojima raspolaže IO pitanje repatrijacije pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i dalje nastavlja da bude uznemiravajuća tema, kao i prethodnih godina. Najveći problem je u zbrinjavanju porodica i njihovo uključivanje u šemu socijalne pomoći. Pored toga, problem i dalje postoji kod uključivanja repatriirane dece u redovno obrazovanje.

⁷⁸Žalba br.660/2015

⁷⁹Zakon br.04/L-096 o izmenama i dopunama Zakona br.2003/15 o programu socijalne pomoći na Kosovu

Jedinu podršku ova lica dobijaju od strane Nevladinih organizacija (NVO) koje repatriranim licima pružaju asistenciju u uključivanje dece u obrazovni sistem, kao i pružanje informacija i pomoći oko ostvarivanja prava i dobijanja pomoći od nadležnih institucija.

U ovom smislu kao pozitivno treba istaći i to da je u svrhu sprovođenja politike reintegracije objavljen vodič u cilju pomoći i podrške reintegracije repatriranih lica u smislu stabilnog i održivog reintegrisanja, kao i priručnik za održivo reintegrisanje u smislu davanja smernica za praćenje procedure za reintegraciju koju je Vlada Kosova sačinila i objavila.

Kada je reč o procesu povratka Roma, Aškalija i Egipćana, privremeni smeštaj porodica koja pripadaju ovim zajednicama obezbeđuju državne institucije za period od 6 meseci uz mogućnost produženja za narednih 6 meseci. Međutim, postavlja se pitanje šta dalje nakon toga jer iako su povratnici i imali imovinu u svom vlasništvu pre oružanog sukoba 1999.godine, najčešće nemaju dokumentaciju da to i dokažu, ili se iz lične percepcije sigurnosti ne vraćaju u mesta odakle su tokom sukoba izbegli već se naseljavaju u druge opštine što predstavlja prepreku kako bi ostvarili pojedina prava.

Značajan napredak je ostvaren u pogledu povećanja registracije građana kod zajednica Roma, Aškalija i Egipćana zbog činjenice da su nadležne institucije nastavile sa praksom da se mesec dana godišnje za ove zajednice pruža besplatna usluga upisa građana i izuzeće od plaćanja taksi za zakasnelu registraciju za period od godinu dana za obe usluge.

Međutim, nije učinjen nikakav pomak u rešavanju visoko procenta nepismenosti među pripadnicima ovih zajednica. Tokom izveštajnog perioda IO je obavila posete u opštinama nastanjenim Romima, Aškalijama i Egipćanima, i tom prilikom su kako roditelji, tako i NVO koje daju podršku ovim zajednicama iznele veliki broj primedbi i problema u vezi sa obrazovanjem dece iz redova ovih zajednica. Broj učenika koji pohađaju osnovno i srednje obrazovanje i dalje nije zadovoljavajući, a takođe nedostaje i podrška prilikom zapošljavanja i održivih mogućnosti zaposlenja pripadnika ovih zajednica. Kao podsticaj daljem obrazovanju, treba navesti da je MONT na osnovu inostranih donacija, a u saradnji sa NVO „Glas Roma, Aškalija i Egipćana“ („Voice of RAE”) dodelilo 500 stipendija za učenike srednjih škola iz redova ovih zajednica, a koje će biti nastavljena i u budućnosti. Takođe, treba napomenuti i to da Romi, Aškaliji i Egipćani koji steknu univerzitetsko obrazovanje veoma teško nalaze zaposlenje u struci.

Zbog loših životnih uslova, nemogućnosti zaposlenja i nepostojanja socijalne podrške veliki broj pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana se odlučuje da migrira u zemlje Evropske Unije (EU), što predstavlja veoma zabrinjavajuću činjenicu. Migracija pripadnika ovih zajednica dovela je do povećanja broja dece koja su napustila školu, što je zabeleženo gotovo u svim opštinama na Kosovu. Na osnovu informacija dobijenih sa terena, glavni razlog za migriranje pripadnika ovih zajednica je nedostatak perspektive, što se nadovezuje sa nemogućnošću zaposlenja. Osim angažovanja pripadnika ovih zajednica u sezonskom zapošljavanju, vlasti nisu uspele da stvore održivu mogućnost za zaposlenje.

1.4.6. Zastupljenost pri zaposlenju u centralnim i lokalnim organima vlasti

IO je u i ovom izveštajnom periodu pratio situaciju u vezi zastupljenosti pripadnika manjinskih zajednica pri zapošljavanju u centralnim i lokalnim organima vlasti. Na osnovu informacija Ministarstva javnih službi, analizirajući učešće manjinskih zajednica u institucijama, proizilazi da je i u ovom izveštajnom periodu nedovoljan procenat njihove zastupljenosti. Naime, da bi govorili o srazmernoj zastupljenosti zajednica njihova prisutnost mora biti adekvatna u pojedinačnim institucijama. Međutim, najveća zastupljenost pripadnika manjinskih zajednica je u Ministarstvu za Zajednice i Povratak, Ministarstvo administracije i lokalne samouprave Ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvu unutrašnjih poslova (u Policiji Kosova), odnosno institucijama koje se direktno i indirektno bave pitanjima manjinskih zajednica, i shodno tome zastupljenost manjinskih zajednica na centralnom nivou iznosi 8.43% od garantovanih 10%. Takođe, treba napomenuti da je i dalje veoma mali broj zaposlenih pripadnika zajednice Roma (0.55%), Aškalija (0.16%), Egipćana (0%), i Goranaca (0.15%) u centralnim organima vlasti. U vezi sa tim, generalno posmatrajući, stiče se utisak da se u tom pogledu nije mnogo promenilo u odnosu na prethodni izveštajni period. Očigledno je da se odredbe Ustava koje garantuju „pravičnu i srazmernu zastupljenost” od strane centralnih vlasti tumače u smislu centralnog nivoa, a ne pojedinačnih ministarstava. Ombudsman je mišljenja da ove odredbe treba tumačiti na način na koji su i propisane, tj. zastupljenost treba biti adekvatna u svakom pojedinačnom ministarstvu i instituciji na centralnom nivou, kako bi se moglo govoriti o srazmernoj zastupljenosti zajednica na centralnom nivou, u suprotnom to ne bi bio slučaj.

U vezi sa napred navedenim podacima Kancelarija za pitanja zajednica, pri Kabinetu premijera je informisala IO da je sproveda istraživanje o trenutnoj zastupljenosti manjinskih zajednica u javnim službama i javnim preduzećima na Kosovu koje je pokazalo da treba mnogo više pažnje i ulaganja usmeriti na zapošljavanje ovih zajednica, kao i da treba uvesti programe stažiranja i razvoj dugoročnih strategija u toj oblasti, kako bi podržali integraciju manjinskih zajednica. Sa tim u vezi ova Kancelarija je u saradnji sa ambasadorom Kraljevine Norveške, raspisala konkurs za “Program stažiranja u javnim institucijama na centralnom i lokalnom nivou”, za 100 studenta i diplomaca iz redova manjinskih zajednica, sa ciljem da pomogne profesionalni razvoj pripadnika tih zajednica na Kosovu. Što ovom prilikom IO pozdravlja kao pozitivan korak u daljoj integraciji manjinskih zajednica u kosovsko društvo.

1.4.7. Upotreba jezika

Ombudsman u ovom delu izveštaja iznosi svoja zapažanja i procene u vezi sprovođenja Zakona o upotrebi Jezika⁸⁰ tokom izveštajnog perioda, u kojem je pored postupanja po žalbama građana u vezi sa kršenjem jezičkih prava, nadzirao i pratio situaciju u primeni i poštovanju jezičkih prava zajednica na centralnom i lokalnom nivou. Tokom izveštajnog perioda predstavnici IO su u cilju sagledavanja kompletne situacije u primeni i ostvarivanju jezičkih prava, obavili razgovore sa predstavnicima odgovarajućih centralnih i lokalnih organa, sudova, manjinskih zajednica, itd.

I pored toga što pravni okvir Kosova kroz Ustav⁸¹, Zakon o upotrebi jezika, Zakon o zaštiti i unapređenju prava zajednica i njihovih pripadnika⁸² kao i Zakon o lokalnoj samoupravi⁸³, garantuje ravnopravan status albanskog i srpskog jezika u službenoj upotrebi, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou i osigurava adekvatnu upotrebu službenih jezika i jezika drugih zajednica na Kosovu, koji se smatraju službenim na opštinskom nivou pod uslovima predviđenim zakonom, i propisuje zaštitne mehanizme koji će pratiti i obezbeđivati zaštitu jezičkih prava, to očigledno još uvek nije dovoljno i ne obezbeđuje primenu istih u svrhu zaštite i očuvanja jezičkog identiteta nevećinskih zajednica.

I ako se iz godine u godinu zapažaju izvesni pomaci u ovom pravcu, još uvek je dalek put do potpunog poštovanja pravnog okvira koji se odnosi na jezička prava. Analizirajući postojeću situaciju, evidentno je da su problemi oko sprovođenja ravnopravne upotrebe službenih jezika, i dalje prisutni i da nakon skoro jedne decenije od usvajanja Zakona o jezicima, još uvek nije u potpunosti obezbeđena ravnopravna službena upotreba jezika.

Kada govorimo o centralnom nivou, kao i prethodnih godina, još uvek se u fokusu nalazi problem oko procesa i kvaliteta prevoda zakona na službenim jezicima, na šta Ombudsman, godinama unazad, konstantno ukazuje u svojim godišnjim izveštajima. Uzroci pomenutih problema nisu otklonjeni ni tokom 2015.god. Praksa lošeg prevoda zakona i velikih neslaganja između različitih jezičkih verzija zakona i dalje je prisutna. Uzimajući u obzir ravnopravan status službenih jezika, ova praksa dovodi do pravne nesigurnosti i krši načelo jednakosti pred zakonom i načelo nediskriminacije, jer pravni okvir propisuje da su sve verzije zakona na službenim jezicima, albanskom i srpskom jeziku, jednako merodavne. S toga je, u procesu izrade zakonodavstva, od apsolutne važnosti obezbediti kako ravnopravnu upotrebu službenih jezika u zakonodavnom procesu, tako i potpunu verodostojnost različitih jezičkih verzija zakonodavstva i njihov visoki jezički kvalitet od početnog stadijuma pa sve do objavljivanja u Službenom listu.

⁸⁰ Zakon o upotrebi jezika br.02/L-37

⁸¹ Ustav Republike Kosovo, 2008, čl.5, čl.58 i čl. 59.

⁸² Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika br.03/L-047, čl.4.1.

⁸³ Zakon o lokalnoj samoupravi br.03/L-040

Ombudsman je mišljenja da odredbe kojima se uređuje prevod nacrtu zakona i podzakonskih akata nisu dovoljno jasne i da ih treba dodatno razjasniti jer ova problematika otežava uključivanje zajednica u zakonodavni proces. Ova procedura nije zadovoljavajuća ni na centralnom ni na lokalnom nivou. Ovo je čest slučaj i sa kvalitetom prevedenih dokumenata na turski i bosanski jezik, koji su službeni jezici ili jezici u službenoj upotrebi u mnogim opštinama na Kosovu.

Identifikovani ključni problemi ovakve prakse, isti su godinama unazad i ne zapaža se napredak u njihovom rešavanju. I dalje imamo ograničene ljudske, finansijske i tehničke resurse jezičkih službi, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou; nedostatak profesionalnih prevodilaca, čiji je maternji jezik Srpski; nedostatak lektora za srpski jezik; kratak rok za prevođenje; veliki obim posla u prevodilačkim službama; nedostatak lekture i korekture kako primarnog tako i sekundarnog zakonodavstva; poteškoće u zapošljavanju kvalifikovanih profesionalaca za pitanja jezika kao i neadekvatne mehanizme za osiguravanje kvaliteta jezika pre usvajanja pravnih akata.

Sledom navedenog, Ombudsman je mišljenja da navedene činjenice upućuju na neophodnost uvođenja prakse provere odnosno sistematske lekture i korekture prevoda zakonodavstva na nivou zakonodavnih institucija, kako bi se na vreme uočile i otklonile greške u prevodu u pogledu tačnosti prevoda u odnosu na originalni tekst kako bi se sprečile protivurečnosti u verzijama na različitim jezicima, pre nego što se zakonski propis usvoji i objavi. Neophodno je da ovu vrstu provere vrše stručnjaci odgovarajućeg jezika za pravne tekstove, koji poznaju gramatiku pravopis i jezičku normu.

Kao napredak u upotrebi službenih jezika na centralnom nivou, treba istaći da je Ministarstvo Unutrašnjih poslova u julu 2015. godine uvelo novi softver koji opštinama omogućava da izdaju dokumenta iz matične evidencije i obrasce na bosanskom i turskom jeziku i na srpskom jeziku na ćirilichnom pismu.

Na osnovu praćenja jezičkih prava na lokalnom nivou Ombudsman zaključuje da su problemi manje više isti kao prethodnih godina i ako postoji određeno poboljšanje u obezbeđivanju prevoda tokom zasedanja skupština opština, u multietničkim opštinama, usmeni i pismeni prevod na sve službene jezike i dalje predstavlja problem zbog nedovoljnog broja prevodilaca i lošeg kvaliteta prevoda, uključujući pružanje opštinskih usluga i izdavanje dokumenata građanima, gde im se dokumenti ne izdaju na njihovom jeziku.

Natpisi na službenim jezicima, kojima se prikazuju zvanični nazivi opštinskih institucija se i dalje delimično poštuju, takođe još uvek je prisutna i praksa da su unutar objekata nazivi opštinskih službi ispisani samo na jednom jeziku, kao i da se obaveštenja i oglasi na oglasnim tablama daju samo na jeziku većinske zajednice u dotičnim opštinama. Značajan je napredak u isticanju tabli sa nazivima opština, sela, ulica i opštinskih puteva na službenim jezicima, međutim pogrešni natpisi i uništene ili oštećene oznake i dalje predstavljaju problem. U opštinama na severu Kosova još uvek se u potpunosti ne poštuje upotreba službenih jezika.

Istraživanja Poverenika za jezike u 2015.g.⁸⁴ su ustanovila da više od jedne trećine opština ne prevodi svoje nacрте i usvojeno zakonodavstvo na sve službene jezike.

Što se tiče zvaničnih veb stranica opština nijedna od njih, ni tokom ovog izveštajnog perioda, nije izvršila usaglašavanje u skladu sa zakonom, uprkos preporukama Ombudsmana datim pre tri godine u svom ex officio⁸⁵ izveštaju u vezi sa upotrebom službenih jezika na zvaničnim veb stranicama opština.

Ombudsman smatra da Vlada Kosova mora da preduzme odgovarajuće mere i obezbedi potpuno, ujednačeno i kvalitetno sprovođenje Zakona o upotrebi jezika u svim opštinama na Kosovu, što je ključno za održavanje ravnopravnog statusa svih službenih jezika i obezbeđivanja jednakih jezičkih prava svih građana na Kosovu. Takođe, u okviru svoje nadzorne uloge, Ministarstvo lokalne samouprave mora pojačati nadzor i osigurati dostupnosti svih opštinskih akata na svim službenim jezicima određenih opština i da pruži savete i smernice opštinama u pogledu njihove obaveze da podrže jednak status i ravnopravnu upotrebu službenih jezika u svom radu, a da Ministarstvo javne administracije u saradnji sa opštinama treba da obezbedi i prati da veb stranice opština sadrže informacije na svim službenim jezicima, u skladu sa Zakonom o upotrebi jezika.

Tokom izveštajnog perioda nije bilo vidljivih pomaka i rada Vlade, u vezi sa preporukom Ombudsmana datim u prethodnim godišnjim izveštajima koja se odnosi na podizanje svesti o važnosti i stvaranju uslova i pogodne klime za učenje službenih jezika i njihovog uvođenja u obrazovni sistem na Kosovu. Ovo već predstavlja velike, a u skorijoj budućnosti će stvoriti i nepremostive teškoće u implementaciji Zakona o upotrebi jezika.

Ombudsman podvlači da se ovo pitanje ne sme dalje ignorisati i odlagati i da obrazovni sistem Kosova treba podstaći jezičko zbližavanje i ponavlja da je pitanje jezika apsolutno centralno pitanje za zaštitu i unapređenje prava zajednica na Kosovu, jer ono utiče na sve sfere društvenog života i od posebnog je značaja za zajednice. Takođe poštovanje jezičke politike i prava na jezik kao jednog od načela demokratskog društva ima značajnu ulogu i u procesu evropskih integracija.

Iako je 2012.godine, Vlada Kosova u sprovođenju reformi jezičke politike, kao mehanizam koji će obezbediti zaštitu jezičkih prava, osnovala KPJ sa stalnim osobljem i finansijskim resursima, ne daje dovoljnu političku podršku u sprovođenju poverenikovog mandata. Tokom izveštajnog perioda, vidljiva je posvećenost i odlučnost Kancelarije poverenika za jezike, u ostvarivanju poverenog mandata i uspostavljanju dobre prakse koja će u punoj upotrebi službenih jezika i njihovih pisama, biti održiva u skladu sa Zakonom. KPJ je u martu 2015. godine, predstavila svoja istraživanja o poštovanju jezičkih prava na Kosovu, kroz jedan sveobuhvatan izveštaj u kojem su predstavljeni najznačajniji nalazi o sprovođenju Zakona o upotrebi jezika na Kosovu, gde je između ostalog istaknut i

⁸⁴ *Izveštaj Kancelarije poverenika za jezike „Praćenje i ocenjivanje jezičkih prava na Kosovu“, mart 2015.*

⁸⁵ *IO Žalba br.275/2012*

zabrinjavajući trend upotrebe samo jednog jezika među kosovskim službenicima javne administracije.

Ombudsman i njegovi predstavnici su krajem izveštajnog perioda održali dva sastanka sa Poverenikom za jezike u vezi sa žalbama koje su građani podneli Instituciji Ombudsmana, a koje se odnose na upotrebu službenih jezika na Kosovu i implementaciji Zakona o jezicima kao i o načinu saradnje u ovoj oblasti.

Tokom izveštajnog perioda Instituciji Ombudsmana je, u odnosu na prethodnu godinu, uložen manji broj žalbi koje se odnose na kršenja jezičkih prava. Ombudsman smatra da i pored malog broja žalbi koje se odnose na jezička prava, ne može se tumačiti da je upotreba jezika na zadovoljavajućem nivou već da su pripadnici zajednica i dalje slabo upoznati sa svojim jezičkim pravima.

Podnesene žalbe Ombudsmanu odnosile su se na kršenje prava na upotrebu srpskog jezika u postupku pred nadležnim organima, u vezi sa kojima je

Ombudsman, nakon sprovedenih istraga u pojedinačnim slučajevima na osnovu relevantnih činjenica utvrdio nepoštovanje zakona i kršenje prava na upotrebu jezika (za više informacija videti izveštaj protiv MUP IO br.290/2015 u odeljku koji se odnosi na Izveštaje o slučajevima IO)⁸⁶

U drugom slučaju protiv Carine Kosova Ombudsman je odgovornom organu uputio pismo sa preporukom⁸⁷ koja se odnosila na kršenje prava žalioca na upotrebu srpskog jezika, u smislu povrede Zakona o upotrebi jezika. Ombudsman je u pismu istakao da je Carinska služba u prekršajnom carinskom postupku, bila obavezna na poštovanje upotrebe jezika, koji odgovorno lice u postupku razume, jer svako drugačije ponašanje direktno predstavlja kršenje prava na upotrebu jezika stranke u postupku. U smislu navedenih odredaba Zakona, Ombudsman je preporučio da je neophodno da Carinska služba Kosova, tokom vršenja bilo kog ovlašćenja u primeni carinskog zakonodavstva, osigura poštovanje jezičkih prava stranaka u postupku, kao i da se u konkretnom slučaju, sva akta u postupku dostave odgovornom licu na srpskom jeziku.

U oba slučaja odgovorne strane su u datom roku odgovorile o prihvatanju i primeni preporuke Ombudsmana.

1.5. Prava deteta

Dana 14. januara 2015. godine, Vlada Republike Kosovo usvojila je zakonodavni program za 2015. godinu, kojom je odredila spisak zakona koji će se usvojiti i onih koji će biti izmenjeni i dopunjeni radi uređenja pojedinih društvenih oblasti. U okviru ovog programa je

⁸⁶ *Izveštaj IO br.290/2015, od 25.11.2015.g.*

⁸⁷ *Pismo sa preporukom Ž.br. 67/2015, 16. februar 2015,*

predviđena i izrada nacrtu Zakona o zaštiti dece, koji je trebao u okviru ovog programa da bude završen 30. oktobra 2015. godine, a koji je važio kao jedan od prioriteta Vlade.

Izrada nacrtu zakona o zaštiti dece je bio deo zakonodavnih programa vlade još od 2013. godine. Kako izgleda on će ostati deo zakonodavnog programa i za 2016. godinu. Do kraja novembra nacrt nije završen kako bi se prosledio na usvajanje Skupštini Republike Kosovo. Odugovlačenjem u njegovoj izradi i usvajanju stiže se do utisak da su tvrdnje predstavnika Vlade da je izrada ovog zakona jedan od prioriteta za stvaranje odgovarajućeg zakonskog okvira samo deklarativnog karaktera. Relevantne državne institucije bi trebalo da ozbiljnije i sa većom posvećenošću preduzmu potrebne radnje kako bi se proces njegove izrade i usvajanja završio bez daljeg odlaganja. U vezi sa tim trebalo bi da se nastavi sa procesom brže izrade i usvajanja strategije i akcionog plana za prava deteta 2016-2020. Proces izrade ovih dokumenata je započeo nakon procene Strategije i akcionog plana za prava deteta (2009- 2013), koji je sačinio Fond ujedinjenih nacija za decu (UNICEF) u prvoj polovini 2015. godine.

Nema sumnje da će usvajanje zakona o kojem je reč, kao i drugih relevantnih dokumenata olakšati i dopuniti pravni okvir za zaštitu i unapređenje prava deteta na Kosovu. Ali izrada i usvajanje zakona, uključujući i Zakon za zaštitu prava deteta, nije dovoljno ukoliko se zakoni ne primenjuju adekvatno, ukoliko se sprovode delimično ili se uopšte ne sprovode. Praktično ostvarivanje dečjih prava, njihova zaštita i poštovanje, ostaje izazov za institucije Kosova. Kosovske institucije treba da koordiniraju i pojačaju napore i aktivnosti u pogledu poštovanja, zaštite i adekvatnog sprovođenja prava deteta, uključujući budžetska izdvajanja u dovoljnoj meri za njihovu zaštitu i promociju na svim nivoima. Vlada Republike Kosovo bi zaista trebalo da iste ima kao prioritet u svom radu.

1.5.1. Podnete žalbe u vezi sa pravima deteta

IO je tokom izveštajnog perioda primila 33 žalbi, koje su podnete uglavnom od strane roditelja dece. Od navedenog broja, 22 žalbe su prihvaćene, dok su ostale proglašene neprihvatljivim jer pitanja na koja su se žalbe odnosile bila su van nadležnosti OI, nije bilo povrede ljudskih prava, ili su podnosioci žalbi imali mogućnost da koriste ili su već su koristili druge pravne lekove.

1.5.2. Prava deteta u postupcima pred nadležnim administrativnim i sudskim organima

Tokom ovog perioda izveštavanja, IO je primila veliki broj žalbi koje se odnose na pravosuđe, a koji se tiču dugotrajnih sudskih postupaka u vezi sa nadoknadom štete za povrede koje su zadobijene u saobraćajnim nesrećama, neophodnih za lečenje i oporavak

dece, žrtava saobraćajnih nesreća⁸⁸, zatim u vezi sa zahtevom za priznavanje prava na materijalnu podršku porodicama koje se staraju o deci sa trajnim ograničenim sposobnostima⁸⁹, kao i ne izvršenje pravosnažnih presuda u vezi sa neostvarivanjem ličnog kontakta dece sa jednim roditeljem⁹⁰. U vezi sa neostvarivanjem kontakta ili nemogućnosti ostvarivanja redovnih kontakata sa decom⁹¹, IO je primila žalbe protiv Centara za socijalni rad.

U dva predmeta IO se obratila relevantnim institucijama podstičući ih da preduzmu potrebne radnje kako bi deca mogla da ostvare svoja prava koja su garantovana Konvencijom o pravima deteta. Sudovi, odnosno centri za socijalni rad treba da preduzmu sve potrebne mere u predmetima u koji se odnose na decu ili koji utiču na prava deteta, da isti budu rešavani bez daljeg odlaganja, u okviru zakonom utvrđenih rokova, kako se ne bi povredilo ili ugrozilo zdravlje, dobrobit, ili čak, i život deteta. Oni , takođe, treba da preduzmu sve potrebne radnje u najboljem interesu deteta i da takvi predmeti budu prioritet u njihovom radu, uključujući i rad na pitanjima koja se odnose na starateljstvo nad decom, ili u vezi sa ostvarivanjem/neostvarivanjem kontakta dece sa svojim roditeljem.

1.5.3. Pravo dece na školovanje

Obezbeđivanje kvalitetnog obrazovanja, uključivanje dece sa ograničenim sposobnostima u obrazovanje, obezbeđenje školske infrastrukture, kao i sprečavanje i suzbijanje nasilja u školama, ostaju ciljevi za čije ostvarivanje se zahteva kontinuirano zalaganje institucija Republike Kosovo.

Od broja primljenih žalbi i koje se odnose na prava deteta , njih 8 se odnosi na pravo na obrazovanje. Kod 2 žalbe, nakon završenih istražnih radnji, zaključeno je da nije bilo povreda ljudskih prava, druge 2 rešene su u skladu sa zahtevom podnosioca, dok su ostale i dalje pod istragom.

Od primljenih žalbi, jedna se odnosi na pitanje obezbeđenja prevoza do škole za decu koja žive u predgrađu Prištine, a čiji su roditelji, zbog neadekvatnog i nesigurnog puta, planirali da im prekinu dalje obrazovanje. Uz posredovanje OI, i posvećenosti opštinskih vlasti, ovi učenici su dobili prevoz i nastavili sa redovnim školovanjem. Pitanje obezbeđivanja prevoza je bilo problematično i prošle godine, i za decu sa ograničenim sposobnostima. I tokom ovog izveštajnog perioda, IO je posredovala kod relevantnih opštinskih vlasti, konkretno u opštini Đakovica, da se obezbedi plaćanje troškova prevoza u za učenike sa ograničenim sposobnostima koji su pohađali odgovarajuću školu u Prizrenu⁹².

⁸⁸IO, predmet Ž. br. 284/2014.

⁸⁹IO, predmet Ž. br. 231/2015.

⁹⁰IO, predmet Ž. br. 156/2015.

⁹¹IO, predmet Ž. br. 180/2015.

⁹²IO, slučaj Ž. br. 118/2015

Takođe, IO je pokrenula i *ex officio* istragu, u vezi sa uživanjem prava na obrazovanje bez prepreka, u vezi sa teškoćama i rizikom u vezi sa vozilima prilikom prelaska puta do škole, za decu u nekoliko srednjih škola u glavnom gradu⁹³. U saradnji sa relevantnim institucijama zahtevano je da se proceni situacija bezbednosti u saobraćaju, kao i da se preduzmu odgovarajuće mere kako bi se deci pružio siguran pristup školskim objektima.

1.5.4. Prava dece sa ograničenim sposobnostima

Na Kosovu je situacija sa decom sa ograničenim sposobnostima veoma teška. Nedostatak prevoza kako bi mogli da pohađaju nastavu nije jedina prepreka sa kojom se suočavaju. Od istraženih žalbi tokom proteklih godina i informacija koje su dobijene od predstavnika institucija i NVO⁹⁴ proizilazi da se ova deca suočavaju sa brojnim poteškoćama i preprekama u svim oblastima života.

Naime, u oblasti obrazovanja, školama se suočavaju sa neadekvatnom školskom infrastrukturom, nedostatkom ličnih asistenata (asistenata u nastavi), kao podrške nastavnicima i mnogo puta čak i sa nedostatkom individualnih obrazovnih planova, čime im se negira puno uživanje prava na kvalitetno sveobuhvatno obrazovanje, kako je propisano zakonom.

U oblasti zdravstva nailazi se na poteškoće, kao što je samo ostvarivanje prava na besplatne i kvalitetne zdravstvene usluge, jer nemaju uvek mogućnosti da obezbede lekove i drugu opremu besplatno, što bi im omogućilo poboljšanje zdravstvenog stanja, slobodu kretanja i dostojanstvenog života.

Njihovo uključivanje i dobijanje socijalnih usluga u okviru zajednice takođe nedostaje. Postoji nedostatak centara za dnevni boravak u kojima bi ova lica mogla da se leče, da im se pruži pomoć ili se ponovo integrisala kao ravnopravni deo društva. U cilju poboljšanja položaja dece sa ograničenim sposobnostima u svim oblastima života, potrebno je da relevantne institucije preduzmu sve neophodne mere, uključujući materijalnu podršku i odgovarajuću raspodelu budžeta kako bi oni u potpunosti uživali svoja prava, u skladu sa Konvencijom o pravima deteta (KPD).⁹⁵

⁹³ IO, slučaj Ž. br. 577/2015.

⁹⁴ Informacije dobijene od strane predstavnika državnih institucija i NVO, na okruglom stolu održanom 3 decembra 2015, u vezi sa položajem dece sa smetnjama u razvoju. .

⁹⁵ Konvencija o pravima deteta (KPD) je jedan od najvažnijih akata međunarodnog prava koja se direktno primenjuje od strane institucija Kosova na osnovu člana 22. Ustava Republike Kosovo.

1.5.5. Nasilje i bezbednost u školama

I dalje je prisutno nasilje u državnim školama na Kosovu. Prema informacijama kojima raspolaže IO, i broju slučajeva prijavljenih PK-u⁹⁶, situacija se nije bitno promenila u odnosu na prošlu godinu, osim činjenice da tokom ovog izveštajnog perioda, na svu sreću, nije bilo nikakvih incidenata koji bi se tragično završili sa gubitkom života učenika, kao što se dešavalo prethodnih godina.

Shodno tome, zaključak je da se situacija nije značajno poboljšala u smislu zaštite i bezbednosti u školama, uprkos preduzetim naporima od strane MONT-a. MONT je i tokom ove izveštajne godine, u saradnji sa Kancelarijom za dobru upravu pri kabinetu premijera i Kosovskim centrom za obrazovanje, u okviru obaveza za zaštitu dece od svih oblika nasilja, nastavio sa informativnim aktivnostima koje se odnose na implementaciju Protokola za sprečavanje i prijavljivanje nasilja u ustanovama preuniverzitetskog obrazovanja, br. 21/2013⁹⁷.

U susretima sa predstavnicima IO, deca, učenici srednjih škola su istakli da su nezadovoljni situacijom koja se odnosi na bezbedno okruženje u njihovim školama, zbog primene nasilja od strane nastavnika, ali i zbog činjenice da su na putu do škole i obratno u opasnosti od pasa lualica, kao i od vozila na putevima koja se kreću velikom brzinom. Prikupljeni podaci od predstavnika nekoliko posećenih škola na Kosovu, takođe, ukazuju na potrebu da se nastavi sa aktivnostima informisanja, jer je očigledno da mnogi zaposleni u ovim školama nisu svesni uloge i odgovornosti u sprečavanju i prijavljivanju slučajeva nasilja u preuniverzitetskim institucijama. To potvrđuju i sprovedene istražne radnje koje je IO preduzela u slučaju zlostavljanja jednog deteta. Neophodno je da Kosovske institucije preduzmu sve potrebne mere za zaštitu dece i da obezbede adekvatnu bezbednost ne samo prostorijama škole, već i na putu od kuće do škole, i obrnuto. Posebno kada se sumnja da su deca mogla biti žrtve nasilja i zlostavljanja, moraju se preduzeti sve mere da se protiv mogućih počinitelaca preduzmu disciplinski ili sudski postupci. Deca imaju pravo na odrastanje bez nasilja.

1.5.6. Prava dece na zdravstvenu zaštitu

⁹⁶ Informacije su dobijene, između ostalog, od predstavnika Kosovske policije na konferenciji "Šta je država preduzela ili treba da preduzme za zaštitu dece" koju je organizovala NVO "Syri i Vizionit" u saradnji sa Save the Children održana 22. oktobra 2015 u Prištini.

⁹⁷ U okviru svojih obaveza da zaštiti decu od svih oblika nasilja, Vlada Republike Kosovo je 6. septembra 2013. godine, usvojila Uredbu CRK - br. 21/2013 o Protokolu za sprečavanje i prijavljivanje nasilja u obrazovnim pre-univerzitetskim ustanovama. Ovim protokolom su definisane uloge i odgovornosti obrazovnih i drugih institucija u sprečavanju i postupanju u slučajevima nasilja nad decom u pre-univerzitetskim ustanovama. Takođe, protokol definiše postupke za rešavanje problema nasilja nad decom u ustanovama pre-univerzitetskog obrazovanja.

Ostvarivanje prava dece, i dobrobit njihovog položaja je uslovljena ukupnim socijalnim i ekonomskim stanjem, koja je teška za većinu građana Kosova, od kojih neki žive u siromaštvu. Od siromaštva nisu pošteđena ni deca, izvestan broj njih se suočava sa siromaštvom i samim tim i sa problemima koji se odnose na njihovu dobrobit i zdravlje. U zdravstvenom sistemu postoji nedostatak zdravstvenih usluga i adekvatnog medicinskog tretmana, što dovodi do porede njihovih prava na kvalitetnu zdravstvenu uslugu. Zdravstveni sektor je jedan od sektora koji je najmanje finansiran u Republici Kosovo, što utiče ne samo na sam kvalitetnih usluga, već i na odlaganje implementacije institucionalnih i pravnih reformi usvojenih od strane Vlade. Građani imaju visoke izdatke za lečenje, i smatra se da se ti troškovi odnose na 40-60% zdravstvenih usluga. Time su najviše pogođeni siromašni i druge ranjive grupe, kao što su deca. Uprkos činjenici da su prema propisima koji su na snazi, sve zdravstvene usluge za decu besplatne, u praksi se to ne događa. Pacijenti, odnosno porodice kada je reč o njihovoj deci, u većini slučajeva su primorani da plaćaju troškove nabavke lekova ili medicinskog materijala, kojeg u većini slučajeva nema u bolnicama, tako da trpe posledice nepružanja usluga i odgovarajuće lekarske pomoći. U vezi sa povredom ovog prava, Ombudsman je ex officio istražio i slučaj objavljen u člancima dnevnih listova, "Kosova Sot" i "Koha Ditore", u vezi sa navodnom nemarnošću osoblja ginekologije u UKC u slučaju rođenja bebe u hodniku Ginekološke klinike.

Ovakvo stanje u zdravstvenom sektoru nastavlja štetno da utiče na ispunjenje osnovnih potreba za dobrobit zdravlja majki i dece, kao što je definisano važećim propisima na Kosovu. Vlada Kosova treba, između ostalog, putem mehanizama koji su odgovorni za javne zdravstvene ustanove, da reguliše konstantno snabdevanje lekovima sa pozitivne liste lekova, kao i ostalog neophodnog, da poveća kontrolu u zdravstvenim institucijama na svim nivoima kako se deci ne bi uskraćivalo pravo na adekvatnu zdravstvenu zaštitu.

1.5.7. Deca ulice

Kao što je već pomenuto, postojanje zakonskog okvira nije dovoljno ukoliko se relevantni zakoni ne sprovode na odgovarajući način i u dovoljnoj meri. Nema sumnje, da i za pitanje dece ulice, postoji relevantno zakonodavstvo. Uspostavljeni su odgovarajući mehanizmi, izrađeni su razni planovi i dokumenti u cilju sprečavanja teškog rada dece, kao što je prosjačenje, trgovina decom, itd. Institucije izveštavaju o obavljenom poslu u tom pogledu⁹⁸, ali, nažalost, sve se to dovodi u pitanje, iz razloga što svakoga dana na ulicama naših gradova vidimo decu koja rade poslove koji ugrožavaju njihovo zdravlje, decu koja skupljaju limenke po kontejnerima, decu koja čiste vetrobranska stakla vozila, decu koja prodaj žvakaće gume i druge stvari na ulicama i po kafićima, uključujući i decu koja prose. Štaviše, iz svakodnevnog posmatranja, stvara se utisak da se broj dece koja rade povećava,

⁹⁸Informacije koje su, između ostalog, dobijene od predstavnika državnih institucija i NVO na regionalnoj konferenciji o deci u uličnim situacijama, u organizaciji Misije OEBS-a na Kosovu, u saradnji sa Terre des Hommes i Kosovskom policijom, koja je održana 14. oktobra 2015. u Prištini.

što izaziva zabrinutost u smislu toga da li je ipak dovoljno učinjeno za ovu decu??! Uprkos svemu, Kosovske institucije treba da pojačaju napore, pa i da preduzmu konkretne postupke, kako bi se ovoj deci i njihovim porodicama, u zavisnosti od njihovih potreba, okolnosti i njihovoj stvarnoj situaciji, pružila podrška i adekvatna pomoć, uključujući i materijalnu pomoć, kako bi oni mogli da žive svoje detinjstvo, i da imaju dostojanstven život.

Dakle, zaštita dece, i poboljšanje njihovih životnih uslova, treba da se učinii maksimalnim zalaganjem državnih institucija, kao i drugih zainteresovanih strana koje rade u tom pravcu, ali i posvećenošću kosovskog društva u celini.

1.6. Verske slobode na Kosovu

Pravni položaj verskih zajednica na Kosovu, i tokom 2015.godine, ostaje zakonski neregulisan, iz razloga što još uvek nije usvojen Zakon o izmenama i dopunama Zakona o verskim slobodama na Kosovu, iako je usvajanje ovog zakona bilo predviđeno zakonodavnim programom Vlade Kosova za 2015.godinu. Na neophodnost usvajanja ovog zakona IO je ukazivala u svojim godišnjim izveštajima za 2012, 2013, i 2014.godinu.⁹⁹

Jedan od problema na koji su ukazivale verske zajednice tokom proteklih godina je i pitanje povratka imovine verskih zajednica koja je u proteklim decenijama, procesima nacionalizacije ili eksproprijacije otuđena, koja sada podleže procesu privatizacije, iz razloga što je protivno svim pravnim standardima. Zakon o privatizaciji donet je dok još nije donet Zakon o restituciji.

Proteklu 2015.godinu, odlikuje dobra međuveraska saradnja svih verskih zajednica na Kosovu. U Prištini je od 27. do 30. maja 2015. godine održana četvrta Međunarodna međuveraska konferencija, kojoj su prisustvovali predstavnici svih verskih zajednica na Kosovu, a koja je za cilj imala poboljšanje globalnog međuveraskog dijaloga. Pored toga primećuje se da se sa poboljšanjem međuveraska saradnje nastavlja multikulturalna tradicija čestitanja verskih praznika verskih poglavara na Kosovu jedni drugima.

Kao poseban izazov koji je pratio Islamsku zajednicu na Kosovu je nedostatak zakonskih odredaba koje regulišu registraciju verskih zajednica. Zakon o verskim slobodama iz 2006.godine, ne sadrži odredbe koje regulišu registraciju verskih zajednica na Kosovu. Iz toga proizilazi da se ostale verske zajednice na Kosovu smatraju ograncima verskih zajednica registrovanih van teritorije Kosova. Stoga, Islamska zajednica koja se smatra autonomnom zajednicom unutar Kosova je u nemogućnosti da se registruje kao verska zajednica zbog nedostatka gore navedenih zakonskih odredaba. Nemogućnost registrovanja kao pravnog lica, donosi praktične poteškoće u vezi sa imovinskim pitanjima, rukovođenje imovinom, donacijama itd. Dok uživanje versskih sloboda za vernike islamske veroispovesti, odnosno versko pokrivanje maramama (hidžab) i dalje ostaje tema za

⁹⁹ IO, *Godišnji izveštaj za 2012.godinu, str. 40, za 2013.godinu, str. 63 i za 2014.godinu, str 57.*

medijske rasprave, i nije bilo inicijativa za meritorno razmatranje ovog pitanja, a uprkos mišljenju IO vezano za ovu temu.

Stalni razlog navedenih rasprava bile su odredbe sekundarnog zakonodavstva koji ostavlja mesto različitim interpretacijama, dok međunarodni standardi koji se direktno primenjuju na Kosovu ističu da je pitanje praktikovanja ovog prava u okviru diskrecionih prava države u smislu EKLJP. Odnosno, jedini kriterijum ovih standarda je da se ovo pitanje reguliše zakonom. Stoga, kako bi se pružila pravna sigurnost u vezi sa gore navedenim, potrebno je da Skupština Kosova, preko narodnih poslanika, izrazi volju većine za usvajanje posebnog zakona koji bi dao prihvatljiv odgovor kako bi se izbegle dosadašnje rasprave.

Problemi Srpske pravoslavne crkve na Kosovu su i tokom 2015. godine bili slične prirode kao i ranijih godina. Među najizraženijim problemima je nedostatak zakona o regulisanju pravnog položaja verskih zajednica, i problem oštećenja verskih objekata SPC. Ipak, u odnosu na prethodne godine, broj ovakvih incidenata i šteta koje su nanete objektima su smanjeni.

Međutim, treba napomenuti da je Hram Hrista Spasa u centru Prištine korišćen za izvođenje alpinističkih vežbi 15.juna 2015.godine, što je u potpunosti suprotno nameni hrama i vređa osećanja vernika.¹⁰⁰U selu Drsnik u opštini Klina 14. jula 2015.godne obijena je crkva Svete Petke, odnet je novac i oskrnavljene su ikone. U selu Babljak u opštini Uroševac je 8. septembra 2015.godine pokušano obijanje crkve Svete Trojice. Takođe, u Orahovcu je 15. oktobra 2015.godine, kamenovana kapija crkve Uspenja Presvete Bogorodice. Crkva rođenja Presvete Bogorodice u selu Softović u opštini Uroševac, i Crkva Svetog Ilije u Kačaniku, obijene su 29. oktobra 2015.godine, ali osim obijenih vrata i slomljenog prozora nije naneta veća materijalna šteta. Pozitivan pomak je poseta vernika SPC na Zadušnice 7. decembra 2015.godine, groblju i mesnoj crkvi u Đakovici koja je protekla bez incidenata, ali uz jako prisustvo PK. Zabeleženi su i slučajevi zastrašivanja i upućivanja pretnji monahinjama i sveštenicima SPC (telefonske pretnje upućene monahinjama u samostanu manastira Gorioč, opština Istok; kao i pretnje sveštenicima SPC u Istoku i u Prištini), kamenovanje parohija, kao i pokušaji da se spreči odlazak na poklonjenje verskim mestima (Đakovica, Peć, Orahovac, Vučitrn, Mušutište).

I za Kosovsku Biskupiju (KB) pitanje od velike važnosti ostaje usvajanje novog zakona o verskim slobodama, i razvijanje međuverske saradnje i dijaloga. U vezi sa KB treba navesti da je bilo zahteva Albanaca katoličke veroispovesti u opštini Priština za određivanje i proširenje za katoličko groblje, međutim do sada nije bilo odgovora od strane opštine na ovaj zahtev. Takođe, treba pomenuti i nesporazume između meštana sela Lapušnik, Opština Glogovac u vezi sa određivanjem prostora za groblje i izgradnju crkve na zemljištu koje je za tu svrhu dodeljeno od strane Opštine Glogovac. Tokom razgovora sa predstavnicima KB, IO je dobila informaciju da će ovo pitanje ubrzo biti rešeno

¹⁰⁰Ministarstvo za zajednice i povratak, 15.jun 2015, <http://www.mkk-ks.org/?page=3,12,865>, pristupljeno 9.12.2015

Zakonska neregulisanost pravnog položaja verskih zajednica i tokom 2015.godine je jedan od glavnih problema Protestantske crkve na Kosovu. Kao najveći problem sa kojim se suočavaju pripadnici ove verske zajednice su nepostojanje parcela za groblje u gradovima, i mestima u kojima žive pripadnici Protestantske crkve, kao i nedobijanje parcela i dozvola za gradnju objekata Protestantske crkve u Prištini.

Nekoliko godina u nazad se od 3. do 10. decembra održava manifestacija „Jevrejska nedelja“ koja se odvija u različitim sredinama kroz različite manifestacije o kulturnom nasleđu jevrejskog naroda na Kosovu. Jevrejska zajednica na Kosovu je malobrojna, ali veoma aktivna u međuveriskom dijalogu. Pozitivan pomak ove godine je obeležavanje jevrejskog verskog praznika Hanuke.

1.7. Rodna ravnopravnost

Rodna ravnopravnost podrazumeva princip jednakosti pred zakonom za ljude različitog roda. Postizanje rodne ravnopravnosti je jedan od glavnih ciljeva, i prioriteta za razvoj svakog demokratskog društva, u kojem će svi njeni pripadnici biti tretirani jednako, u svim situacijama bez diskriminacije. Isto tako, rodna ravnopravnost je osnovni preduslov demokratije i eliminacije svih oblika rodne diskriminacije.

Koncept diskriminacije na rodnoj osnovi podrazumeva razliku u postupanju, isključivanje ili ograničavanje na osnovu roda, koje u tom slučaju ugrožava ili sprečava uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda u društvu, politici, kulturi i drugim oblastima. Svaka razlika u postupanju predstavlja diskriminaciju, ukoliko za to nema objektivnog i osnovanog opravdanja.

Ustav Republike Kosovo garantuje pravo na zakonsku zaštitu, bez diskriminacije i na jednakost svih građana pred zakonom, bez obzira na rod, jezik, nacionalnu, političku, versku i kulturnu pripadnost, ekonomski status, seksualnu orijentaciju ili nekog drugog statusa građana.¹⁰¹

Iako je Republika Kosovo još 2004. godine usvojila Zakon o rodnoj ravnopravnosti, međutim tokom njegove implementacije nailazilo se na različite probleme. U 2015. godini, nakon završetka procesa izmene i dopune ovog zakona na snagu je stupio Zakon o rodnoj ravnopravnosti br. 05/L-020. Takođe, istovremeno su stupili na snagu i Zakon o zaštiti od diskriminacije i Zakon o Ombudsmanu.

Zbog svog statusa, Republika Kosovo nije potpisnica međunarodnih instrumenata kao što su Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW). Ustav Kosova obavezuje sve institucije na Kosovu da sprovedu instrumente koji se odnose na zaštitu ljudskih prava, uključujući i Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, ova

¹⁰¹ Ustav Republike Kosovo, član 3. i član 24

Konvencija je direktno primenljiva na Kosovo, i ima premoć u odnosu na domaće zakonodavstvo.

1.7.1. Zakon o rodnoj ravnopravnosti br. 05/-020

Opšti cilj Zakona o rodnoj ravnopravnosti br. 05/-020 je promovisanje i obezbeđenje ravnopravnosti žena i muškaraca i garantovanje jednake mogućnosti u svim oblastima života. Novim zakonom se određuju nova vodeća načela kao što su rodna ravnopravnost, raspodela budžeta u skladu sa aspektom rodne ravnopravnosti (rodno budžetiranje) i rodni identitet. U zakonu, je takođe, data i sveobuhvatna definicija rodne diskriminacije.

U Zakonu o rodnoj ravnopravnosti je ispravljena, u izvesnoj meri, nesigurnost prethodnog zakona o podeli ovlašćenja različitih tela. Prema ovom zakonu glavna institucija odgovorna za sprovođenje zakona je Agencija za rodnu ravnopravnost, koja izrađuje Program za rodnu ravnopravnost na Kosovu, i garantuje rodno budžetiranje. IO je sada, nadležno vansudsko telo koje postupa po predmetima rodne diskriminacije. Član 13 Zakona o rodnoj ravnopravnosti definiše Ombudsmana kao instituciju koja promoviše jednakost, i koja se bavi slučajevima koji se odnose na rodnu diskriminaciju, a u skladu sa postupcima određenim Zakonom o Ombudsmanu. Na lokalnom i centralnom nivou, navedeni zakon određuje službenike za rodnu ravnopravnost vodećim akterima za obezbeđivanje sprovođenja pomenutog zakona.

Takođe, novim Zakonom o rodnoj ravnopravnosti je sprovedena i preporuka Ombudsmana, koja je bila data u prethodnim godišnjim izveštajima, a koja se odnosi na pravnu zaštitu i određivanje nadležnog tela (administrativnog i sudskog) za postupanje po predmetima koji se odnose na diskriminaciju na rodnoj osnovi. Ova preporuka je sprovedena samim članom 22. odnosnog Zakona u kojem se navodi da u vezi sa zakonskom zaštitom prava na jednako postupanje žena i muškaraca, lica koja smatraju da princip jednakog postupanja nije primenjen u njihovom slučaju, mogu da pokrenu postupak i dostave dokaze pred administrativnim telom ili nadležnim Sudom, a u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti od diskriminacije.¹⁰²

1.7.2. Pravo na rad

Visok nivo nezaposlenosti, tradicionalna raspodela posla na osnovu roda i, ekonomski faktori u Republici Kosovo otežavaju mogućnost ženama da se takmiče na tržištu rada. Od ključnog značaja za rodnu ravnopravnost je položaj žena na tržištu rada. Veće su šanse da se zaposle muškarci, posebno na visokim pozicijama, čak i kada su kandidati žene sa istim

¹⁰²Zakon o rodnoj ravnopravnosti br.05/L-020,član 22

kvalifikacijama. Za eliminisanje nejednakosti između žena i muškaraca, važnu ulogu imaju posebne odredbe u zakonodavstvu, tačnije određivanje kvota za manje zastupljen rod, koja ima za cilj eliminisanje rodne diskriminacije. U prethodnom zakonu o rodnoj ravnopravnosti, nejednako zastupanje je postojalo kada je zastupljenost jednog roda manja od 40%. Novim Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, rodni udeo je povećan na 50%. Kvota zastupljenosti, u suštini početno omogućava stvaranje kulture ravnopravnog učešća žena i muškaraca koja će nakon jednog vremenskog perioda biti zamenjena stvarnom konkurencijom. Drugi aspekti diskriminacije u oblasti rada predstavljaju i nezakonito otpuštanje žena sa posla, ne pružanje mogućnosti za stručnim usavršavanjem i prepreke napredovanja na poslu.

Treba napomenuti da postoje slučajevi gde diskriminacija počinje objavom konkursa za slobodna radna mesta gde se određuje rod kao jedan od kriterijuma za zapošljavanje.

Sve ovo jasno pokazuje da još uvek treba puno da se uradi u okviru pravnog sistema sa utvrđenim i pojačanim zaštitnim mehanizmima za prevenciju kako bi se zaustavila diskriminacija u oblasti rada i zapošljavanja.

1.7.3. Pravo na imovinu i nasleđivanje

Još jedna prepreka za samostalan život mnogih žena na Kosovu je i činjenica da one u većini slučajeva ne poseduju nikakvu privatnu imovinu ili nepokretnost. Zakoni na snazi daju ženama i muškarcima jednaka prava u nasleđivanju imovine, ali uglavnom se na Kosovu porodična imovina nasleđuje od strane muškaraca. Ova pojava je više izražena u ruralnim područjima.

Negiranje imovinskih prava ženama, neadekvatno obrazovanje i davanje prioriteta muškim članovima porodice da budu obrazovani su tipične karakteristike običajnog prava, koje u određenoj meri nastavlja da ima uticaj u kosovskom društvu. Među slučajevima u kojima su žene tražile jedan deo porodičnog imanja, bilo je i trenutaka kada im je prećeno od strane njihovih muževa ili drugih muških članova porodice.¹⁰³

Što se tiče položaja žena u našem društvu, postoje značajne razlike između ruralnih i urbanih područja. U ruralnim područjima, zbog tradicije i običaja, društveni položaj žena je nepovoljniji, nije jednak sa muževljevima i žene su veoma malo svesne koncepta rodne ravnopravnosti. U urbanim sredinama društvo je svesnije o rodnim pitanjima, ali i pored toga nije na zadovoljavajućem nivou.

¹⁰³Žalba je 2015. ponovo podneta IO u cilju monitorisanja sudskog procesa. Žalilja je ponovila žalbu jer ju je njen stric onemogućio da postane vlasnica kuće koju je njen otac sagradio u zajedničkom porodičnom dvorištu. Postupak se vodi u Osnovnom sudu u Prištini.

1.7.4. Pravo na zdravstvenu zaštitu

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) u članu 12. priznaje pravo na zdravstveno osiguranje. To podrazumeva pozitivnu obavezu države da preduzme mere za eliminaciju svih oblika diskriminacije u pogledu zdravstvenog osiguranja. Konvencija CEDAW, u skladu sa Ustavom ima premoć nad domaćim zakonima. Ombudsman je u ranijim godišnjim izveštajima preporučivao na usvajanje zakona o zdravstvenoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti ¹⁰⁴, ali ove preporuke još nisu sprovedene. Bez obzira na obrazloženje Vlade Kosova, nedostatak ovog zakona predstavlja jedan od najtežih oblika povrede ljudskih prava na Kosovu. Sprovođenje ovog zakona u značajnoj meri će obezbediti finansiranje zdravstva i poboljšanje kvaliteta usluga.

Jedan od slučajeva koji je pod istragom u IO u vezi sa pravom na zdravstvenu zaštitu je pokrenut ex officio od strane Ombudsmana, a na osnovu članka iz jednih dnevnih novina od 9. marta 2015. godine. Slučaj se tiče tvrdnji za nemar osoblja Ginekološke klinike UKC-a, gde, prema navodima žalilje, njena beba je rođena u hodniku klinike, ne stigavši do porođajne sale. Nakon sprovedene istrage IO u ovom predmetu zaključeno je da je Ginekološka klinika preduzela sve postupke kako bi kaznilo osoblje koje je bilo uključeno u ovaj slučaj.¹⁰⁵

1.7.5. Nasilje u porodici

Nasilje u porodici nastavlja i dalje da bude prisutno u kosovskom društvu. i predstavlja povredu ljudskih prava, na kojem se temelji diskriminacija, a takođe nastavlja da bude i veliki problem u okiru svih zajednica na Kosovu. Samo mali broj nasilja u porodici biva prijavljeno nadležnim organima. Kod prijavljenih slučajeva, reakcija i postupanje vlasti i dalje nisu na adekvatnom nivou. U većini slučajeva, žene nisu samo žrtve nasilja od strane svojih supružnika, već i propusta u delovanju i nemaru institucija koje su nadležne da njima pruže zaštitu i pomoć. IO je 3. novembra 2015. godine, otpočela ex officio istragu, u vezi sa ne preduzimanjem potrebnih radnji za zaštitu od nasilja u porodici od relevantnih institucija, a na osnovu članka dnevnog lista „Koha Ditore”, u kojem se navodi da žena lišena života od strane svog supruga, iako je pre ovog događaja u više navrata prijavljivala nasilje nadležnim institucijama¹⁰⁶.

Različiti socijalni, ekonomski i kulturni faktori utiču na to da stepen nasilja na Kosovu ostaje i dalje nepromenjen. Nezaposlenost i siromaštvo ne opravdava nasilje u porodici. Jedan od glavnih problema koji otežava položaj žrtava/preživelih je ekonomska zavisnost, ali takođe i društveni faktor koji je veoma bitan kod slučajeva nasilja u porodici.

¹⁰⁴ Deseti, jedanaesti, dvanaesti, trinaesti i četrnaesti godišnji izveštaj IO-a, rodna ravnopravnost

¹⁰⁵ Ž.br.104/2015

¹⁰⁶ IO, predmet Ž.br.533/2015

Prepreka za prijavljivanje slučaja nasilja je i pritisak, kao i društvena stigma gde se nasilje u porodici vidi kao sramota i privatna stvar koja ne treba da izađe van kruga porodice.

IO je vrlo često pratila sudske procese, od koje su žrtve nasilja tražile pomoć i praćenje ovakvih procesa. Iako postoji čvrsta zakonska osnova za zaštitu od nasilja u porodici, treba istaći da implementacija nije na odgovarajućem nivou. Treba naglasiti da kašnjenje u sudskim postupanjima u vezi sa nasiljem u porodici dosta obeshrabruje podnošenje novih slučajeva sudovima.

1.7.6. Žene žrtve seksualnog nasilja tokom rata

Žene žrtve seksualnog nasilja tokom rata su kategorija koja nije pravno tretirana od strane kosovskog društva. Na Kosovu su bile velike polemike u vezi sa pripadnicama ovog dela društva, a isto tako, malo ili uopšte se ne govori o muškarcima koji su tokom rata preživeli seksualno zlostavljanje.

U prethodnom izveštaju, Ombudsman je zatražio ne samo pravnu, već i finansijsku i zdravstvenu podršku za žrtve nasilja u rata.

Ženama žrtvama rata na Kosovu, treba obezbediti odgovarajuću institucionalnu podršku i relevantnu zakonsku osnovu, sa posebnim osvrtom na uklanjanju predrasuda koje postoje u odnosu na ove pripadnike društva. Kosovsko društvo treba više da se uključi u njihov razvoj, obrazovanje, i emancipaciju u cilju pružanja većih mogućnosti za njihov dostojanstven napredak. Iako je Skupština Kosova 20. marta 2014. godine, usvojila Zakon br. 04/L-172 o izmenama i dopunama Zakona br 04/1-054 o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova, civilnih žrtava rata i njihovih porodica u vezi sa naknadom žrtvama seksualnog nasilja, i dalje nije dovoljno urađeno na sprovođenju ovog zakona od strane nadležnih institucija.

IO, podržavajući vladavinu prava na Kosovu, takođe podržava i pitanje žrtava seksualnog nasilja tokom rata, kako bi i oni uživali svoja prava kao civilne žrtve rata. U vezi sa tim pitanjem, IO je registrovala podnetu žalbu koju su podnele žrtve seksualnog nasilja tokom rata.¹⁰⁷

1.7.7. Položaj LGBT populacije na Kosovu

Pripadnici LGBT populacije na Kosovu i dalje predstavljaju jednu od najugroženijih zajednica. Prava pripadnika ove zajednice i dalje su na nezavidnom nivou, iako postoji solidan pravni osnov za njihovu zaštitu.

¹⁰⁷ Slučaj Ž.br 27/2015

Problemi sa kojima se susretala LGBT populacija tokom 2015.godine isti su kao i prethodnih godina. Neprihvatanje, stigmatizacija i predrasude kojima su izloženi u društvu i u okviru svojih porodica, nemogućnost slobodnog okupljanja, izražavanja svojih stavova i stalno prisustvo straha od reakcije okoline su deo svakodnevnog života LGBT populacije na Kosovu.

IO, iako ima ostvarene kontakte sa predstavnicima organizacija koje se bave pitanjima LGBT populacije i ohrabruje pripadnike ovih zajednica da prijave slučajeve povrede prava sa kojima se suočavaju, ni tokom 2015.godine nije primila nijednu žalbu ove vrste.

Kompletna situacija po pitanju problema LGBT populacije na Kosovu može se smatrati nešto boljom tokom ove godine, a tome je doprinela i podrška koju imaju od strane Kancelarije za dobru upravu, kao i Savetodavne grupe koja služi kao mehanizam za koordinisanje i savetovanje institucija u vezi sa pitanjima zaštite i promocije prava LGBT populacije.

Tokom 2015.godine veoma značajno je bilo sprovođenje EU TWINING projekta koji je za osnovne ciljeve imao rad i praćenje donošenja novih zakona kojima se štite prava LGBT osoba, povećanje nivoa informisanosti stanovništva o njihovom položaju, kao i njihovom psihološkom savetovanju i osnaživanju, pa i povezivanje različitih organizacija koje mogu da daju doprinos zaštiti prava LGBT populacije.

Takođe, usvojen je i novi Zakon protiv diskriminacije i Zakon o rodnoj ravnopravnosti. Zakon o rodnoj ravnopravnosti u članu 14.3 na veoma jasan način zabranjuje javno prikazivanje i nastup svakog pojedinca na uvredljiv i potcenjivački ili ponižavajući način u odnosu na rod ili seksualno opredeljenje¹⁰⁸, čime se pruža mogućnost za sankcionisanje osoba koje na bilo koji način vređaju LGBT osobe po osnovu njihovog seksualnog opredeljenja.

Tokom izveštajnog perioda održan je i niz aktivnosti sa ciljem promovisanja prava LGBT osoba. Kancelarija za dobru upravu pri kabinetu premijera je u saradnji sa NVO koje se bave zaštitom i promocijom prava LGBT osoba 17. maja 2015.godine, u cilju obeležavanja međunarodnog dana protiv homofobije i transfobije na Kosovu, organizovala konferenciju sa temom „Ostvarivanje prava LGBT zajednice na Kosovu”.¹⁰⁹ Takođe, istim povodom je 17. maja 2015.godine, u centru Prištine održana i šetnja pripadnika LGBT populacije, kao i onih koji podržavaju njihovu seksualnu orijentaciju.

U okviru TWINING projekta EU „Normally different” održana je i obuka za 15 lica iz različitih državnih institucija koji su specijalizovani za ohrabrivanje promovisanja ravnopravnih mogućnosti i ravnopravnog tretmana.

Edukacija stanovništva o postojanju prava seksualnih manjina je jedan od osnovnih problema na Kosovu, jer generalno gledano ne postoji ni elementarna informisanost građana o postojanju prava ljudi LGBT populacije. Edukacijom se ne sprečava samo širenje sve

¹⁰⁸ Zakon o rodnoj ravnopravnosti čl. 14.3.

¹⁰⁹ Konferencija 17.05.2015.g. na temu „Normally Different“

prisutnih zabluda i predrasuda prema ovoj grupi ljudi, već predstavlja jedan od osnovnih preduslova za prihvatanje i uključivanje u zajednicu i društvo uopšte ove izolovane manjinske grupe. Uspeh u njihovom uključivanju u društvene tokove bi bez sumnje predstavljao i uspeh ne samo države, već i društva koje takve osobe može prihvatiti onakvim kakvi jesu, ali na žalost to na Kosovu i dalje nije slučaj.

1.8. PREVENCIJA TORTURE

1.8.1. Nacionalni mehanizam za prevenciju torture (NMPT)

Novim zakonom o Ombudsmanu, po prvi put je pravno prepoznat Nacionalni mehanizam za prevenciju torture i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni kao potpuno zasebna struktura u okviru IO. U skladu sa tim, kao i u skladu sa zakonom, i posebnom odlukom Ombudsmana, osnovan je Nacionalni mehanizam za prevenciju torture. Cilj aktivnosti NMPT je redovna poseta svim prostorijama državnih institucija u kojima se ograničava sloboda pojedinca. Identifikovanje problema tokom monitorisanja bi će praćeno periodičnim nacionalnim i međunarodnim izveštajima i preporukama, a sve u cilju kontinuiranog promovisanja i poštovanja standarda tretmana lica lišenih slobode. To će, takođe doprineti promovisanju poštovanja i poboljšanju standarda tretmana lica koja se nalaze u ovim institucijama.

IO je nezavisna institucija sa posebnim osvrtnom na ljudska prava, i organ koji obezbeđuje najbolje i profesionalno, kao i nezavisno funkcionisanje obaveza NMPT, kao što je predviđeno OPCAT-om.

Tokom svog rada, NMPT će saradivati i koordinisati svoje aktivnosti sa drugim odeljenjima IO.

Pošto su aktivnosti i uloga NMPT od velike važnosti, IO je za promovisanje iste, u saradnji sa Kosovskim centrom za rehabilitaciju žrtava torture (KCRŽT) i Savetom za zaštitu ljudskih prava i sloboda (SZLJPS), koji od 2011.godine deluju kao radna grupa organizovali sastanke, konferencije, seminare, studijska posete, itd, kako bi promovisali ulogu NMPT.¹¹⁰

NMPT, za ostvarivanje svojih zakonskih ovlašćenja, će blisko saradivati sa organizacijama civilnog društva koje su aktivne i specijalizovane u ovoj oblasti. Ova saradnja se zasniva na pružanju kvalitetnih ekspertiza od strane lekara, psihologa, sociologa, itd, prema standardima OPCAT- a.

¹¹⁰ IO, KCRPT i SZLJPS, 10 05. 2011, su potpisali Sporazum o saradnji, kojom se predviđa osnivanje Radne grupe, koja je lobirala za osnivanje Mehanizma za prevenciju torture na Kosovu što je dovelo do zakonskog prepoznavanja NMPT, koje je predviđeno novim zakonom o Ombudsmanu, br. 05/L-019.

U oblasti saradnje i promovisanja rada NMPT-a na međunarodnoj sceni, članovi NMPT-a su učestvovali na sastancima Mreže mehanizama jugoistočne Evrope sa Evropskom mrežom NPM (Mreža JIE i NMPT).

Komitet za prevenciju torture (KPT) posetio je Kosovo u aprilu, čiji su se članovi sastali sa Ombudsmanom. U buduće će i Ombudsman imati obavezu da izveštava u svojstvu NMPT-a, kao i ostale zemlje koje su već osnovale NMPT na osnovu OPCAT-a.

Zbog osetljivosti rada i problema kojima se bavi, prevencijom torture i nečovečnog postupanja, NMPT se može suočiti sa velikim izazovima i teškoćama u pogledu nedostatka ljudskih i finansijskih resursa. Ali se nadamo da će saradnja koja je tokom godina izgrađena sa državnim institucijama, olakšati rad NMPT-a, kako bi se što bolje i pravilnije izveštavalo.

Ombudsman će nastaviti da saraduje sa MP, MUP, MZ, MRSZ, itd u cilju boljeg funkcionisanja i koordinaciju rada. S druge strane, nastaviće sa obukom osoblja NMPT-a, u cilju sticanja znanja za obavljanje svojih aktivnosti.

Tokom redovnih i nenajavljenih poseta, kojom prilikom se i otvaraju kutije za žalbe, Ombudsman je primio žalbe o zlostavljanju ili prekoračenju ovlašćenja zatvorskih službenika u Pritvorom centru u Gnjilanu¹¹¹, kao i u Zatvoru visoke bezbednosti¹¹², na osnovu kojih je IO pokrenula istragu i koje su u postupku. Ombudsman nije primio žalbe u vezi sa uskraćivanjem prava da pritvoreno lice odmah obavesti porodicu, pravo na posetu lekaru i pravo na advokata. Žalbe su dobijene protiv sudskih odluka, Komisije za uslovni otpust (KUO), u vezi sa zdravstvenim pregledima, vikendima, transferima, izručenjima, itd. Žalbe se odnose i na pojavu korupcije i protekcije, ne samo na službenike u zatvorima, već i na medicinsko osoblje.

Ombudsman je posećivalo Institucije za mentalno zdravlje i socijalnu zaštitu, kao i Centar za azil, koji predstavlja mesto u kojem nisu smeštena lica lišena slobode u klasičnom smislu, ali koje IO posećuje u skladu sa ovlašćenjima iz člana 4. i 20. Opcionog protokola Konvencije protiv torture i drugih okrutnih, nečovečnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni.¹¹³

Posete ovim institucijama su sprovedene u punoj saradnji sa Upravom za zatvore i popravne službe, Ministarstvom pravde, Ministarstvom rada i socijalne zaštite, i Ministarstvom zdravlja. Takođe, nastavljena je i saradnja u cilju promovisanja zaštite prava zatvorenika.¹¹⁴

1.8.2. Žalbe lica lišenih slobode

¹¹¹ IO, predmet Ž. br. 134/2015, P.D.F. protiv Pritvornog centra u Gnjilan;

¹¹² IO, predmet Ž. br.228/2015, Sh.A. protiv Zatvora visoke bezbednosti;

¹¹³ OPCAT usvojen je 18. decembra 2002. na 57 sednici Generalne skupštine UN, sa Rezolucijom A/RES/57/199 i stupila je na snagu 22. juna 2006.

¹¹⁴ Projekat Helsinške komisije Holandije, "Poboljšanje uslova i tretman maloletnika, sa ciljem reintegracije u popravnim ustanovama".

Tokom 2015. godine, IO je sprovedla mesečne monitoring posete u zatvorima i pritvornim centrima. Tokom ovih poseta, intervjuisano je 174 lica, od čega je prihvaćeno 64 žalbi na dalje postupanje.

Ombudsman je, takođe, ostvario posete pritvornim centrima (policijskim stanicama) u sedam regionalnih odeljenja. Prilikom poseta ovim centrima, u kojima su postavljene kutije za žalbe, Ombudsman nije primio žalbe od lica koja su se nalazila u pritvoru u vezi sa povredama ljudskih prava od strane službenika centara, ali je primila žalbe koje se odnose na upotrebu sile od strane policije u fazi davanja iskaza, koji najčešće uključuju slučajeve šamaranja, udaranja nogom, udarce pesnicama, u cilju dobijanja priznanja za krivična dela ili kako bi se došlo do istine. Upotreba sile od strane policije se dogodila u nekoliko slučajeva i to nakon stavljanja pod kontrolom uhapšenih lica, dok su u pojedinim slučajevima žalbe podneli i učesnici protesta putem drugih oblika podnošenja žalbi. Ombudsman je primio 101 žalbu protiv KP, za 40 njih je pokrenut postupak istrage, 59 je neprihvatljivo.¹¹⁵

Tokom 2015. godine ostvarene su posete i u drugim institucijama u okviru kojih je ograničena sloboda kretanja, kao što su Instituti za mentalno zdravlje, koji nastavljaju da se suočavaju sa nedostatkom stručnog kadra i nedostatkom obuke, iako je generalno bilo poboljšanja u uređenju infrastrukture.

Ove godine su ostvarene posete svim Institucijama za mentalno zdravlje, kojima rukovodi Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu (MRSZ), u kojima su smeštena lica sa mentalnim poremećajima ili zastojem u razvoju. Monitoring je izvršen u cilju ispitivanja uslova u kojima se drže mentalno obolela lica, njihov tretman i uslovi u kojima se obavlja rad. Nalazi monitoringa su razmatrani na okruglom stolu na kojem su bili prisutni i ključni akteri iz ove oblasti, na kojem su takođe date konkretne preporuke, a koje će biti objavljene u posebnom izveštaju¹¹⁶. U vezi sa ovom temom, u planu je da se održi još jedan okrugli sto na kojem će biti predstavljeni rezultati monitoringa institucija kojima upravlja Ministarstvo zdravlja (MZ), a u kojima se leče psihijatrijski obolela lica.

1.8.3. Uslovni otpust

KUO je nastavila sa radom na razmatranju predmeta gde su podneti zahtevi za dobijanje ovog prava, zasedajući tri puta mesečno, i razmatrajući 12-13 pa i do 15 slučajeva po

¹¹⁵ Izveštaj sa preporukama, Ž. br. 89/2015, Sh. J. protiv Kosovske policije, koji je objavljen na službenoj stranici IO, 3. novembra 2015;

¹¹⁶ Okrugli sto održan 23. decembra 2015, sa temom, "Oduzimanje poslovne sposobnosti licima sa ograničenim mentalnim sposobnostima" organizirana od strane IO uz podršku OEBS-a;

sednici. Tokom 2015. godine, za uslovni otpust se prijavilo 418 lica, a isti je dobilo njih 115, što je značajno veći broj nego prethodnih godina.¹¹⁷

Od ukupnog broja uslovnih otpusta, njih četiri su dobila maloletna lica, a pet žene. Sva lica kojima je određen uslovni otpust od strane KUO, su bila pod nadzorom Probacione služba Kosova (PSK). PSK je pod svojim nadzorom imao i slučajeve nasleđene iz prethodnih godina, 47 lica. Što znači da je, pod nadzorom PSK tokom 2015. godine ukupno bilo 162 lica koja su uslovno puštena iz zatvora. Nadzor je PSK uspešno završila za 70 lica i nije bilo nijednog slučaja oduzimanja prava na uslovno otpuštanje.¹¹⁸

Tokom izveštajnog perioda, Ombudsman je nadgledao zasedanja KUO, pošto je kontinuirano dobijao žalbe protiv ove Komisije, zbog malog broja uslovnih otpusta, kao i ne blagovremenog informisanja o donetim odlukama, koje u većini slučajeva nisu bile dobro obrazložene. Ombudsman je sproveo istražne radnje za pet podnetih žalbi protiv KUO, koje su trenutno u toku.

Ombudsman je održao okrugli sto sa članovima KUO, kao i drugim relevantnim akterima, sa ciljem rasprave o postupcima koje treba slediti i izazovima sa kojima se suočava KUO i korektivne službe, u slučajevima postupanja po predmetima i podnosiocima koji su podneli zahteve za dobijanje ovog prava. Preporuke koje su proizišle sa ovog okruglog stola su, takođe, dostavljene učesnicima okruglog stola, a koje će im služiti za poboljšanje rada u budućnosti.¹¹⁹

1.8.4. Nadzor i posete mestima u kojima se nalaze lica lišena slobode

Tokom 2015. godine, Ombudsman je, u skladu sa svojim ustavnim i zakonskim mandatom nastavio da obavlja redovne mesečne posete svim mestima gde je ograničena sloboda kretanja, kako bi se osigurala celokupna pokrivenost praćenja situacije o ljudskim pravima u tim institucijama, sprečavanje povrede ljudskih prava i prikazivanja realnog stanja situacije na terenu.¹²⁰

Ombudsman je nadgledao tretman zatvorenika sa problemima mentalnog zdravlja koji su počinili krivična dela i koji, kaznu izdržavaju u Institutu forenzičke psihijatrije na Kosovu (IFPK)¹²¹. Otvaranje ovog instituta smatra se veliki uspehom, koji pored psihijatrijsko -

¹¹⁷ IO je dobila statističke podatke od koordinatora KUO, g. Bedri Duraku, putem telefona, dana 29. decembra 2015;

¹¹⁸ IO je dobila statističke podatke putem emaila od gđe Metije Ademi, rukovodilac odeljenja za uslovni otpust i program, dana 11. januara 2016.

¹¹⁹ Okrugli sto održan 21. decembra 2015, sa temom: "Postupanje po predmetima i podnosiocima koji su podneli zahteve za uslovni otpust", organizovana od strane IO, uz podršku OEBS-a;

¹²⁰ Ustav Republike Kosovo, član 27. "Niko ne sme biti izložen mučenju, surovom neljudskom ili ponižavajućem postupanju".

¹²¹ 13. maja 2014, otvoren je IFPK;

forenzičke ekspertize pruža, istovremeno i obavezno lečenje, što je u velikoj meri olakšalo prenatrpanost zatvora, sa jedne strane i povredu ljudskih prava, sa druge strane.

Ombudsman je primio veliki broj žalbi koje se odnose na zdravstvenu negu u kazneno-popravnim ustanovama, na nedostatak lekova, na neadekvatan tretman, na favorizovanje određenih lica od strane medicinskog osoblja, kao i druga pitanja u vezi sa pitanjem zdravstvene nege.

II. SAŽETAK IZVEŠTAJA SA PREPORUKAMA

Na osnovu ovlašćenja koja su data IO na osnovu člana 135, stav 3. Ustava Republike Kosovo, kao i članu 16, stav 8. i članu 27. Zakona o Ombudsmanu, IO je objavila sledeće izveštaje u toku 2015.godine.

2.1. Predmeti: Ž.br: 48/2012 Xhevdet Kalludra; Ž.br.176/2012 Mexhit Balijs; Ž.br.125/2013 Abdylqerim Mripa; Ž.br. 36/2015 Hajrullah Bahtiri; Ž.br.49/2015 Muhamed Sherifi protiv Kosovske agencije za imovinu, u vezi sa odlukama Komisije o imovinskim stambenim pitanjima, Direkcije za imovinska i stambena pitanja za povraćaj imovinskog prava raseljenih lica, kao posledicu rata tokom 1998-1999, u kojima oni ističu neko imovinsko pravo.

Ombudsman je 12. marta 2015. godine, objavio izveštaj sa preporukama u ovom predmetu. Pitanje je pokrenuto odvojeno od pitanja jednog broja građana čija se imovina nalazi u severnom delu Mitrovice. Pomenuta imovina se nalazi pod upravom KAI, na osnovu pravosnažnih odluka Komisije za stambena i imovinska pitanja, Direkcije za stambena i imovinska pitanja. Nepokretnosti su uključene u šemu zakupa KAI na osnovu koje podnosioci žalbi bi trebalo da dobiju mesečnu naknadu za zakupninu, ili bi u protivnom KAI trebalo da oslobodi neopkretnosti od nezakonitih držalaca u saradnji sa Kosovskom policijom. Međutim, zbog odbijanja postojećih držaoca nepokretnosti da plate stanarinu ili da iste napuste, sa jedne strane, kao i zbog ne pružanja odgovarajuće podrške KAI-u od strane Kosovske policije, sa druge strane, konačne odluke o navedenim nepokretnostima su praktično ostale nesprovedene.

U tom smislu, Ombudsman je utvrdio povredu prava na imovinu, povredu prava na pravično i nepristrasno suđenje, kao i povredu prava na privatnost, pa je stoga, preporučio KAI da sprovede konačne i izvršne odluke Komisije za imovinsko stambena pitanja; zatim da Vlada Republike Kosovo, odnosno MUP, preko PK-a, pruži podršku KAI i da preduzme sve neophodne mere za stvaranje uslova za povratak imovine u posed svim raseljenim licima, kao jednim zakonitim i održivim rešenjem. Takođe, preporučeno je da Vlada Republike Kosovo osnuje fond za naknadu na ime zakupnine stambenih objekata raseljenih lica, koja su pod upravom KAI za imovinu za koju se dokaže da je korišćena neovlašćeno, i gde Agencija nije mogla da primeni svoju šemu o zakupu.

Ombudsman je od KAI dobio odgovor u kojem se navodi da ova Agencija nema podršku organa vlasti za sprovođenje zakona o primeni konačnih odluka. Međutim, Ombudsman nije dobio odgovor od Vlade u vezi sa objavljenim izveštajem u okviru utvrđenog vremenskog roka, a ni nakon upućenog pisma podsećanja koje je poslato premijeru krajem 2015. godine.

2.2. Predmet Ex Officio br. 517/2015, u vezi sa postupanjem suda po žalbama protiv preliminarnih odluka za eksproprijaciju nepokretnosti

Ombudsman je 16. oktobra 2015. godine, objavio izveštaj sa preporukama Skupštini Republike Kosovo u vezi sa navedenim slučajem. Ombudsman je primetio da je Zakon o eksproprijaciji nepokretnosti br. 03/L-139 (izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/L-205), određuje poseban postupak kada su u pitanju žalbe koje se podnose nadležnom sudu protiv preliminarnih odluka o eksproprijaciji od strane Vlade ili opština. Na osnovu ovog postupka, prilikom podnošenja žalbe protiv preliminarnih odluka, “sud ...donosi odluku o predmetu u roku od trideset (30) kalendarskih dana nakon prijema prigovora o eksproprijaciji [podnesena žalba]” (id., član 35, st. 6, tačka. 3) i “ukoliko sud ne donese presudu u roku od trideset (30) dana..., smatra se da je sud doneo rešenje o odbijanju žalbe u celini odmah po isteku ovog perioda od trideset (30) dana” (id., član 35, st. 8)

Ombudsman je preporučio Skupštini Republike Kosovo da se u celosti briše član 35, stav 6, tačka 3 i 4 Zakona o eksproprijaciji nepokretnosti koji koji glasi: “Odmah nakon prijema odgovora Organa za eksproprijaciju ... sud donosi odluku o predmetu u roku od (30) kalendarskih dana nakon prijema odgovora organa za eksproprijaciju; i određuje rokove za održanje svih postupaka o slučaju kako bi se omogućilo donošenje presude u roku od navedenih trideset (30) kalendarskih dana”; da se briše ceo član 35, par. 8 Zakona o eksproprijaciju nepokretnosti: u kojem se navodi “Ukoliko sud ne donese presudu u roku od trideset (30) dana navedenog u pod stavu 6.3 stava 6. ovog člana, smatra se da je sud doneo presudu kojom se odbija žalba u celosti, odmah nakon isteka ovog perioda od trideset (30) dana”; da se u celosti briše član 35, stav 13, tačka 3 i 4 Zakona o eksproprijaciji nepokretnosti: “Nakon prijema žalbe, Apelacioni sud... donosi odluku po žalbi u roku od trideset (30) kalendarskih dana nakon datuma kada je dobila odgovor druge strane ili nakon datuma isteka perioda od petnaest (15) dana za dostavljanje odgovora, koja god da se desi ranije; i zakazuje rokove za obavljanje postupka kako bi se omogućilo donošenje presude u roku od pomenutih trideset (30) dana”.

Komisija za zakonodavstvo, mandate i imunitete, poslovnika o radu Skupštine i nadzora Agencije protiv korupcije Skupštine Kosova, je na sastanku održanom 1. decembra 2015. godine je razmotrila izveštaj sa preporukama Ombudsmana i preporučila da Komisija za poljoprivredu, šumarstvo, životnu sredinu i prostorno planiranje u saradnji i koordinaciji sa Ministarstvom životne sredine i prostornog planiranja prilikom pripreme zakonodavnog

programa za 2016. godinu, i preduzme inicijativa za izmenu Zakona o eksproprijaciji nepokrentosti koji je na snazi.

2.3. Predmet Ž. br. 201/2015 Behram Krasniqi protiv vladine Komisije za priznanje i određivanje statusa palih boraca i invalida OVK, ili ratnih zarobljenika OVK

Ombudsman je 23. oktobra 2015 godine, objavio izveštaj u vezi sa navedenim predmetom. Ovo pitanje je pokrenuo g. Behram Krasniqi, član Komisije porodica palih boraca protiv Vladine komisije za priznavanje i overavanje statusa palih boraca, i invalida OVK, ili ratnih zarobljenika OVK, zbog neprepoznavanja statusa narodnih heroja za period 1968-1990. Gospodin Krasniqi je izjavio da član 8, stav 2 navedenog Zakona propisuje da prava na penziju i davanje za porodice palih boraca i nestalih pripadnika OVK-a ostvaruju i sve porodice nacionalnih palih boraca, koji su poginuli u različitim situacijama i za slobodu zemlje u različitim istorijskim periodima. Vladina komisija za priznavanje i overavanje statusa narodnih heroja, invalida OVK, ili zarobljenika OVK, odbacio je zahteve porodica palih boraca nacije za period 1968-1990. Prema tvrdnjama podnosioca žalbe, razlozi odbijanja su da je Vladina komisija izjavila da nije nadležna da odlučuje u vezi sa kategorijom palih boraca u ovom periodu.

Nakon razmatranja žalbe, Ombudsman je zaključio da je član 8, stav 2 odnosnog Zakona je stvorio legitimna očekivanja porodica palih boraca u različitim istorijskim periodima, a koji se odnose na ostvarivanje njihovih prava. Neispunjenje legitimnih očekivanja stvorenih od strane porodice palih boraca od strane vlasti Republike Kosovo predstavlja povredu njihovih prava predviđenih zakonom.

U tom smislu, Ombudsman je preporučio da Vlada Republike Kosova omogući mandat Vladinoj komisiji za priznavanje i overavanje statusa palih boraca, invalida OVK, ili zarobljenika OVK, ili da osnuje novu komisiju koja bi razmotrila uslove za priznavanje statusa palih boraca nacije u različitim istorijskim periodima prema sopstvenoj zakonskoj definiciji; da MRSZ, uz podršku Vlade Republike Kosovo, preduzme inicijativu za izmenu i dopunu Zakona br. 04/L-054, o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika OVK, sa ciljem da definicije zakona budu u skladu sa sadržinom ovog zakona.

Ombudsman nije dobio odgovor u vezi sa objavljenim izveštajem u okviru određenog vremenskog roka, a ni nakon upućenog pisma premijeru i ministru MRSZ-a, krajem 2015. godine.

2.4. Predmeti: Ž.br.23/2014 Pjetër Saliquini i ostali i Ž. br.473/2014 Zvonimir Vasić i ostali protiv Kosovske Agencije za Privatizaciju (KAP), u vezi sa kašnjenjem o imenovanju Odbora direktora KAP-a

Ombudsman je 30. oktobra 2015.godine, objavio izveštaj o navedenim predmetima. Pitanja u vezi sa ovim predmetima su pokrenuta odvojeno od strane podnosilaca žalbi, odnosi se na kašnjenje u raspodeli sredstava ili naknade poverilaca društvenih preduzeća u likvidaciji. Dotična društvena preduzeća, u likvidaciji, koja su pod upravom KAP-a su dugovali podnosiocima žalbi lične dohotke za nekoliko meseci, i za naknadu koja je doneta na osnovu sudskih presuda, međutim te presude nisu izvršene jer naknade za lične dohotke i novčana potraživanja prema KAP-u zahtevaju odobrenje Odbora direktora KAP-a. Odbor direktora KAP-a ima sve nadležnost u KAP-u. Ovaj odbor se sastoji od 8 članova, od kojih su 3 međunarodni članovi koje imenuje Međunarodni civilni predstavnik, dok su 5 ostalih domaći članovi, koji su imenovani od strane Skupštine Republike Kosovo. Mandat 3 međunarodna člana je istekao 31. avgusta 2014. godine i od tada Odbor KAP-a nije bio funkcionalan zbog nedostatka kvoruma, a do kraja 2014. i početka 2015. godine, Odbor je ostao i bez domaćih članova. Na kašnjenje u imenovanju članova Odbora direktora su mogle da utiču različite okolnosti, ali takva odlaganja prema Ombudsmanu, predstavljaju mešanje u imovinska prava podnosilaca žalbi, kao i povredu prava na pravično i nepristrasno suđenje zbog ne izvršenja pravosnažnih presuda, jer u ovom slučaju odluke o nadoknadi treba posmatrati kao sastavni deo presude.

Zbog toga je Ombudsman, u svom izveštaju od 30. oktobra 2015.godine, preporučuje da: Vlada Republike Kosovo preduzme sve potrebne mere s cilju predlaganja tri člana Odbora direktora Agencije, a sve u skladu sa članom 4, stav 3, Zakona br. 04/L-115 o izmeni i dopuni zakona koji se bave okončanjem međunarodnog nadzora nezavisnosti Kosova; da Skupština Republike Kosovo imenuje članove Odbora direktora KAP-a, kako bi se odbor kompletirao i počeo sa radom ili da makar ima kvorum, što je pre moguće, kako bi se sprečile povrede koje su izazvane nefunkcionalnošću Odbora; da od aktera uključenih u pitanja predlaganja i imenovanja članova Odbora direktora KAP-a se pokrene postupak za imenovanje 3 člana odbora, koji su do 31. avgusta 2014.godine, bili imenovani od strane Međunarodnog civilnog predstavnika.

Ombudsman nije dobio odgovor od aktera uključenih u proces imenovanja članova Odbora direktora, međutim Skupština Republike Kosovo je na sednici održanoj 18. decembra 2015. godine imenovala članove Odbora direktora KAP-a.

2.5. Predmet Ž. br. 302/2012 Agim Memaj protiv Posebne komore Vrhovnog suda Kosova u vezi sa dužinom postupanja Posebne komore Vrhovnog suda Kosova u predmetu SR-11-0315/C-III-12-1993, koja se odnosi na povraćaj nepokretnosti od strane PIK "Progres" u Prizrenu

Ombudsman je 23. februara 2015. godine, objavio izveštaj sa preporukama koji je uputio Posebnoj komori Vrhovnog suda Kosova (PKVSK) u vezi sa gore navedenim slučajem.

Ombudsman je zaključio da je došlo do povrede prava na pravično suđenje u razumnom vremenskom periodu, kao i na delotvoran pravni lek u slučaju predmeta žalioaca. U parničnom postupku, vreme kojese uzima u obzir prilikom odlučivanja o dužini trajanja postupka, teče od početka sudskog procesa, a koji u ovom konkretnom predmetu počinje od trenutka kada je podnosilac žalbe podneo tužbu 2005. godine.

Stoga je Ombudsman preporučio PKVSKda preduzme hitne mere u postupanju i odlučivanju, bez nepotrebnog daljeg odlaganja, u sudskom postupanju po predmetu g. Agima Memaja.

Dana 22. aprila 2015. godine, Ombudsman je dobio odgovor od PKVSK u kojem se, između ostalog, navodi da se dužina u postupanju po ovom predmetu prvenstveno odnosi na neophodnost da se uradi prevod dokumentacije na engleski jezik, zatim zbog promene sudija i pravnih službenika zaduženih za predmet, kao i na promene u zakonu koje se odnose na samu jurisdikciju.

2.6. Predmet Ž.br.602/2014 Sali Rexhepi protiv Korektivne službe Kosova zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na obrazovanje, na osnovu Zakona o izvršenju krivičnih sankcija br.04/L-149

Ombudsman je 13. maja 2015.godine, objavio izveštaj sa preporukama koji je uputio g Hajredinu Kučiju, ministru pravde Republike Kosovo, a u vezi sa gore navedenim slučajem.

IO je tokom svoje posete zatvoru Dubrava, primio žalbu od gospodina Sali Redžepija protiv direkcije Korektivnog centra u Dubravi, u pogledu njegovog zahteva za nastavak polaganja preostalih ispita na Fakultetu za obrazovanje, prema programu MONT-a za edukaciju i unapređenje nastavnika. Podnosilac žalbe je izrazio svoju zabrinutost u vezi sa nedobijanjem odgovora od Korektivne službe Kosova na njegov zahtev koji se odnosio na nastavak obrazovanja. Prema navodima podnosioca žalbe, ukoliko on ne bude bio u mogućnosti da polaže preostale ispite u martovskom ili aprilskom roku 2015. godine, izgubiće pravo na nastavak obrazovanja, pošto je on u grupi poslednje generacije koja se školuje po ovom programu MONT-a. G.Rexhepi je takođe naveo da je nekim zatvorenicima dozvoljeno da nastave obrazovanje, a šta je i potvrđeno od strane službenika Korektivne službe Kosova u kontaktima sa službenicima IO.

Ombudsman je zaključio da neuspeh Korektivne službe Kosova o odlučivanju, odobravanju ili neodobravanju, nastavka obrazovanja g. Redžepiju predstavlja povredu prava na pravni lek. Jer, Kada se nekolicini lica koja se nalaze na izdržavanju kazne dozvoli nastavak školovanja administrativnom dozvolom ili tokom vikenda, ta lica se nalaze u neravnopravnom položaju u odnosu na druga lica koja su lišena slobode.

Stoga je Ombudsman dao preporuku da Ministarstvo pravde, Ministarstvo obrazovanja i Korektivna služba Kosova preduzmu hitne korake za usvajanje podzakonskih akata,

neophodnih na osnovu člana 249. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, kojim se uređuju postupci nastavka višeg obrazovanja za lica koja se nalaze na izdržavanju kazne; zatim da se usvoji odluka da na osnovu administrativnih dozvola, koje su bile korišćene u drugim slučajevima, u kazneno-popravnim ustanovama i u saradnji sa MONT-om, da se omogućí podnosiocu zahteva da polaže preostale ispите; kao i da nadležni organi za sprovođenje zakona Korektivne službe Kosova, odgovore u okviru svojih zakonskih ovlašćenja na sve podnete žalbe podnete pisanim putem, a koje su joj upućene od osuđenih lica, jer navedeno predstavlja ustavno pravo svih građana na delotvorno pravno sredstvo i sudsku zaštitu prava.

Ombudsman je primio odgovor od v.d. direktora Korektivne službe Kosova u kojem se navodi da se do donošenja podzakonskog akta koji će se odnositi na univerzitetsko obrazovanje, osuđena lica mogu da koriste svoje pravo na obrazovanje koje mogu da ostvare ukoliko se ispuneuslovi predviđeni za realizaciju beneficija – odmora van zatvora.

2.7. Ex Officio br.498 /2015 u vezi sa izgradnjom “Parka mira”, “Trga Cara Lazara”, “Trga OVK” i “ Trga Adem Jashari”, u Opštini Severna Mitrovica

Dana 29.maja 2015.godine, Ombudsman je objavio izveštaj sa preporukama koji je uputio Vladi Republike Kosovo u vezi sa navedenim slučajem. Počevši od juna 2014. godine, izgrađena su ili sa gradnjom se otpočinjе na četiri konstrukcije u Opštini Severna Mitrovica. Ove konstrukcije su tzv. “Park mira”, “Trg Cara Lazara”, “ Trg Adem Jašari” i “Trg OVK”.

Ombudsman je procenio da se ovaj problem nije prethodno razmatrao, a takođe nije postojala ni pravna pravna, niti ustavna analiza situacije iz perspektive ljudskih prava. Kako bi se otklonio navedeni nedostatak,, Ombudsman je odlučio da pokrene ex officio istragu u vezi sa ovim konstrukcijama, i tom prilikom je zaključio da “Trg Adem Jašari” i “Trg OVK” predstavljaju nezakonite konstrukcije, dok izgradnja “Parka mira”, i “Trga Cara Lazara”, predstavljaju ne samo povredu zakona, već i povredu Ustava i međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima.

Stoga je Ombudsman preporučio da Administrativna kancelarija Opštine Severna Mitrovica i Vlada Republike Kosovo, u najkraćem roku ukloni “Park mira” sa glavnog mosta na reci Ibar, kao i da se prestane sa izgradnjom “Trga Cara Lazara” i da se saobraćajnica vrati u prethodno stanje, sa ciljem omogućavanja slobodnog kretanja na navedenom mostu, kako za pešake tako i za vozila; da Administrativna kancelarija Opštine Severna Mitrovica i Vlada Republike Kosovo, u najkraćem roku, uklone sve postavljene fizičke prepreke u ul.“ Bošnjачka mahala“, kao i sa pristupnog puta ka selu Suvi Do, odnosno “Trga Adem Jašari” i “Trga OVK”.

U vezi sa navedenim preporukama, Ombudsman nije dobio odgovor od nadležnih organa.

2.8. Predmet ž.br. 221/2013 Arsim Biqaku protiv Osnovnog suda u Prizrenu u vezi sa dužinom trajanja sudskog postupka u odlučivanju po predmetu koji se odnosi na prekid radnog odnosa

Dana 29.januara 2015.godine, Ombudsman je objavio izveštaj sa preporukama koji je uputio Osnovnom sudu u Prizrenu (OSP), a u vezi sa gore navedenim slučajem.

Predmet je pokrenut pred OSP 9. decembra 2003. godine, i do objavljivanja ovog izveštaja postupanje po navedenom predmetu nije okončano. Sudski proces po ovom predmetu traje već dvanaest godina. Drugostepeni sud je tri puta za redom vraćao ovaj predmet na ponovno odlučivanje prvostepenom sudu, a takođe je i Vrhovni sud Kosova, dva puta za redom poništavao presude nižih sudskih instanci i predmet vratio na ponovno postupanje.

Ombudsman smatra da su prevelika odlaganja sudskih postupaka, koja na kraju rezultiraju bez konačnih odluka u suprotnosti sa pravom na pravično suđenje u razumnom vremenskom periodu, onako kako je garantovano stavom 31. Ustava Republike Kosovo i stavom 1. člana 6. EKLJP, kao i članom 10.1 ZPP-a.

Stoga je Ombudsman preporučio OSP-u da preduzme sve mere za razmatranje i donošenje meritorne odluke, bez daljeg odlaganja po predmetu g. Arsim Biqakua, predmet C.br. 899/2012; zatim da obezbedi razmatranje predmeta svim stranama u postupku u razumnom vremenskom periodu, u skladu sa članovima 6. i 13. EKLJP-a. Kancelariji disciplinskog tužioca Ombudsman je preporučio da preduzme korake protiv nečinjenja/eventualnih zloupotreba od strane postupajućih sudija, na sva tri nivoa pravosuđa, koji su se bavili predmetom g. Biqakua i u vezi sa neopravdanim odugovlačenjem u trajanju postupka u ovom predmetu. Ombudsman je preporučio SSK-u da pravosudni organi treba da primene član 190, stav 3. ZPP-a, koji određuje da se nakon poništenja prvostepene presude po drugi put, predmet ne vraća na ponovno suđenje već se o istom odlučuje na meritoran način.

Ombudsman je u vezi sa izveštajem dobio odgovor od OSP, kao i od Kancelarije disciplinskog tužioca koji su u opisu slučaja tvrdili da je do odugovlačenja u postupanju došlo zbog objektivnih okolnosti. Dana 15.decembra 2015.godine, Ombudsman je uputio pismo podsećanja predsednika OSP u vezi sa nesprovođenjem preporuka Ombudsmana u izveštaju br. 221/2013, a protiv Osnovnog Suda u Prizrenu na koje nije dobio odgovor.

2.9. Predmet ž.br.66/2015 Novica Filipović protiv Osnovnog suda u Prištini, ogranak u Gračanici u vezi sa dužinom trajanja sudskog postupka

Dana 6.novembra 2015.godine, Ombudsman je objavio izveštaj u vezi sa dužinom postupanja u gore navedenom predmetu.

Inter alia, Ombudsman je ustanovio da Osnovni sud u Prištini, ogranak u Gračanici nije uspeo da reši predmet žalioca u razumnom vremenskom periodu što predstavlja povredu prava žalioca na pravično suđenje u razumnom vremenskom periodu, po stavu 1 člana 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Predmet na koji se izveštaj odnosi je građanska parnica koju je žalioac pokrenuo još 2009.godine i dopunio 2011.godine. Predmet se odnosi na radni spor, i po mišljenju Ombudsmana, s obzirom da nije bio složen, mogao je biti rešen u kratkom vremenskom periodu. Naime, navedeni predmet je nadležni ogranak Osnovnog suda u Gračanici stavio u rad 2013.godine, kada su bila zakazana tri ročišta. Nakon toga, ovaj Sud nije preduzimao nikakve radnje po predmetu žalioca, što je više od dve godine od poslednjeg ročišta, a ukupno šest godina od podnošenja tužbe da se po predmetu nije postupalo.

U vezi sa navedenom situacijom nadležni sud je naveo u svom dopisu IO, da je ogranak u Gračanici u jednom periodu bio bez postupajućeg sudije, kao i da je zbog velikog broja nagomilanih predmeta došlo do kašnjenja u postupanju po ovom predmetu. Ombudsman je smatrao da napred navedeno ne može biti opravdanje za odlaganje rada na predmetima koji se odnose na oblast radnih sporova, kao i da Sud nije preuzeo bilo kakve mere po pitanju predmeta žalioca. Stoga nije ni tretirao slučaju sa dužnom pažnjom koju zahteva član 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i član 10. Zakona o parničnom postupku.

Ombudsman je, takođe, zaključio da odsustvo pravnog leka za povredu prava na pravično suđenje u razumnom vremenskom periodu, predstavlja povredu prava na delotvorni pravni lek po članu 13 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

U ovom izveštaju Ombudsman je dao preporuke da predsednik Osnovnog suda u Prištini treba da obezbedi, s obzirom na prethodno kašnjenje, da ogranak ovog suda u Gračanici nastavi sa postupanjem po predmetu žalioca bez daljeg odlaganja.

Takođe, Ombudsman je dao preporuku Vladi Kosova da u saradnji sa Sudskim savetom Kosova treba da obezbedi finansijska sredstva i imenuju dovoljan broj sudija u Osnovnim sudovima i njihovim ograncima, ili da preduzmu druge potrebne mere koje garantuju razmatranje predmeta i dostavljanje presuda svim stranama u razumnom vremenskom roku. Pored toga, preporuka je data i SSK-u, da inicira izradu pravnog instrumenta kojim obezbeđuje delotvoran pravni lek u smislu člana 13. Evropske Konvencije o ljudskim pravima, a koji će obezbediti preventivnu i nadoknađujuću pomoć u pogledu žalbi u vezi prekomerne dužine postupka u parničnim slučajevima.

Do kraja izveštajnog perioda IO nije dobila odgovor na navedeni izveštaj. Međutim, dana 16.novembra 2015.godine žalilac je obavestio IO da je nadležni sud nakon objavljivanja izveštaja IO zakazao suđenje po ovom predmetu i počeo da postupa po istom.

2.10. Predmet ž. br.435/2013 Nadežda Jovanović protiv KAI u vezi sa neizvršenjem odluke Ustavnog suda KI 187/13

Dana 06.maja 2015.godine, Ombudsman je objavio izveštaj u vezi sa neizvršenjem odluke, prethodno, Vrhovnog suda iz 2012.godine i kasnije Ustavnog suda iz 2014.godine, od strane Sekretarijata KAI u postupku izvršenja evikcije nezakonitog držaoca privatne imovine žalilje gđe Nadežde Jovanović, kao i rušenja bespravno izgrađenih objekata na njenoj nepokretnoj imovini u selu Sofajlija, Opština Priština.

Ombudsman je u ovom slučaju, pored ostalog, zaključio da KAI nije postupala po utvrđenoj zakonskoj proceduri, pre svega u postupku izvršenja konačne presude kako Vrhovnog suda, tako i Ustavnog suda koji je KAI obavezao na izvršenje iste.

Ombudsman je u ovom predmetu, zaključio da ustavna i zakonska zaštita imovinskih prava nema smisla ukoliko nije zaštićena i u praksi. Apsurdno je govoriti o zaštiti imovinskih prava ukoliko građani nisu u mogućnosti da zaštite svoja legitimna prava delotvornim pravnim sredstvima i mehanizmima. Ombudsman je u ovom izveštaju ustanovio da je neizvršenjem odluke, prvo Vrhovnog suda, a kasnije i odluke Ustavnog suda, od strane KAI povređeno pravo žalilje na neometano uživanje i raspolaganje privatnom imovinom, a u skladu sa članom 1, protokola 1 EKLJP.

Pored navedenog, u ovom predmetu je žalilji povređeno i pravo na jednakost pred zakonom koje je garantovano članom 24.Ustava Republike Kosovo, kao i član 46. Ustava koji se odnosi na zaštitu imovine.

U ovom izveštaju, Ombudsperson je dao preporuke da KAI preduzme sve neophodne mere kako bi se obezbedilo izvršenje odluke Ustavnog suda KI 187/13 od 16.aprila 2014.godine, i da se bez daljeg odlaganja zaštiti pravo na imovinu žalilje u skladu sa ustavom i zakonom. Kopije izveštaja su upućene i Predsedništvu Skupštine Republike Kosovo, Sudskom savetu i Vrhovnom sudu.

Dana 26.maja 2015.godine, IO je primila odgovor na objavljen izveštaj od v.d. zamenika izvršnog direktora KAI u kojem se navodi da ova Agencija nije u mogućnosti da izvrši odluku Ustavnog suda i sruši bespravno sagrađene objekte na imovini žalilje, jer nema finansijskih sredstava u svom budžetu za tu namenu. U dopisu KAI se, takođe, navodi da su se u vezi sa ovim problemom obratili i Ministarstvu finansija, konkretno u vezi sa izvršenjem ovakvih predmeta, ali na žalost nadležno ministarstvo nije odgovorilo na dopise KAI.

Skupština Republike Kosovo se nije izjašnjavala u vezi sa ovim izveštajem.

2.11. Predmet Ž. br.290/2015 Hivzija Bukvić protiv MUP u vezi sa postupkom dobijanja državljanstva i upotrebom jezika

Dana 25.novembra 2015.godine, Ombudsman je objavio izveštaj u vezi sa povredom ljudskih prava koja se odnose na upotrebu službenog jezika i prava na državljanstvo u predmetu Hivzija Bukvić.

U ovom predmetu žalio je 2014.godine, preko Opštine Istok podneo zahtev za državljanstvo Republike Kosovo, Ministarstvu unutrašnjih poslova, departmanu za državljanstvo, azil i migracije (MUP-DDAM) koja je i u prvom i u drugom stepenu odbijena (u drugom stepenu o tome odlučuje Komisija za žalbe za sticanje državljanstva-KŽD), a takođe su mu odbijajuće odluke dostavljene samo na albanskom jeziku, koji žalio slabo razume. Pored toga, oba puta je njegovo prezime bilo pogrešno napisano kao Burkić, umesto Bukvić. Žalio je od službenika DDAM-a zatražio da mu se drugostepena odluka o odbijanju zahteva za državljanstvo prevede i izda na srpskom jeziku, ali je dobio odgovor da za prevod odluke mora da podnese poseban zahtev.

U svom izveštaju Ombudsman je zaključio da je MUP-DDAM-KŽD povredio prava žalioa koja se odnose na upotrebu službenih jezika, pravo na državljanstvo, kao i nepoštovanje poslovnika o radu KŽD, prilikom vršenja zakonskih ovlašćenja tokom odlučivanja po zahtevu žalioa za prijem u državljanstvo Kosova.

Ombudsman je u ovom izveštaju ustanovio da je u vezi sa povredom prava na upotrebu jezika u konkretnom slučaju pitanje ravnopravnog statusa albanskog i srpskog jezika, kao službenih jezika Kosova i njihove ravnopravne upotrebe u svim institucijama Kosova, regulisano Ustavom i Zakonom o upotrebi jezika i kao takvo se, bez izuzetka i u potpunosti, treba poštovati i primenjivati, a na osnovu neospornih činjenica u predmetu žalioa ovo nije bio slučaj. Ombudsman je u izveštaju konstatovao da je bilo povrede prava žalioa na upotrebu službenih jezika.

Takođe, kada se govori o pravu na državljanstvo Ombudsman je *inter alia* zaključio da se svakom pojedincu bez obzira gde se nalazi, daje pravo na pravnu vezu sa državom po osnovu državljanstva (član 15. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima). Što se tiče samog postupka nadležnih organa MUP-a, u ovom konkretnom slučaju, Ombudsman je konstatovao da nije poštovan poslovnik o radu i žalilac nije bio obavešten o terminu razmatranja njegove žalbe pred KDŽ. Kada je reč o razmatranju i vrednovanju podnetih dokaza u konkretnom slučaju, tumačenja zakona kao i same procedure, Ombudsman je zaključio da MUP-DDAM-KDŽ, nije sa dužnom pažnjom pregledala sve dokaze iz spisa predmeta, usled čega su u postupku odlučivanja učinjene materijalne i formalne greške zbog čega žalioa nije prihvaćen zahtev za dobijanje državljanstva Kosova.

U ovom izveštaju Ombudsman je dao preporuke MUP-u da se obezbedi da tokom administrativnih radnji DDAM-KDŽ, uzima u obzir i daje, svim faktorima koji se odnose na određeni administrativni akt, valjanu procenu. Kao i da obezbedi da u svim slučajevima u

kojima se odlučuje o državljanstvu DDAM- KDŽ, u postupku odlučivanja ispoštuje Zakon o upotrebi jezika. Jedan primerak izveštaja je upućen i Kancelariji poverenika za jezike.

Dana 4.decembra 2015.godine, IO je primila odgovor na objavljeni izveštaj od ministra Unutrašnjih poslova Kosova u kojem se navodi da MUP prihvata date preporuke.

Dana 16.decembra 2015.godine, IO je primila dopis od Poverenika za jezike u kojem se navodi da će KPJ obratiti posebnu pažnju povodom povrede prava na upotrebu jezika od strane institucija Republike Kosovo, kao i da će pratiti sprovođenje preporuka IO u vezi sa sprovođenjem Zakona o upotrebi jezika.

2.12. Ex Officio br.680/2015, Preporuke upućene Vladi Republike Kosovo u vezi sa Strategijom za zaštitu ljudskih prava

Dana 16.decembra 2015.godine, Ombudsman je u skladu sa svojim mandatom i ovlašćenjima uputio preporuke Vladi Republike Kosovo u vezi sa Strategijom za zaštitu ljudskih prava i sloboda, koje su sačinjene od strane Kancelarije za dobru upravu pri Kabinetu premijera. S obzirom da je Vlada Republike Kosovo, odnosno Kancelarija za dobru upravu pri Kabinetu premijera angažovana u okviru politike koja se rukovodi unapređenjem ljudskih prava i sloboda i sačinjavanjem dokumenata u pojedinim strateškim oblastima, Ombudsman je smatrao da se ovo pitanje treba sa posebnom pažnjom propratiti. Ombudsman, takođe, smatra da je neophodno oceniti ovo pitanje, kao i odgovarajuću koordinaciju sačinjenih strategija, a samim tim i njihovu primenu. Vlada je sačinila jedan broj strateških dokumenata, a svi oni imaju posebne mehanizme koji se tiču koordinacije sprovođenja i praćenje implementacije istih. Sa tim u vezi, Ombudsman preporučuje da, pošto je Kancelarija za dobru upravu pri Kabinetu premijera već sačinila strateške dokumente koji se odnose na ljudska prava, da uzme u obzir i činjenicu da su ljudska prava jedinstvena i neotuđiva, i da je neophodno da se na centralnom nivou sačini Strategija ljudskih prava i sloboda koja bi uključila sve postojeće i planirane strategije iz ove oblasti.

Ombudsman je Vladi Republike Kosovo uputio sledeće preporuke, da po mogućstvu izradi jedinstveni strateški dokument iz oblasti ljudskih prava i sloboda, u kome bi se obuhvatile sve specifične strategije iz ljudskih prava. I da zajedno sa Komisijom za ljudska prava, rodnu ravnopravnost, nestala lica i peticije Skupštine R.Kosovo i Kancelarijom za dobru upravu raspravlja o nalazima sprovođenja strategija iz oblasti ljudskih prava.

Do kraja izveštajnog perioda, IO nije dobila odgovor predsednika Vlade Republike Kosovo na date preporuke.

2.12. Predmet Ž. br.124/2015 Božidar Perić protiv opštine Parteš u vezi sa pravom na rad i nesprovođenje odluke Inspektorata rada

Dana 24.novembra 2015.godine, Ombudsman je objavio izveštaj u vezi sa povredom prava na rad i nesprovođenje odluke Inspektorata rada u predmetu Božidar Perić. Žalioc je IO podneo žalbu i dokaze protiv Opštine Parteš, a u vezi sa odugovlačenjem i nesprovođenjem odluke izvršnog organa Inspektorata rada, koja se odnosi na vraćanje žalioca na radno mesto asistenta predsedavajućeg Skupštine opštine Parteš, sa kojeg je bespravno otpušten u februaru 2015.godine.

Ombudsman je *inter alia* u izveštaju zaključio da se radi o neopravdanom odugovlačenju u sprovođenju odluke izvršnog organa Inspektorata rada, a što je u suprotnosti sa članom 6. stav 1, i članom 13. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava, koji eksplicitno navodi obaveze države, pre svega, da štiti ljudska prava putem pravnog sistema, kao i da pruži dodatnu garanciju pojedincu, kako bi on efikasno uživao ova prava. Dakle, član 13 garantuje pojedincu, delotvoran pravni lek pred lokalnim vlastima, zbog poreda njegovih prava, dok član 6 predviđa razmatranje slučaja u razumnom vremenu roku. S obzirom da je odluka izvršnog organa Inspektorata rada, izvršna i obavezujuća, i da ista do sada nije sprovedena od strane Opštine Parteš, Ombudsman je u ovom konkretnom slučaju zaključio da je postupcima ove Opštine došlo do povrede ljudskih prava žalioca.

U ovom izveštaju Ombudsman je predsedniku Opštine Parteš uputio preporuku da preduzme hitne mere za sprovođenje odluke izvršnog organa Inspektorata rada br.9/442 od 15. aprila 2015.godine.

Dana 29.decembra 2015.godine, IO je primila odgovor na objavljeni izveštaj od direktora administracije Opštine Parteš, u kome se navodi da je Opština 2.decembra 2015.godine, pokrenula upravni spor protiv Inspektorata rada po ovom predmetu pred Osnovnim sudom u Prištini, odeljenje za administrativne sporove, i da će postupiti u skladu sa odlukom suda koja tek treba da bude doneta. Shodno navedenom, Opština Parteš nije postupila po preporuci Ombudsmana.

2.13. Predmet Ž. br.189/2015 Shaban Jashari protiv PK u Đakovici u vezi sa pravom na život

Dana 3.novembra 2015.godine, Ombudsman je objavio izveštaj u vezi sa pravom na život u slučaju Shaban Jashari, koji se odnosi na nedostatak efikasne istrage PK u Đakovici, a u vezi sa nestankom sina žalioca, kao i tvrdnji žalioca da je PK u Đakovici doprinela nestanku njegovog sina.

Dana 31.januara 2015.godine, PK je nakon prijave komšije ušla u stan i odvela sina žalioca na Psihijatrijsku kliniku u Đakovici. Sin žalioca je od 1992.godine imao psihijatrijsku

dijagnozu „Schizophrenia Psychosis” i navedenog dana je bio sam u stanu, kada je i polomio prozore, usled čega je policija intervenisala. PK je bez sudske odluke navedeno lice prevezla na Psihijatrijsku kliniku, a da prethodno o tome nije obavestila roditelje. Dana 1.februara 2015.godine, nakon hospitalizacije i primljene terapije, sin žalio je neopaženo pobjegao sa Psihijatrijske klinike i otišao u nepoznatom pravcu, od kada mu se gubi svaki trag. Žalio je, takođe naveo da je policija po njegovom mišljenju namerno doprinela nestanku njegovog sina i lošim vođenjem istrage, kao i ignorisanjem ovog slučaja.

Ombudsman je u izveštaju u ovom slučaju zaključio da je žalba podnosioca opravdana i zakonita. U konkretnom predmetu bilo je povreda ljudskih prava i osnovnih sloboda, jer su policijski službenici samim tim što su, sada već nestalo lice, odveli na obavezno psihijatrijsko liječenje bez sudske odluke, postupili u suprotnosti sa ustavnim načelima i pozitivnim zakonodavstvom.

Takođe, Ombudsman je u izveštaju zaključio da zdravstvena ustanova koja je prihvatila na lečenje lice sa psihičkim oboljenjem nije istom pružila potrebnu stručnu pomoć. Jer od njegovog prijema u zdravstvenu ustanovu, pa do njegovog nestanka iz ove institucije, nijednom ga nije posetio psihijatar, već samo dežurno medicinsko osoblje. Zabrinjavajuća je činjenica da je kao posledica neadekvatnog lečenja, kao i lošeg nadzora pacijenta, došlo do njegovog bežanja iz ove ustanove, i to neprimećeno. Tokom istrage u vezi sa ovim predmetom, IO je došla do saznanja da je u navedenoj psihijatrijskoj ustanovi ranije bilo i drugih slučajeva napuštanja ove institucije bez prethodne dozvole lekara, a od strane pacijenata koji su psihički oboleli.

Ombudsman je u ovom izveštaju zaključio da odgovorni državni organi nisu uspeli da preduzmu mere u vezi sa pozitivnim obavezama, odnosno da zaštite nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta lica, posebno u slučajevima kada je ljudski integritet i život ugrožen.

Kada je reč o ne saradnji PK sa IO, Ombudsman je u izveštaju zaključio da neuspeh dostavljanja kopije dosijea predmeta od strane policije po zahtevu IO, predstavlja protiv Ustavnu i protiv zakonitu radnju. Takođe, onemogućavanje IO da ima uvid u policijski dosije predmeta nestalog sina žalio je, onemogućilo je IO da proveriti navode o drugim povredama prava nestalog lica, a koje je žalio u svojoj žalbi naveo i za koje tvrdi da su se desile.

Ombudsman je u vezi sa navedenim izveštajem, dao preporuke PK da u skladu sa nadležnostima i ovlašćenjima koje proizilaze iz zakona, kao i u saradnji sa svim drugim bezbednosnim agencijama (ne isključujući one obavestajne, kao i međunarodnu pomoć) preduzme hitne mere za pronalazjenje nestale osobe. Kao i da u skladu sa nadležnostima i pravnim ovlašćenjima poveća stručne kapacitete policije Kosova u vezi sa pravom na život, kao i proceduralne aspekte za efikasnu istragu u takvim slučajevima.

Ombudsman je generalnom direktoru Policije Kosova dao preporuku da donese pisano uputstvo, kao i da informiše sve policijske stanice i jedinice da je njihova obaveza i zadatak da saraduju sa IO i da istoj i po zahtevu pruže sve tražene informacije, uključujući

kompletnu ili delimičnu kopiju dosjea predmeta, što je u skladu sa Ustavom i Zakonom o Ombudsmanu.

Ombudsman je Ministarstvu zdravlja i Kliničko, bolničkoj i univerzitetskoj službi Kosova dao preporuku da Kliničko, bolnička i univerzitetska služba Kosova donese uputstvo kojim će obavestiti sve zdravstvene ustanove o obavezama i odgovornostima koje imaju kada sa suočavaju sa primerima prijema psihički obolelih lica bez njihove volje, kao i da obavežu ustanove da postupaju u skladu sa članom 78 i 79 Zakona o vanparničnom postupku. Takođe da Kliničko, bolnička i univerzitetska služba Kosova preduzme sve neophodne radnje za jačanje stručnog i etičkog nivoa kadra, i da zahteva od zdravstvenih radnika da pacijente tretiraju odgovorno i maksimalno stručno, pružajući stručne zdravstvene usluge i da vrše nadzor i vizuelno tokom celog radnog vremena dok se takva lica nalaze u zdravstvenoj ustanovi.

Dana 1.decembra 2015.godine, IO je primila odgovor na objavljeni izveštaj od generalnog direktora PK u kojem je obavestio o celokupnom toku istrage PK u predmetu žalioaca, da su preduzete sve mere date u preporuci izveštaja i da je nestanak sina žalioaca prijavljen i INTERPOL-u. Pored navedenog, PK je nakon izveštaja Ombudsmana u ovom predmetu donela Uredbu br.01/2015 o obavezi policije da saraduje i pruža podršku IO kod obavljanja službenih zadataka IO, a koja je stupila na snagu 24.novembra 2015.godine.

Dana 4.decembra 2015.godine, IO je primila odgovor na objavljeni izveštaj od ministra zdravlja da će biti donet novi Zakon o mentalnom zdravlju (koji je u međuvremenu donet, i koji je stupio na snagu) koji će regulisati sve što je Ombudsman dao u svojoj preporuci.

2.14. Predmet Ž. br.337/2014 Mursel Bytyqi protiv Osnovnog suda u Prizrenu u vezi sa dužinom trajanja sudskog postupka

Dana 22.septembra 2015.godine, Ombudsman je objavio izveštaj u vezi sa napred navedenim predmetom u kojem je ustanovio da Osnovni sud u Prizrenu nije uspeo da reši predmet žalioaca u razumnom vremenskom periodu, što predstavlja povredu prava žalioaca na pravično suđenje po stavu 1. člana 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Navedeni predmet se odnosi na građansku parnicu koja je pokrenuta još 2002.godine u vezi sa utvrđivanjem imovinskih prava i povraćaja imovine. Osnovni sud u Prizrenu (tada Opštinski sud), je nekoliko godina donosio nekoliko različitih presuda koje je Apelacioni sud (tada Okružni sud u Prizrenu) kao drugostepeni sud ukidao i vraćao na ponovno razmatranje prvostepenom sudu, što je trajalo do 2006.godine. Na osnovu istražnih radnji koje je IO preduzela u ovom predmetu, proizilazi da je Osnovni sud u Prizrenu u konkretnom predmetu poslednji put postupao još 2012.godine, i od tada do objavljivanja ovog izveštaja nisu preduzimane nikakve procesne radnje.

Ombudsman je u svom izveštaju zaključio da pravo na pravično suđenje u razumnom roku i pravo na delotvoran pravni lek nisu ispunjeni, i da su ovakvi postupci u suprotnosti sa pravom žalioaca na pravično suđenje u razumnom vremenskom periodu, što je garantovano članom 31, 32 i 54 Ustava Republike Kosovo i stavom 1, člana 6. Evropske konvencije, kao i članom 10.1 ZPP-a.

Ombudsman je u vezi sa navedenim izveštajem dao preporuke Osnovnom sudu u Prizrenu da obezbedi rešavanje predmeta žalioaca bez daljeg odlaganja, a u skladu sa stavom 1, člana 6 Evropske konvencije. Ombudsman je u vezi sa ovim predmetom uputio preporuku i Sudskom savetu da inicira izradu pravnog instrumenta koji bi predstavljao delotvorno pravno sredstvo u smislu člana 13. Evropske konvencije o ljudskim pravima, koji pruža olakšanje u obliku sprečavanja ili naknade u vezi žalbi kod odugovlačenja sudskih postupaka.

Kopije izveštaja su upućene Sudskom savetu i Apelacionom sudu.

Dana 12.oktobra 2015.godine, IO je primila odgovor na objavljeni izveštaj od predsednika Osnovnog suda u Prizrenu u kojem se navodi da oni ne preuzimaju odgovornost za odugovlačenje postupanja po ovom predmetu. Naime, u dopisu je navedeno da je Sud u ovom predmetu zakazao sedam ročišta, pošto je dva puta od stane tadašnjeg Okružnog suda u Prizrenu predmet vraćen na ponovno razmatranje, kao i da je do odugovlačenja u rešavanju predmeta došlo i zbog velikog broja stranaka u postupku, kao i zbog kompleksnosti samog slučaja. U dopisu se, takođe, navodi da je predmet poslednji put prekinut zbog smrti jednog od tužilaca i da je neophodno u skladu sa ZPP-om, da u takvim okolnostima naslednici preuzmu na sebe postupak, o čemu su naslednici bili obavesteni 4.februara 2015.godine, ali da nisu preduzimali bilo kakve radnje u smislu gore navedenog.

Uz dopis je, predsednik suda, dostavio i rešenje koje je ovaj Sud izdao u vezi sa ovim predmetom, a koje je izdato 30.januara 2016.godine, tek nakon intervencije IO u vezi sa ovim predmetom.

2.15. Predmet Ž. br.305/2015 Alinexhat Zeqiri protiv Osnovnog suda u Prištini u vezi sa neizvršenjem pravosnažne i izvršne presude

Dana 6.novembra 2015.godine, Ombudsman je objavio izveštaj u vezi sa neizvršenjem pravosnažne i izvršne presude od strane Osnovnog suda u Prištini u predmetu Alinexhat Zeqiri, koja se odnosi na vraćanje u posed imovine žalioaca i raspolaganje istom bez smetnje.

Ombudsman je u svom izveštaju ustanovio da Osnovni sud u Prištini nije preduzeo odgovarajuće radnje za izvršenje pravosnažne presude, koja je postala izvršna još 2010.godine. U vezi sa ovim predmetom, postupajući sudija je u svom dopisu IO navela da joj je predmet dodeljen 2013.godine i da Osnovni sud u Prištini nastoji da presudu izvrši još

od 2011.godine u prisustvu PK, ali da zbog različitih razloga do izvršenja presude nije došlo.

Ombudsman je u izveštaju zaključio, da je uznemiravajuća činjenica da od dana kada je Osnovni sud u Prištini učinio prvi pokušaj, 28.decembra 2011.godine, da u prisustvu PK izvrši predmet, i da kada je izvršenje istog predmeta odloženo za 17.januar 2012.godine, je prošlo više od 3 godine. Štaviše, do dana objavljivanja izveštaja o ovom predmetu nije zabeležen nikakav pokušaj nadležnog suda da u saglasnosti sa zakonom na snazi okonča postupak izvršenja u ovom predmetu.

Ombudsman, je takođe ustanovio da je žalioocu povređeno pravo na pravično suđenje u razumnom roku i pravo na delotvoran pravni lek u ovom konkretnom predmetu. S obzirom da je Osnovni sud odugovlačio izvršenje predmeta žalioaca više od 7 godina, a čiji su postupci pred nadležnim sudom bili započeti još 2002. godine i još uvek nisu konačno privedeni kraju, do dana objavljivanja ovog izveštaja.

Ombudsman je u izveštaju zaključio da je zabrinjavajuća i činjenica da bi jedan sudski postupak koji traje već više od 13 godina, kao u ovom slučaju, stvorio opštu situaciju pravne nesigurnosti, smanjio i izgubio poverenje građana u pravdu i vladavinu prava. Ombudsman nalazi da nijedan način ili poseban pravni put nije postojao i nije bio dostupan žalioocu, putem kog bi on mogao da se žali na dužinu postupka, na razmatranje predmeta predviđanjem ili u nadi da postigne bilo kakvo olakšanje, u obliku sprečavanja nepravde, ili naknade za nepravdu koju je doživeo od strane suda, što predstavlja povredu na delotvoran pravni lek u smislu člana 13. EKLJP.

U navedenom izveštaju, Ombudsman je dao preporuku Osnovnom sudu u Prištini da preduzme hitne mere za izvršenje pravosnažne sudske presude za predmet žalioaca E.br. 193/2008, od 18. marta 2008. godine.

Do kraja izveštajnog perioda, IO nije dobila odgovor od predsednika Osnovnog suda u Prištini u vezi sa objavljenim izveštajem.

2.16. Ex Officio br. 518/2014 u vezi sa upisom kandidata izvedenih iz kategorije boraca OVK u akademsku 2014/2015 godini

Dana 18.februara 2015. godine, Ombudsman je objavio izveštaj koji je uputio Vladi Kosova i Skupštini Republike Kosovo u vezi sa gore navedenim predmetom.

Ombudsman je zaključio da odluke Senata Univerziteta u Prištini od 30. maja, 26. septembar i 16. oktobar 2014. godine, o kriterijumima za prijem studenata za akademsku 2014/2015 godinu, nisu u skladu sa zakonom iz razloga što (a) daju prednost tokom upisa samo nekim od kategorija koje bi trebalo da uživaju prioritet u skladu sa ovim zakonom, i (b) daju prednost u uslovima koji nisu u potpunosti jednaki za ostale kandidate.

Ombudsman je u vezi sa ovim predmetom uputio preporuke Univerzitetu u Prištini da ukoliko ostanu kandidati iz šest kategorija koje su proizišle iz rata (veterani OVK, invalidi OVK i članovi užih porodica veterana, invalida, palih boraca i nestalih pripadnika OVK, koji još nisu upisani, ali su osvojili isti broj bodova kao uspešni kandidati na fakultetima gde su konkurisali, da se izvrši i njihov upis, pod uslovom priznanja njihovog statusa u skladu sa zakonom; zatim da se preduzmu sve neophodne mere da se završi sa proverom statusa sadašnjih studenata, koji su primljeni zahvaljujući svom statusu članova porodica palih boraca, kao i da se preduzmu disciplinske mere u slučaju otkrivanja falsifikovanih informacija tokom postupka upisa na Univerzitet u Prištini.

Preporučeno je Premijeru i ministru MONT-a da stave van snage odluku MONT-a, od 13. novembra 2014. godine, za upis dece iz kategorija koje su proistekle iz rata; da se ne meša u bilo koji aspekt određivanja kriterijuma za prijem studenata od strane Senata Univerziteta u Prištini; Takođe, potrebno je da se preduzmu sve neophodne mere da se osigura buduća adekvatna saradnja sa Ombudsmanom, u skladu sa Ustavom Republike Kosovo i Zakona o Ombudsmanu, kao i u skladu sa obećanjem samog premijera g. Mustafe u svom inaugurativnom govoru kada je izabran za premijera. Dok, Skupštini Republike Kosovo da izmeni član 30. Zakona o veteranima OVK br. 04/L-261, kojim je propisano da: "Prioritet za upis u državnim obrazovnim ustanovama, pod jednakim uslovima, je pravo koje uživaju ratni veterani i uži članovi njihovih porodica", brisanjem dela „...i uži članovi njihovih porodica”.

Ombudsman je dobio odgovor na izveštaj od rektora Univerziteta "Hasan Priština" u Prištini prof. dr Ramadana Zejnullahua, koji se obavezao da sprovede preporuke Ombudsmana, koje su date Univerzitetu. Međutim, Ombudsman nije dobio odgovor od premijera i ministra obrazovanja.

2.17. Predmet Ž.br. 369 / 2014 o dužini postupanja u vezi sa razmatranjem predmeta g. Sahit Kastrati, g. Rahman Mazreku i g. Agim Huseini, a zbog nenadoknađivanja putnih troškova i nesaradnje MRSZ sa IO

Dana 19. februara 2015. godine, Ombudsman je objavio izveštaj sa preporukama, koje je dostavio MRSZ-u u vezi sa gore navedenim predmetom.

Prema navodima podnosioca žalbe, oni su premešteni na nova radna mesta od strane poslodavca MRSZ, a prethodno su u više navrata zahtevali naknadu putnih troškova, ali i pored toga njihov zahtev nije realizovan u narednih nekoliko meseci. Dana 17. marta 2014. godine, oni su ponovo podneli zahtev za naknadu putnih troškova, ali bez uspeha, jer im nadležni organi MRSZ nisu dostavili odgovor, niti su odlučivali o pomenutom zahtevu.

Ombudsman je zaključio da je nerazmatranje zahteva podnosioca žalbe, podnete dana 17. marta 2014. godine, od strane MRSZ, predstavlja povredu prava na pravično suđenje u

razumnom vremenskom periodu, kako je garantovano u stavu 31. Ustava Republike Kosovo, stavu 1. člana 6. EKLJP, i članova 11, 38.4 i 90.1 Zakona o upravnom postupku.

Ombudsman je u vezi sa navedenim predmetom uputio preporuke MRSZ-u, da preduzme hitne mere za razmatranje zahteva g.Sahit Kastratija, g. Rahmana Mazrekua i g. Agima Huseinija, za naknadu putnih troškova, bez daljeg odlaganja, na osnovu gore navedenih zakona; da razmotri zahteve i donese odluku, u vezi sa sličnim zahtevima, za sve podnosiocze zahteva u razumnom vremenskom periodu i u skladu sa zakonskim propisima koji su na snazi u Republici Kosovo; kao i da MRSZ odgovori na pisma koja su upućena od strane Ombudsmana od 2. septembra 2014. i 22. oktobra 2014. godine, u skladu sa ustavnom i zakonskom obavezom saradnje sa Ombudsmanom. Skupštini Republike Kosovo, Ombudsman je preporučio da primeni zakonska i ustavna ovlašćenje prema drugim državnim organima, kako bi isti ispunili svoje zakonske i ustavne obaveze, u odnosu na zahteve i preporuke Ombudsmana.

Ombudsman nije primio odgovor u vezi sa izveštajem, čak i nakon upućenog pisma podsećanja 18. decembra 2015.godine.

2.18. Predmeti Ž. br. 542/2013 Hafije Bislimi, Ž. br. 4/2014 Suzana Caca i Ž. br. 85/2014 Xhemajl Ademi protiv MRSZ u vezi sa žalbama o suspenziji zahteva za realizaciju prava koja proizilaze iz Zakona o statusu palih boraca, invalida rata, veterana, pripadnika OVK, civilnih žrtava rata i njihovih porodica br. 04 / L-054

Ombudsman je 14. jula 2014. godine, objavio izveštaj sa preporukama u vezi sa žalbama koje su podnete od jednog broja građana kojima je Odeljenje za porodice palih porodica, ratne invalide i civilne žrtve (OPPBIR) odbio da prihvati zahteve za priznavanje statusa porodice civilnih žrtava. Tokom sprovedene istrage, Ombudsman je naišao na Odluku 171, koja je doneta 9.juna 2011.godine od strane bivšeg ministra, MRSZ g. Nenada Rašića, u vezi sa preporukama o postupanju koje bi trebalo da preduzme OPPBIR-a. U odluci se navodi da OPPBIR-a da se broj podnosilaca zahteva za priznavanje statusa u skladu sa Zakonom o ratnim vrednostima odredi na osnovu situacije od 3. maja 2011.godine, do donošenja "nove političke odluke" od strane Ministra MRSZ-a, da se ne prihvataju novi zahtevi za priznavanje i ostvarivanje bilo kakvih prava određenih zakonom.

Ombudsman je utvrdio da je došlo do povrede prava na jednakost u postupcima pred sudovima, drugim državnim organima i nosiocima javnih ovlašćenja, kao i nejednak tretman pred zakonom između lica koja su se prijavila pre 31. maja 2011.godine, i onih koji su se prijavili nakon tog datuma.

Stoga je Ombudsman preporučio da ministar MRSZ preduzme hitne mere za ukidanje i poništenje Odluke br. 171, od 9. juna 2011.god; da MRSZ donese novu odluku, kojom bi se popravile štete nastale pravnim posledicama Odluke br. 17, tako da priznavanje statusa i ostvarivanje prava važi do 31. maja 2011; ova preporuka je dostavljena svim odeljenjima u

okviru Vlade Republike Kosovo i MRSZ, za sprovođenje zakona na snazi i omogućavanje ostvarivanja prava zagarantovanih Ustavom i zakonom svim građanima, kao i olakšavanje pristupu delotvornom pravnom leku, bez diskriminacije.

Ombudsman nije primio odgovor u vezi sa izveštajem od MRSZ, iako je izveštaj sa preporukama objavljen još 14. jula 2014, i ponovo upućen MRSZ-u 16. januara 2015. i 15. decembra 2015. godine. U vezi sa ovim izveštajem upućeno je i pismo podsećanja Premijeru i MRSZ-u u vezi sa obavezom državnih organa da odgovore na zahteve IO.

III. AKTIVNOSTI INSTITUCIJE OMBUDSMANA NA KOSOVU

3.1. Aktivnosti Odeljenja za dečija prava

Odeljenje za dečija prava (ODP) je u okviru IO osnovana sa ciljem da uz posebnu pažnju nadgleda, štiti i istraži povrede prava deteta od strane javnih vlasti na Kosovu.

ODP je tokom 2015. godine, osim razmatranja žalbi podnetih IO, preduzimala druge aktivnosti u vidu promocije i zaštite prava deteta, kao i povećanje svojih kapaciteta i usavršavanja.

Dana 3. marta 2015.god, u Prištini je održana konferencija koja je predstavila sprovedeno istraživanje na temu "Ne zatvaraj vrata, ja sam samo dete!", u organizaciji Koalicije nevladinih organizacija za zaštitu dece (KNZD), u okiru koje je učestvovala i ODP. Na ovoj konferenciji su predstavnici KNZD-a predstavili rezultate pomenutog istraživanja, koji se tiče situacije i zaštite dece od rizika od upadanja u sukob sa zakonom, i dece u sukobu sa zakonom bez krivične odgovornosti.

Dana 27. marta 2015. godine, ODP učestvovala je na sastanku Odbora za zaštitu prava deteta (OZPD)¹²², na kojem je raspravljan Akcioni plan OZPD za 2015. godinu.

Dana 30. marta 2015. godine, predstavnik IO sastao se sa studentima Srednje ekonomske škole u Đakovici, koje je informisao o ulozi IO u zaštiti i promociji ljudskih prava i načinima rešavanja žalbi pred IO.

Dana 24. aprila 2015. godine, predstavnik IO razgovarao je sa učenicima niže srednje škole "Mustafa Bakia" u Đakovici, između ostalog, i o situaciji poštovanja ljudskih prava u pomenutoj školi.

¹²² OZPD je osnovana od strane Vlade Kosova 25.08.2011, mandat OZPD između ostalog je definisanje prioriteta i određenje neophodnih mera koje treba da se preduzmu u svrhu poboljšanja situacije u vezi sa zaštitom i pravdom za decu. Ona se sastoji od predstavnika vladinih i nevladinih institucija koje se bave sektorom prava deteta. IO je deo OZPD u svojstvu posmatrača.

Dana 14. maja 2015. godine, SOS Dečija sela su u okviru trogodišnje kampanje "Brini o meni", označila početak kampanje "Ja dajem nadu", koja će biti održana u cilju podizanja svesti društva, posebno državnih institucija, da pojačaju napore i preduzmu neophodne mere kako bi obezbedili adekvatnu zaštitu dece bez roditeljskog staranja i porodice u celini. Ovom događaju je prisustvovao i predstavnik IO.

Od 20. do 21. maja 2015. godine, u Prizrenu je održana radionica u vezi sa usvajanjem prioritetne oblasti za razvoj strateških ciljeva i plana rada za izradu strateškog plana za prava deteta za period 2015-2019. Na pomenutoj radionici učestvovali su predstavnici vladinih i nevladinih institucija, uključujući i IO. Na radionici se razgovaralo o oblastima koje će biti prioritet prilikom izrade nove strategije (2015-2019), ciljevi koji je trebalo da se realizuju i plan rada za njenu izradu.

Dana 27. maja 2015. godine, JPD je učestvovala na sastanku OZPD-a na kome se raspravljalo i o inicijativi za izradu nacrtu zakona o zaštiti dece i najboljih praksi Vlade Holandije u zaštiti prava deteta.

"Prava deteta - između interesa roditelja i obaveza države", bila je tema razgovora na desetoj godišnjoj konferenciji Mreže ombudsmana za decu jugoistočne Evrope (CRONSEE),¹²³ koja je održana 28. maja 2015. godine, u Zagrebu (Hrvatska). Na ovoj konferenciji je prisustvovala i ODP. Predstavnici Ombudsmana, članovi CRONSEE i odgovarajući stručnjaci razgovarali su o tome kako ostvariti prava i interese deteta onda kada se čini da je interes roditelja u suprotnosti sa interesima deteta, kao i obaveze države za zaštitu i dobrobit dece.

Dana 31. maja 2015. godine, povodom obeležavanja Dana deteta, predstavnici IO su pod šatorima postavljenim na glavnom trgu u Prištini razgovarali sa decom o dečjim pravima i ulozi IO u zaštiti i promociji ljudskih prava, odnosno o pravima deteta.

Dana 1. juna 2015. godine, predstavnici IO su razgovarali sa decom u naselju u kojem žive pripadnici Roma, Aškalija i Egipćana u Kosovu Polju, koji su informisani o ulozi IO u zaštiti i promociji ljudskih prava, posebno najugroženijih društvenih grupa.

Istog dana, predstavnica IO učestvovala je na debati "Sloboda i prava deteta", u organizaciji nevladine organizacije ETEA u saradnji sa Opštinom Priština, sa ciljem podizanja svesti javnosti o značaju i većem poštovanju prava deteta.

Od 10. do 13. juna 2015. godine, u Draču u Albaniji, Kabinet premijera, je uz podršku Terre des Hommes na Kosovu organizovala radionicu, u kojoj je raspravljano i razmatran nacrt zakona o zaštiti dece. Na ovoj radionici su prisustvovali predstavnici vladinih institucija, NVO i IO.

¹²³ CRONSEE je osnovana 2006 godine, u cilju saradnje, promocije i razmene najboljih iskustava u zaštiti prava deteta u zemljama jugoistočne Evrope. IO je član ove mreže od 2009. godine.

Od 6. do 7. avgusta. u Peći je održana radionica za izradu platforme grupe "Respect Our Rights" (ROR),¹²⁴ koja je organizovana od strane NVO "Syri i Vizionit" (Oko vizije) u saradnji sa Save the Children. Na ovoj radionici osim dece ROR učestvovala je i predstavnik IO.

Od 22. do 23. septembra 2015. godine, u Amsterdamu, Holandija održana je 19. konferencija Mreže Ombudsmana za decu Evrope (ENOC)¹²⁵ na kojoj su učestvovali predstavnici IO u svojstvu posmatrača. Fokus konferencije je bila borba protiv nasilja nad decom i uloga Ombudsmana za decu u ovoj borbi.

U septembru ove godine, Save the Children je zajedno sa IO započela realizaciju istraživanja "Glas dece", koji će odražavati stavove kosovske dece uzrasta od 12, 14, i 16. godina, za prava deteta na Kosovu. Istraživanje "Glas dece" će biti korisno sredstvo u razgovorima sa političarima, kreatorima politike i drugih zainteresovanih strana da postanu svesni stavova dece u pojedinim oblastima ljudskih prava.

Dana 14. oktobra 2015. godine, u Prištini je održana Regionalne konferencije za decu ulice, u organizaciji Misije OEBS-a na Kosovu, u saradnji sa Terre des Hommes i Policije Kosova. Od učesnika, predstavnika državnih orgna i NVO iz Albanije i sa Kosova, uključujući i IO, razgovarali su, između ostalog, i o međudržavnoj saradnji u vezi sa decom ulice.

U okviru kampanje "Nedelja protiv nasilja nad decom" 22. oktobra 2015. godine, u Prištini je održana konferencija "Šta je uradila ili šta treba da uradi država u zaštiti dece" u organizaciji NVO "Oko vizije", u saradnji sa Save the Children. Na ovoj konferenciji su prisustvovali predstavnici državnih institucija, IO i NVO koji su predstavili aktivnosti koje su preduzete za sprečavanje nasilja u školama, diskutovano je o potrebi za kompletiranjem zakonodavstva koji reguliše oblast za zaštitu dece, kao i to da se glas dece uvek čuje za pitanja koja se njih tiču.

Dana 28. oktobra 2015. godine, u Osijeku, Hrvatska, održan je tematski sastanak Mreže ombudsmana jugoistočne Evrope, na kojoj su učestvovali i predstavnici IO. Glavna tema razgovora bila je u vezi Trećeg fakultativnog protokola Konvencije o pravima deteta i mogućnostima koje se nude za podnošenje žalbi Komitetu za prava deteta, kada dolazi do povrede njihovih prava i domaće državne institucije ne pružaju odgovarajuću zaštitu.

Dana 18. novembra 2015. godine, u okviru programa "Upravljanje za prava deteta" u Prištini je održana konferencija povodom obeležavanja Univerzalnog dana deteta, u

¹²⁴ROR grupa je osnovana u okviru organizacije za razvoj projekta „Oko Vizije“ i organizacije Save the Children, u programu UPD (Upravljanje za prava deteta). Grupa se sastoji od 24 dece iz 10 gradova na Kosovu. Deca su uzrasta od 14. do 17. godina, iz različitih etničkih grupa ili sa posebnim potrebama.

¹²⁵ENOC je osnovan 1997. godine od strane 42 nezavisne institucije koje se bave pravima deteta iz 34 evropskih zemalja. ENOC je osnovan u cilju podsticanja pune implementacije Konvencije o pravima deteta, razmena informacija, pristupa i strategija, i da promoviše razvoj institucija dječijih prava.

organizaciji NVO "Syri i Vizionit" (Oko vizije) u saradnji sa Save the Children, u kojoj su prisustvovali predstavnici državnih institucija, civilnog društva, medija i IO. Na ovoj konferenciji, između ostalog, učesnici su razgovarali o dostignućima u zaštiti i promociji prava deteta.

Na proslavi dvadesete godišnjice prisustva UNICEF-a na Kosovu, koja je obeležena 20. novembra 2015. godine, učestvovala je i IO. Ovom prilikom, predstavnici UNICEF-a i drugi ključni partneri su pred učesnicim predstavili aktivnosti i rad UNICEF-a tokom godina u promovisanju prava deteta, kao i poboljšanje njihovog zdravlja i blagostanja, bez razlike, u mnogim oblastima života.

Tokom meseca novembra i decembra 2015. godine, IO je sprovela informativnu kampanju "Upoznaj Instituciju Ombudsmana" za učenike osnovnih i srednjih škola, o ulozi IO u zaštiti i promociji ljudskih prava na Kosovu. Glavni cilj organizovanja kampanje je informisanje učenika o ulozi IO u zaštiti i promociji ljudskih prava, kao i mogućnosti da se zbog povrede ljudskih prava, obrate Instituciji Ombudsmana.

Drugi cilj kampanje bio je i pružanje mogućnosti deci da budu saslušani od strane predstavnika IO, odnosno da izraze svoje mišljenje, stavove ili zabrinutosti, za razne probleme sa kojima se svakodnevno susreću, ne samo u školi, već i na ulici i na drugim mestima.

U okviru kampanje deca su informisana o elektronskoj platformi "Upoznaj svoja prava"¹²⁶ koja je od 2. decembra 2015. godine, prešla u nadležnost i vlasništvo IO. Od novembra prošle godine do sada pomenuta platforma je korišćena više od 30.000 puta, od strane više od 8000 posetilaca.

Korisnici platforme su obavešteni i o IO i mogućnostima da preko nje podnesu žalbe u IO ako im javne institucije krše njihova prava.

Tokom ove kampanje predstavnici IO su posetili mnoge škole u selima i gradovima kosovskih opština kao npr. Priština, Gnjilane, Mitrovica, Uroševac, Istok, Đakovica, Orahovac, Prizren, Dragaš, Mamuša i Suva Reka.

Dana 2. decembra 2015. godine, predstavnik IO i predstavnici Laboratorije za inovacije Kosova (LIK) - UNICEF-a učestvovali su u jutarnjem programu na RTK, u kojem su gledaoce obavestili i o elektronskoj platformi "Upoznaj svoja prava".

¹²⁶Dana 20. juna 2014. godine, IO i UNICEF su potpisali Sporazum o saradnji u vezi sa projektom "Upoznaj svoja prava," koji će se realizovati kroz online platformu: www.knowyourrightks.org, koja će omogućiti mladim ljudima (16 - 29 godina) da nauče više o svojim pravima, pristup informacijama o radu organa pravnog sistema na Kosovu, kao i u rešavanju i traženju pravne pomoći za podnošenje žalbi opovredi ljudskih prava.

Dana 2. decembra 2015. godine, u saradnji sa LIK, IO u Prištini su organizovali javno lansiranje platforme "Upoznaj svoja prava", u kojem su učestvovali ključni akteri na centralnom i lokalnom nivou, mladi ljudi i predstavnici civilnog društva.

Dana 4. decembra 2015. godine, predstavnik IO je učestvovao u popodnevnom programu RTV 21 u kojem je razgovarano o elektronskoj platformi "Upoznaj svoja prava".

Dana 8. decembra 2015. godine, Kancelarija UNICEF-a u Prištini održala je generalnu sednicu u vezi sa razmatranjem godišnjeg plana UNICEF-a na kojoj su prisustvovalе vladine institucije i druge zainteresovane strane, uključujući i IO. Na ovom sastanku je razgovarano o postignutim rezultatima za decu u 2015. godini, kao i glavnim prioritetnim oblastima Programa UNICEF-a, u okviru Plana rada za period 2016-2017.

Od 10. Do 11. decembra 2015. godine, u Prištini je održana obuka u pogledu važnosti procedura izveštavanja o praktičnoj primeni Konvencije o pravima deteta, kojoj je prisustvovao i predstavnik IO. Pomenuta obuka je organizovana od strane UNICEF-a.

Dana 15. decembra, 2015. predstavnica IO je učestvovala na radionici " Trenutna situacije održavanja okruglih stolova u vezi sa upravljanjem predmetima - OSUP, dostignuća, izazovi i buduća vizija" u organizaciji Terre des Hommes fondacije. Pored predstavljanja procene o OSUP, kroz grupni rad, učesnici su identifikovali i predstavili dostignuća, izazove i viziju rada RSUP na Kosovu.

Dana 21. decembra 2015. godine, predstavnik IO je učestvovao na konsultativnom sastanku, u organizaciji UP / KDU u saradnji sa UNICEF-om. Na sastanku je razgovarano o napretku, izazovima i mogućnostima u ostvarivanju prava deteta od strane aktera lokalne samouprave, čije preporuke će se koristiti za određivanje strateških ciljeva i aktivnosti koje treba preduzeti u toku naredne tri godine, u pogledu promovisanje dobrog upravljanja, nadzora i računopoložanja za pitanja koja se tiču dece.

3.2. Aktivnosti Odeljenja protiv diskriminacije

Kao i svih prethodnih godina, OPD je i tokom ovog izveštajnog perioda obavila redovne posete NVO, koje se bave pitanjima i zastupaju interese osoba sa invaliditetom. Tom prilikom je IO dobila žalbe u vezi sa uslovima za slobodan pristup javnim institucijama, kao i u vezi sa zakonodavstvom koje se odnosi na lica sa invaliditetom. Isto tako, ostvarene su redovne posete osnovnim i srednjim školama, bolnicama, naseljima nastanjenim pripadnicima manjinskih zajednica, i domovima za stara lica.

U okviru kampanje „Upoznaj Instituciju Ombudsmana“, posećene su škole u opštinama na Kosovu i održana su predavanja o ulozi Ombudsmana u zaštiti od diskriminacije.

OPD je, tokom izveštajnog perioda, imala sastanke sa Kancelarijom za dobru upravu, kao i službenicima/koordinatorima za ljudska prava na lokalnom i centralnom nivou.

U praćenju situacije poštovanja ljudskih prava lica smeštenih u domovima za stare, i u institucijama za negu, ove godine je IO jednom mesečno posećivala domove za stara lica, a redovno je posećivan i Specijalni zavod u Štimlju.

Tokom izveštajnog perioda, predstavnici OPD-a IO su učestvovali u javnim raspravama na domaćim televizijskim stanicama, gde se raspravljalo o temama u vezi sa pravima osoba sa invaliditetom i LGBT zajednicom.

OPD je tokom godine posetio centar "Përparimi" u Prištini, gde su razgovarali sa učenicima i školskim osobljem o ljudskim pravima i posebno o pravima deteta.

S obzirom na činjenicu da je Ombudsman novim Zakonom o zaštiti od diskriminacije definisana kao mehanizam za pokretanje postupaka i postupanje po predmetima koji se tiču diskriminacije, OPD je 2. novembra 2015. godine održala radionicu na temu "Implementacija Zakona o zaštiti od diskriminacije - procedure i odgovorne vlasti - Ombudsman, sudstvo i zainteresovane strane - izazovi i mogućnosti"

IO je 10. decembra 2015. godine, na međunarodni dan za zaštitu ljudskih prava, uz podršku OEBS-a, organizovala okrugli sto na temu "Zakon o zaštiti od diskriminacije na Brajevom pismu, postupci i odgovorne vlasti - Mandat Ombudsmana kao mehanizma za žalbe za postupanje u predmetima diskriminacije".

Navedeni okrugli sto je pružio mogućnost zajedničke rasprave između Ombudsmana, predstavnika NVO koje zastupaju interese lica sa invaliditetom na Kosovu, kao i drugih zainteresovanih strana u vezi sa zaštitom lica sa ograničenim sposobnostima kao i primenom i izazovima u primeni Zakona o zaštiti od diskriminacije.

OPD je, takođe, učestvovala i dala svoj doprinos na sastanku Savetodavne koordinacione grupe na nacionalnom nivou u Republici Kosovo za zaštitu prava LGBT (lezbijki, homoseksualaca, biseksualaca i trans-seksualaca).

Tokom izveštajnog perioda na poziv MPŠRR-a, predstavnici OPD-a su održali predavanje za zaposlene na višim pozicijama u ovom ministarstvu u vezi sa Zakonom o zaštiti od diskriminacije - postupci i odgovorne vlasti – Ombudsman.

3.3. Aktivnosti Odeljenja za rodnu ravnopravnost

Odeljenje za rodnu ravnopravnost (ORR), u skladu sa važećim zakonskim propisima, ima nadležnost da prima i istražuje žalbe u vezi sa diskriminacijom na osnovu rodne pripadnosti. Takođe ima odgovornost da preispita zakone i da daje komentare o sprovođenju zakona o rodnim pitanjima. Pored pravne analize, ORR setakođe, bavi i prevencijom i praćenjem povrede ljudskih prava na osnovu roda, kao i aktivnostima u cilju promovisanja principa rodne ravnopravnosti.

U izveštajnom periodu, ORR je primila žalbe zbog rodne diskriminacije u oblasti zapošljavanja, obrazovanja, zdravlja i imovine. Takođe, veliki broj žalbi koje su predstavljene u ORR tiču se nasilja u porodici kao i prava na pristup pravosudnom sistemu.

Tokom ovog perioda, ORR je imala redovne kontakte sa međunarodnim i lokalnim predstavnicima, kao i predstavnicima civilnog društva. Saradnja ovog odeljenja je uspostavljena sa predstavnicima Agencije za rodnu ravnopravnost, UNDP, OEBS, UNIFEM i predstavnicima raznih NVO.

ORR je takođe saradivala sa Policijom Kosova, Centrima za socijalni rad i Sigurnim kućama. Isto tako, ORR je saradivala sa raznim NVO kao što su „Mreža grupe žena Kosova“, „Norma“, „Kosovski centar za rodne studije“, i drugi.

3.4. Saradnja IO sa civilnim društvom

3.4.1. Saradnja sa institucijama, organizacijama i međunarodnim agencijama

Deo mandata IO je saradnja sa civilnim društvom kako bi se unapredila zaštita i unapređenje ljudskih prava. IO je i tokom 2015. godine nastavila saradnju sa civilnim društvom i nevladinim organizacijama. Saradnja sa nevladinim organizacijama, tiče se između ostalog, pitanja zaštite od diskriminacije, prava zajednica, rodno nasilje, slobodu informisanja i zaštite prava deteta, u čega možete da se informišete i u delovima koja se odnose na aktivnosti posebnih grupa. Ova saradnja se sastojala uglavnom u učešću NVO u aktivnostima IO, sprovedena sa ciljem promovisanja ljudskih prava, učešće IO u radionicama i aktivnostima u organizaciji NVO za rešavanje raznih pitanja o ljudskim pravima, kao i da pomognu NVO u realizaciji konkretnih projekata ili zajedno sa njima.

Predstavnici IO su bili deo konsultativnih sastanaka, koji su održani tokom 2015. godine, za finaliziranje nacrtu uredbe o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija u organizaciji Pravne kancelarije Kabineta premijera u saradnji sa OEBS-om. Cilj izrade pomenutog dokumenta tiče sa realizacije strateškog cilja Vlade o saradnji sa civilnim društvom 2013 - 2017, kao i osnaživanje i uključivanje civilnog društva u izradi i sprovođenju politike i zakona koji proističu iz ove strategije.

Dana 19. juna 2015. godine, predstavnici IO učestvovali su na okruglom stolu u organizaciji UNHCR - KRCT, sa temom "Vodič UNHCR-a o kriterijumima i standardima koji važe u vezi sa Zadržavanjem azilanata i alternativa za zadržavanje" u kojem su učesnici, između ostalog, detaljnije informisani o njegovom sadržaju.

Dana 29. septembra 2015. godine, predstavnici NVO „Sunflowers“ i "Zdravlje za sve" - "Health for all" (HFA) iz Kosova Polja, zajednice Roma, Aškalija i Egipćana su posetili IO. Cilj ove posete bio je upoznavanje NVO sa mandatom IO, kao i prezentacija aktivnosti ove dve NVO. U fokusu razgovora bila je i mogućnost saradnje u zajedničkim projektima u

pogledu podizanja svesti Roma, Aškalija i Egipćana o ljudskim pravima garantovanih Ustavom i međunarodnim konvencijama.

Od 19. do 25. oktobra 2015. godine, NVO "Oko vizije" ("Syri i Vizionit") u Đakovici, u saradnji sa međunarodnom organizacijom Save the Children, organizovali su "Nedelju protiv nasilja nad decom". U okviru ovih aktivnosti u Pozorištu u Đakovici prikazana je i predstava pod nazivom "Kad imam pravo, imam ..!" na kojoj su prisustvovali predstavnici vladinih institucija, nevladinih organizacija, učenici osnovnih i srednjih škola, roditelji, nastavnici i predstavnici IO. Poruka ove predstave je bila zaustavljanje nasilja nad decom.

Dana 20. oktobra 2015. godine, u Prištini je održana ceremonija dodele stipendija za oko 500 učenika srednjih škola zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, na kojoj su prisustvovali i predstavnici IO. Program stipendiranja u akademskoj 2015/2016 godini, je podržan od strane "Roma Education Fund" u Budimpešti, "Swiss Office for Cooperation", "Swiss Foundation HEKS", Britanske ambasade u Prištini, Norveške ambasade na Kosovu u saradnji sa MONT-om i NVO „Glas Roma, Aškalija i Egipćana“ (VoRAE) sa sedištem u Gračanici.

Dana 2. decembra 2015. godine, IO je uz podršku OEBS-a organizovala je okrugli sto na temu "Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture", na kome su prisustvovali predstavnici Ministarstva pravde, Ministarstva zdravlja, Ministarstva za rad i socijalnu zaštitu, Savet Evrope, NVO i drugi. Cilj održavanja ove radionice je, između ostalog, informisanje o mandatu i ulozi ovog mehanizma za prevenciju torture i drugih surovih, nečovečnih i ponižavajućih postupanja ili kazni.

Dana 14. decembra 2015. godine, u Đakovici je održan okrugli sto u organizaciji Opštinske kancelarije za zajednice i povratak (OKZP) za prava manjinskih zajednica sa temom "Zajednice naučite i ostvarite svoja prava", u kojoj su pored predstavnika vladinih institucija i nevladinih organizacija takođe prisustvovali i predstavnici IO. Na ovom okruglom stolu razgovarano je i o problemima sa kojima se suočavaju manjinske zajednice, posebno je naglašena potreba da se poboljša njihov životni standard, nivo obrazovanja, zapošljavanja, i zdravstvena situacija, kao i njihova integracija u društvo.

Dana 15. decembra 2015. godine, predstavnik IO je učestvovao u promociji knjige "Monografija za oteta i nestala lica tokom rata na Kosovu, Đakovica, od 24. marta 1999. do 12. juna 1999. godine", pripremljena i objavljena od strane udruženja "Plač majki" ("Thirrjet e Nënave") sa sedištem u Đakovici.

Dana 16. decembra 2015. godine, NVO "Plač majki" ("Thirrjet e Nënave") u Đakovici u okviru projekta "Istraživanje i praćenje javnih institucija o implementaciji Zakona o porodici na Kosovu", održale su radionicu na kojoj su predstavljene brošure sa podacima o nivou primenljivosti Zakona o porodici na Kosovu. Učesnik radionice je bila i IO.

Dana 21. decembra 2015. godine, održan je okrugli sto na temu: "Postupanje po predmetima u postupku uslovnog otpusta". Ovom okruglom stolu su prisustvovali predstavnici Sudskog saveta Kosova (SSK), Komisija za uslovni otpust (KUO), Kazneno-popravne službe

Kosova, Pravne kancelarije Ministarstva pravde, Probaciona služba Kosova (PSK), Kazneno-popravni centri, Centri za pritvor, civilno društvo, EULEX, a takođe i IO. Cilj organizovanja ove radionice je bila rasprava o radu KUO, izazovi sa kojima se Komisija susreće, saradnja sa drugim akterima koji su uključeni u proces, proces prenošenja dosijea, njihov redosled i sortiranje, itd.

Dana 23. decembra 2015. godine, u Prištini je održan okrugli sto na temu: "*Oduzimanje poslovne sposobnosti licima sa ograničenim mentalnim sposobnostima - zaostalost u mentalnom razvoju*", u organizaciji IO i uz podršku OEBS-a.

Cilj sastanka bio je, između ostalog, prezentacija istraživanja IO u pogledu sudskih presuda za oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti licima sa mentalnim poremećajima - kašnjenje u mentalnom razvoju, koji borave u institucijama pod upravom Ministarstva za rad i socijalnu zaštitu (MRSZ). Na ovoj radionici su učestvovala institucije i organizacije koje rade na pitanjima koja se tiču stanovanja, praćenja i zaštite prava osoba sa mentalnim poremećajima - zaostalost u mentalnom razvoju.

Dana 16. decembra 2015. godine, od strane OEBS-a na Kosovu u Prištini je organizovan sastanak sa predstavnicima udruženja novinara, medijskih institucija, institucija za sprovođenje zakona, pravosudnih institucija i organizacija civilnog društva na Kosovu, uključujući i predstavnike IO.

Cilj ovog sastanka je bio da se razgovara o izazovima u vezi sa slobodom izražavanja, slobodom medija i sigurnost novinara, kako bi se pronašla rešenja kako bi novinari mogli da ispunjavaju svoje zadatke bez ograničenja, uključujući i odgovarajući tretman od strane poslodavaca i poštovanje ugovora i uslova rada, u skladu sa zakonodavstvom na snazi.

Dana 25. i 26. novembra 2015. godine, u Prištini je održan Samit roma u organizaciji Civil Rights Defenders organizacije, na kojem su razgovarali o mogućnostima uključivanja Roma u okviru društva u zemljama zapadnog Balkana.

Na ovom samitu, između ostalog, razgovarano je o nedovoljnom sprovođenju Zakona o civilnoj službi na Kosovu, u pogledu manjinskih zajednica, koji obavezuje državne institucije da najmanje 10% civilnih službenika treba da čine pripadnici manjinskih zajednica. U tom smislu, posebno je izostavljena zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Upućen je poziv za njihovu veću integraciju, kao i za odgovarajuću implementacije zakonodavstva koji se odnosi na ove zajednice.

Dana 10. decembra 2015. godine, na Regionalnoj konferenciji "Multikulturalizam, interkulturalizam i ljudska prava" u organizaciji Centra za obrazovanje Kosova (COK) u saradnji sa DVV International (Deutscher Volkshochschul-Verband) - kancelarije na Kosovu, prisustvovao je i predstavnik IO kao član panela. Na ovoj konferenciji učesnici su razgovarali o značaju multikulturalizma i međukulturalizma u multietničkim društvima, a predstavljena su i dostignuća i najbolje prakse u regionu.

Tokom izveštajne godine IO je imala dobru saradnju sa NVO medija. U cilju unapređenja saradnje u promociji rada, predstavnici IO su posetili lokalne radio stanice "Vision" i "Lap"

u Podujevu, TV Mitrovica u Mitrovici, radio "Vicianum" u Vučitrnu, Radio-televizija "Besa" u Prizrenu, radio "Gračanica" u Gračanici, i televizija "Vali" u Gnjilanu.

3.5. Međunarodna saradnja

IO kao nezavisna ustavna institucija za zaštitu ljudskih prava na Kosovu, je opredeljena da deluje kao most za razmenu najboljih međunarodnih praksi u oblasti ljudskih prava, tako da je i dalje jedan od njenih prioriteta saradnja sa srodnim institucijama, i drugim međunarodnim organizacijama za zaštitu i promociju ljudskih prava.

Tokom godina postojao je povećan interes međunarodnih organizacija, posebno Saveta Evrope i Ujedinjenih nacija u jačanju Institucija Ombudsmana kao institucionalnih mehanizama za garantovanje ljudskih prava. Stoga, da bi se postigao ovaj cilj, ove organizacije i međunarodne institucije su razvile brojne aktivnosti, sastanke i međunarodne konferencije, u kojima je pozivana i IO da pruži svoj doprinos u plodnim diskusijama u okviru svoje delatnosti.

Sastanci, koji su predstavljeni u tabeli u nastavku, poslužili su za unapređenje međunarodne saradnje Institucija ombudsmana i njihovog povezivanja u okviru međunarodne mreže u oblasti ljudskih prava.

Br.	Opis aktivnosti	Datum
1.	<i>Svetski kongres o maloletničkom pravosuđu</i> Ženeva, Švajcarska	26.-30. januara 2015.
2.	<i>Sastanak dijaloga za stabilizaciju i pridruživanje Kosova</i> Brisel, Belgija	27-29. januara 2015.
3.	<i>Godišnji sastanak ICC</i> Ženeva, Švajcarska	10.-13. marta 2015.
4.	<i>Sastanak za razmenu iskustava između članova</i> Pariz, Francuska	2. april 2015.
5.	<i>Sastanak komunikacije međunarodnog umrežavanja i javnosti</i> Beč, Austrija	4.-5. maja 2015.
6.	<i>Konferencija za prevenciju torture</i> Hag, Holandija	8. maj 2015.
7.	<i>Konferencija CRONSEE o pravima deteta</i> Zagreb, Hrvatska	28.-29. maja 2015.
8.	<i>Seminar o dimenzijama ljudskih prava i nacionalnih institucija za ljudska prava</i> Varšava, Poljska	1.-3. juna 2015.
9.	<i>Sastanak nacionalnih institucija za ljudska prava u okviru Evropskog dana razvoja</i> Brisel, Belgija	4.-5. juna 2015.
10.	<i>Radionica NPM-e mreže u regionu jugoistočne Evrope (SEE), o zdravstvenoj zaštiti lica lišenih slobode</i> Tirana, Albanija	29.-30. juna 2015.

11.	<i>Seminar stručnjaka Ombudsmana o pravima osoba sa posebnim potrebama (invaliditetom)</i> Varšava, Poljska	13.-15. septembra 2015.
12.	<i>Treći međunarodni simpozijum o Institucijama ombudsmana</i> Ankara, Turska	16.-17. septembra 2015.
13.	<i>Generalna skupština Evropskog Instituta ombudsmana</i> Mainz, Nemačka	20.-21. septembra 2015.
14.	<i>19 –to godišnja. Konferencija evropske mreže ombudsmana za decu (ENOC)</i> Amsterdam, Holandija	22.-23. septembra 2015.
15.	<i>9. Kongres Generalne skupštine AOMF - e</i> Kvebek, Kanada	13.-15. oktobra 2015.
16.	<i>Konferencija "Nadzor nad sprovođenjem istanbulske Konvencije: Nove Sinergije"</i> Sarajevo, Bosna i Hercegovina	20. oktobar 2015.
17.	<i>Sastanak radne grupe o Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom</i> Zagreb, Hrvatska	26.-27. oktobra 2015.
18.	<i>7. Konferencija međunarodnih Institucija ombudsmana za oružane snage</i> Prag, Češka	25.-27. oktobra 2015.
19.	<i>Sastanak CRONSEE o Opcionalnom protokolu Konvencije o pravima deteta - Uloga ombudsmana za decu</i> Osijek, Hrvatska	27. oktobar 2015.
20.	<i>Radionica o zaustavljanju migranata, vraćanje imigranata i neuspelom tretiranju azilanata u jugoistočnoj Evropi</i> Tirana, Albanija	29.-30. oktobra 2015.
21.	<i>Radionica multi-korisnika o ulozi Institucija ombudsmana za zaštitu prava migranata</i> Tirana, Albanija	12.-13. novembra 2015.
22.	<i>Seminar "Uloga Ombudsmana u modernoj parlamentarnoj demokratiji - jedna regionalna perspektiva"</i> Brisel, Belgija	18.-19. novembra 2015.
23.	<i>Beogradska konferencija o ulozi NHRI Nacionalnih institucija u zaštiti izbeglica i imigranata</i> Beograd, Srbija	23.-24. novembra 2015.
24.	<i>Generalna Skupština ENNHRI</i> Utreht- Holandija	30. novembar – 1. decembar 2015.
25.	<i>Studijska poseta za razmenu najboljih praksi u zaštiti od diskriminacije i prevenciju torture</i> Pariz, Francuska	7.-10. decembra 2015.

Tabela 1: Učešće na međunarodnim sastancima

3.5.1. Saradnja sa srodnim institucijama i drugim međunarodnim organizacijama

Saradnja sa srodnim institucijama i drugim međunarodnim organizacijama na Kosovu i inostranstvu, je veoma važna za IO, samim tim, u ovom kontekstu, i tokom 2015. godine, realizovano je nekoliko zajedničkih aktivnosti.

Važno je napomenuti da veoma dobru saradnju IO ima sa svim zemljama u regionu, a posebno sa Institucijom Ombudsmana u Albaniji, sa kojim je već duže vreme formalizovana saradnja putem potpisivanja memoranduma. Budući da je Skupština Republike Kosovo, u julu 2015. godine, izabrala g. Hilmi Jasharija za Ombudsmana, među prvim posetama i čestitkama, bila je i poseta g. Igli Totozanija, Ombudsmana Albanije. Pored toga, Ombudsman Kosova je sa saradnicima učestvovao u dve veoma plodne radionice koje su organizovane u Albaniji. Jedna je povezana sa radom mehanizma za prevenciju torture u jugoistočnoj Evropi, i druga o ulozi Institucije Ombudsmana za zaštitu prava migranata.

Dobra saradnja i dalje postoji sa Ombudsmanom Turske, koji svake godine organizuje međunarodni simpozijum, u kome je pozivan i Ombudsman Kosova. Simpozijum je ove godine imao za cilj stvaranje platforme za diskusiju najboljih praksi i naučenih lekcija za efikasno funkcionisanje Institucije Ombudsmana u skladu sa međunarodnim standardima i evropskim praksama.

Pošto je od jula 2015. godine, stupio na snagu paket zakona o ljudskim pravima¹²⁷, i ove godine je nastavljena veoma dobra saradnja sa Ombudsmanom Francuske, i u okviru ove saradnje, uz finansijsku podršku Francuske ambasade na Kosovu i instrumenta TAIEX, Ombudsman je sa svojih pet saradnika, u decembru 2015. godine, realizovao studijsku posetu u cilju razmene najboljih praksi u vezi sa razmatranjem predmeta protiv diskriminacije i rada i funkcionisanja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture. Tokom ove posete, delegaciju je primio francuski kolega g. Žak Toubon, sa kojim su razgovarali o mandatu i odgovornostima koje imaju, izazovima sa kojima se suočavaju i perspektive posla kojim se bave. U cilju nastavka saradnje i u buduće, Ombudsman g. Jashari, je pozvao g. Toubona u posetu Kosovu sledeće godine, sa ciljem prenošenja iskustva Francuske kolegama na Kosovu, posebno po pitanjima u vezi saradnjom sa Parlamentom i drugim državnim institucijama, kao i praćenje sprovođenja preporuka. Jedan dan ove posete je posvećen i prevenciji torture i prakse rada u Francuskoj, a jedan dan su posetili Generalnog kontrolora za mesta gde borave lica lišena slobode, koji tamo deluje kao mehanizam za prevenciju torture.

Postoji i dobra saradnja sa drugim institucijama i njihovim partnera u regionu, a i šire, sa kojima je Institucija Ombudsmana Republike Kosovo u stalnoj komunikaciji po pitanjima od zajedničkog interesa.

¹²⁷ Paket zakona o ljudskim pravima koji sačinjavaju Zakon o Ombudsmanu, Zakon o zaštiti od diskriminacije i Zakon o rodnoj ravnopravnosti

Veoma dobru saradnju IO ima i sa stranim organizacijama i kancelarijama koje deluju na Kosovu, koje su njeni trajni partneri i koje su podržale i pomogle IO raznim projektima, koji imaju za cilj jačanje IO, podizanje kapacitet osoblja i njegovo opšte efikasno funkcionisanje.

Jedna od tih organizacija je Savet Evrope, koji je započeo projekat "Podrška implementaciji evropskih standarda za ljudska prava na Kosovu", u kome je jedan od korisnika i IO, kojoj su namenili niz seminara, obuka i kampanje o podizanju svesti, koje se očekuje da će imati veliki uticaj na izgradnju kapaciteta i najbolje performanse mandata.

Takođe, Švajcarska vlada, odnosno Švajcarska ambasada na Kosovu, odlučila je da podrži IO sa jednim projektom koji je posvećen upravo IO, koji će biti od velike pomoći, posebno tokom 2016. godine, kada se IO suočava sa finansijskim ograničenjima kako bi ispunio nove mandate koje joj daje paket zakona o ljudskim pravima. Projekat obuhvata sledeće aktivnosti: angažovanje spoljnih konsultanata koji će pomoći Odeljenje za istrage, tri tematska okrugla stola, dva treninga sa temama o borbi protiv pozivanja na govor mržnje i drugih, i za borbu protiv ksenofobije i rasizma, tri priručnika za rad na predmetima diskriminacije, rad sa žalbama i rad za praćenje pritvorskih mesta.

Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi (OEBS), kao i prethodnih godina, i tokom ovog izveštajnog perioda je podržala IO sa nekoliko aktivnosti kao što je: procena unutrašnjeg organizovanja institucije preko angažovanja jednog spoljnog konsultanta, pet tematskih okruglih stolova i jedna regionalna konferencija sa fokusom na najbolje prakse u sprovođenju Zakona protiv diskriminacije. Pored toga, povodom Međunarodnog dana ljudskih prava, IO je objavila Zakon za zaštitu od diskriminacije na Brajevom pismu uz podršku OEBS-a. Ovaj zakon će omogućiti zajednici osoba sa oštećenim vidom, kao jedne od najugroženijih grupa na Kosovu, da uče o svojim pravima i obavezama institucija prema njima.

Takođe, Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), podržao je finansijski radionicu na temu "Implementacija Zakona o zaštiti od diskriminacije - procedure i odgovorne vlasti - ombudsman, sudstvo i zainteresovane strane - izazovi i mogućnosti". Sa ovog okruglog stola su proizašle veoma vredne preporuke za dalji put o sprovođenju Zakona o zaštiti od diskriminacije i neophodnosti rada svake od nadležnih institucija.

Na kraju, potrebno je obratiti pažnju na nesumnjivu podršku koju je pružila Kancelarija Evropske Unije na Kosovu i druge međunarodne kancelarije, podržavajući IO u izazovima i problemima sa kojima se suočavaju. IO je veoma zahvalna na ovoj dobroj saradnji.

3.5.2. Članstvo u međunarodnim organizacijama

Međunarodna saradnja i članstvo u mehanizmima koji se bave ljudskim pravima je priznata kao važno sredstvo u radu nacionalnih institucija za ljudska prava, jer pruža priliku da se razmene informacije i najnovija dostignuća u svetu u oblasti ljudskih prava.

Stoga, IO i ove godine ima dobrih vesti u tom pogledu, jer je 15. oktobra 2015. godine, u okviru Generalne skupštine koja je održana u Kvebeku, Kanada, primljena kao član u Udruženju ombudsmana i medijator Frankofonije (UOPF). Ovo udruženje je osnovano 1988. godine i danas se sastoji od 49 institucija članica. Njegova osnovna uloga je da promoviše ulogu Ombudsmana i medijatora, kao i konsolidacija i podsticanje nezavisnih institucija koje se bave ljudskim pravima.

Osim toga, IO je članica i u sledećim međunarodnim mehanizmima:

- ❖ Međunarodni institut ombudsmana (IOI)¹²⁸
- ❖ Evropski institut ombudsmana (EOI)¹²⁹
- ❖ Evropska mreža nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI)¹³⁰
- ❖ Mreža ombudsmana za decu jugoistočne Evrope (CRONSEE)
- ❖ Pristupanje *Sarajevskoj deklaraciji za saradnju*¹³¹

3.5.3. Izveštavanje o različitim međunarodnim mehanizmima

IO godišnje prima različite tematske upitnike od međunarodnih organizacija kako bi izveštavali o stanju ljudskih prava na Kosovu. I ove godine, poslato je pet upitnika koji su navedeni u tabeli u nastavku.

Datum	Tema izveštaja	Organizacija/institucija kojoj je poslat izveštaj
10. avgust 2015.	Pristup pravdi za decu	Child Rights International Network (CRIN)
2. septembar 2015.	Rešavanje žalbi i rešavanje konflikata	Human Rights Centre- University of Essex
2.8 septembar 2015.	Diskriminacija LGBT zajednice	Immigration and Refugee Board of Canada
5. oktobar 2015.	Politika pritvaranja dece u	Global Detention Project- Švajcarska

¹²⁸Za više informacija o Evropskom institutu ombudsmana, posetite ovaj sajt: www.theioi.org

¹²⁹Za više informacija o Evropskom institutu ombudsmana, posetite ovaj sajt: www.eoi.at

¹³⁰Za više informacija o Evropskom institutu ombudsmana, posetite ovaj sajt: www.ennhri.org

¹³¹Ova izjava je formalizovala saradnju i aktivnosti svih Institucija ombudsmana u regionu. Institucija ombudsmana na Kosovu je potpisala ovu Deklaraciju 4. aprila 2014. godine.

Tabela 2: Lista poslatih izveštaja medunarodnim organizacijama

3.6. Komunikacija sa medijima

U cilju povećanja svesti i promocije ljudskih prava, kao i rada IO tokom 2015. godine, postavljanje informacija, stavova ili izveštaja, i zalaganje u cilju ispunjavanja mandata i misije urađeno je kroz razne kanale komunikacije, uključujući i direktnu komunikaciju sa javnošću, na zvaničnoj veb stranici, preko medija i društvenih mreža. Kao takva, komunikacija je bila intenzivna i u stalnom prilagođavanju kanala komunikacije u zavisnosti od situacije, poruke ili ciljne grupe.

Sajt IO, kao i veb stranica i službeni profil na društvenoj mreži Facebook, služili su kao kanali za objavljivanje materijala za javnost, uključujući i objavljivanje sedam izveštaja o slučajevima i tri izveštaja po službenoj dužnosti, koji su prethodno poslani nadležnim institucijama. Isto tako, tokom ove godine, IO je objavio (u štampanom primerku i na elektronski način) Godišnji izveštaj za 2014. godinu i Rezime statistike i preporuka iz Godišnjeg izveštaja za 2014. godinu (na albanskom, srpskom, turskom, romskom i engleskom jeziku).

U izvještajnom periodu od 1. januara do 31. decembra 2015. godine, postavljeno je za javnost 57. informacija, izjava, vesti i saopštenja, putem elektronske pošte, zvanične veb stranice IO i službenog profila IO na Facebook-u. Statistički raspoređeni po mesecima, izgledaju kao u tabeli 1:

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2015	2	6	4	2	2	3	4	4	5	13	8	4

Tabela 3.: Raspodela informacija/izjava/obaveštenja na službenoj veb stranici IO

Isto tako, kroz kratke vesti i foto galeriju, postale su poznate za javnost i posebne aktivnosti, i događaji, koji su održani u različito doba godine.

Direktna komunikacija sa medijima, kroz elektronski način dostavljanja informacija, izjava i obaveštenja, kao i izjave i neposredni razgovori, konferencije za štampu i mogućnosti pitanja / odgovora u događaje u kojima je IO prisustvovala ili je bila organizator, su samo bili neki od načina koji se koriste za zalaganje i transparentnost.

Tokom 2015. godine, bilo je 115 javnih nastupa, uglavnom Ombudsmana, ali i zvaničnika IO, kao odgovor na zahtev medija i novinara za izjave, intervju, otvorene emisije za pitanja građana, debata itd, putem tradicionalnih medija, elektronskih portala i štampanih medija. To ne uključuje distribuciju ili prikazivanje istog putem drugih medija, štampanih, elektronskih ili društvenih mreža. Lista medijskih nastupa, prema medijima, nalazi se u tabeli 2.

MEDIJSKI NASTUPI RASPODELJENI PREMA MEDIJUMIMA			
ARTA TV	3	Portal “Te Sheshi”	1
Betimi për Drejtësi (Zakletva za pravdu)	1	Radio “Prosperitet”, Đakovica	2
BIRN / Kallxo.com	5	Radio Dukagjini	1
Bota Sot	2	Radio Kosova	6
Express	2	Radio Slobodna Evropa	3
Novine Tribuna	1	TV Rrokum	5
Indeksonline	1	RTK 1	7
Infokus	1	RTK 2	5
Jeta n’Kosovë	3	RTK 3	1
Klan Kosova	9	RTV “Besa”, Prizren	1
Koha Ditore	9	RTV 21	3
Kosovapress	3	Top Channel	1
Kosova Sot	5	Toskanapress	1
Kosovo 2.0	1	Tribuna Channel	10
KTV	12	Radio Vala Rinore, Priština	1
Lajmi.net	1	Zëri	4
Medijski centar Čaglavica	1		

Tabela 4: Lista medijskih nastupa prema medijumima

U cilju zalaganja za ostvarivanje prava na pristup javnim dokumentima, slobode izražavanja i slobode medija i senzibilizacije institucionalnih službenika / civilnog društva / medija, o značaju ova tri segmenta iz širokog spektra ljudskih prava, u institucionalnoj transparentnosti i celokupnom funkcionisanju demokratije, u maju mesecu, realizovan je **Projekat radionice u funkciji transparentnosti**, u regionalnim centrima gde su regionalne kancelarije IO i u Prištini, na sveobuhvatan način prisustvovali i predstavnici relevantnih institucija iz gotovo svih opština Republike Kosovo, predstavnici NVO koje djeluju na lokalnom nivou, kao i novinari iz lokalnih medija. Takođe, putem ovih radionica se zalagalo za rad, mandat i ovlašćenja Ombudsmana i regionalnih kancelarija, kao sastavnog dela IO-a.

U cilju intenziviranja komunikacije i saradnje IO sa institucijama centralnog i lokalnog nivoa, u periodu avgust-decembar, održan je niz sastanaka, na kojima je prisustvovao sam Ombudsman. Tokom posete lokalnim centrima, takođe se razgovaralo sa nevladinim organizacijama na lokalnom nivou, kao i sa lokalnim medijima.

S druge strane, specifične aktivnosti, kao što je obeležavanje 1. juna, Međunarodnog dana deteta, radni stolovi sa specifičnim temama, u zavisnosti od odgovornih strana koje učestvuju, kako bi diskutovali i promovisali paket zakona o ljudskim pravima, koji su stupili na snagu u julu 2015. godine, ili drugih događaja u organizaciji IO, poslužili su za raspodelu promotivnog materijala, uključujući i štampane brošure., majice, kape, olovke sa logom IO i motoom zalaganja za ljudska prava. U cilju informisanja zajednice sa posebnim potrebama, znatna količina posebnog informativnog biltena štampanog na Brajevom pismu, na albanskom, srpskom i turskom jeziku, dostavljen je Udruženju slepih Kosova i Specijalnoj školi za slepe u Peći. Isto tako, u svrhu raspodele promotivnog materijala za nove kategorije šire javnosti, jedna količina Godišnjih izveštaja i biltena iz različitih perioda od nekoliko godina rada IO, dostavljen je Narodnoj biblioteci Kosova.

IV. FINANSIJE

4.1. Budžet IO

IO je nezavisna institucija koja se finansira iz budžeta Republike Kosovo. Prema Zakonu o Ombudsmanu, "IO priprema svoj predlog godišnjeg budžeta i podnosi ga na usvajanje Skupštinu Republike Kosovo".¹³² Prema ovoj zakonskoj odredbi, IO treba da se obezbedi potreban budžet "bez obzira na odredbe drugih zakona."¹³³

¹³²Zakon o Ombudsmanu, br. 05 / L-0195, član 35, stav 2.

¹³³Ibid.

4.2. Finansiranje IO iz budžeta Republike Kosovo

Na osnovu pravnog procesa za pripremu i podnošenja redovnog zahteva o budžetu, Ombudsman je kao i prethodnih godina i tokom ove godine pripremio i podneo zahtev za budžet Skupštini.

Budžetski zahtev Ombudsmana za 2015. godinu je zasnovan na planu rada i planiranih aktivnosti IO. Raspodela budžeta nije urađena u skladu sa zahtevom Ombudsmana, već uzimajući u obzir budžetsku alokaciju za 2014 godinu. Pored toga, budžet IO za budžetsku 2015. godinu smanjen je u julu 2015. godine, za iznos od 112,037.00 € na osnovu Zakona br. 05 / L-046 za izmenu i dopunu Zakona br. 05 / L-001 o budžetu Republike Kosovo. Ovo smanjenje budžeta je izvršeno u sledećim budžetskim kategorijama: Plate i dnevnice u iznosu od 50,695.00 € i roba i usluga u iznosu od 61,343.00 €.

Izveštavanje o stanju, smanjenju i toku budžeta IO za 2015. godinu biće predstavljeno u obliku tabele. Dok izveštaj i detaljno predstavljanje svih tokova u budžetu IO za budžetsku 2015. godinu u svim kategorijama i posebnim ekonomskim pod-kategorijama, dostavlja se Skupštini Republike Kosovo u obliku jedinstvenog formulara za finansijsko izveštavanje od strane nezavisnih institucija, kao što i zahteva Komisija za budžet i finansije Skupštine Republike Kosovo.¹³⁴

U tabeli u nastavku predstavljamo budžet IO počevši sa *Zahtevom budžeta, dodeljenim budžetskim sredstvima, smanjenjem budžeta i finalnim budžetom* za 2015. godinu.

<i>Ekonomska kategorija</i>	Zahtev budžeta za 2015.	Dodeljeni budžet za 2015.	Smanjeni budžet sa izmenama i dopunama Zakona o budžetu za 2015.	Smanjeni budžet tokom decembra 2015, odlukom Vlade	Završni budžet 2015	Završni budžet 2014
Plate i dnevnice	798.742,0 2	675.469,99	624.774,9 9	23.239,72	601.53,2 7	596.371,00
Roba i usluge	459.239,0 0	390.353.00	329.011.0 0	14.809.27	314.201. 18	390.353.15
Komunalne usluge	30.000,00	25.500,00	25.500,00	9.089,98	16.410,0 2	25.500,00

Kapitalni rashodi	12.000,00	0.00	0.00	0.00	0.00	10.000,00
Ukupan budžet	1.299.963,02	1.091.322,99	979.285,99	47.138,97	932.147,02	1.022.224,15

Tabela 5: Zahtev budžeta, dodeljeni budžet, smanjenje budžeta i završni budžet za 2015. godinu

Planiranje i potrošnja budžeta realizovana je u skladu sa potrebama i prema utvrđenoj destinaciji za rad i funkcionisanje IO, ali nije nedostajalo praćenje i unutrašnja kontrola u korišćenju budžeta. Međutim, sa budžetskim smanjenjem za IO u 2015. godini, u IO su izazvane posledice i prepreke u radu za potpuno ostvarivanje mandata i ovlašćenja IO, jer je tim smanjenjem budžeta IO ograničena nova zaposlenja za sve pozicije / radna mesta dozvoljena početnim budžetom za 2015. Godinu. Konkretno, doprinelo je da ne budu otvorena 10 radna mesta u 2015. godini, šta je nanelo probleme za napredak u radu i puno ostvarivanje ustavne i zakonske nadležnosti institucije tokom 2015. godine.

Po završetku fiskalne 2015. godine, nakon finansijske analize državnog budžeta u odnosu na planirano trošenje sredstava, do 31. decembra 2015. godine, IO je identifikovala i procenila budžetsku uštedu za ekonomsku kategoriju komunalija u iznosu od 8.000,00. €.

Dana 30. novembra 2015. godine, IO je uputila pisano obaveštenje Ministarstvu finansija za uštedu i povratak ovih finansijskih budžetskih sredstava, dok je jedan deo budžetske uštede direktno povučen iz Ministarstva finansija sa odlukom Vlade Republike Kosova decembra 2015. Godine

4.3. Završni budžet IO i realizacija troškova za 2015. godinu

Budžet IO za budžetsku 2015. godinu realizovan je za 94,66%. U sledećoj tabeli predstavljeno je stanje završnog budžeta u odnosu na budžetske rashode za 2015. godinu. Tabela prikaz budžetskih podataka vrši se po ekonomskim kategorijama i troškovima i izražen je u procentima (%).

Br.	Ekonomske kategorije	Završni budžet 2015	Potrošeni budžet	Slobodna sredstva	Realizacija u %
1.	Plate i dnevnice	601.535,27	601.535,27	0.00	100.00 %

2.	Robe i usluge	314.201,73	268.896,91	45.304,82	85.58 %
3.	Komunalne usluge	16.410,02	11.951,32	4.458,70	72.83 %
4.	Kapitalni rashodi	0.00	0.00	0.00	0.00 %
Ukupno		932.147,02	882.383,50	49.763,52	94.66 %

Tabela 6: Završni budžet i realizacija budžetskih troškova za 2015. godinu

4.4. Finansiranje IO od donatora

I tokom 2015. godine, IO je podržana od strane međunarodnih organizacija i institucija, a koje deluju na Kosovu kao što su Savet Evrope, OEBS-a, UNDP-a, GIZ, Ambasada Francuske itd. Ova podrška se sastojala od finansijske podrške u realizaciji različitih konferencija, obuka i implementacija studijskih poseta u inostranstvu.

V. STATISTIKE

5.1. Statistički rezime o žalbama i predmetima

Od 1. januara 2015. do 31. decembra 2015. godine, u sedištu IO u Prištini, kao i u regionalnim kancelarijama podneto je 1.995 žalbi i zahteva za savet ili pravnu pomoć građanima. Ombudsman ili zamenici Ombudsmana sastali su se sa 245. podnosilaca žalbi, tokom "*Otvorenih dana*" koji se održavaju dva puta mesečno u Prištini i najmanje jednom mesečno u drugim opštinama.

Najveći broj slučajeva koje je istražila IO tokom perioda izveštavanja tiču se prava na pravično i nepristrasno suđenje, zaštitu imovine, pravo na rad i obavljanje profesije i na zdravstvenu i socijalnu zaštitu.

U tabelama u nastavku, na detaljan način je predstavljen ukupan broj žalbi podnetih IO tokom 2015. godine. U ovim tabelama predstavljene su sve vrste postupaka i predmeti sa apsolutnim ciframa. Takođe, ovde su predstavljeni i predmeti koji su rešeni od strane IO,

izveštaji o istraživanim predmetima i preporukama u vezi istih, nespehom odgovornih vlasti da odgovore na pisma IO, itd.

	Ukupan broj žalbi podnetih u IO	1995
	<i>Broj lica obuhvaćenih u podnetim žalbama¹³⁵</i>	3281
<i>Etnička pripadnost podnosioca žalbi</i>		
	Albanci	1764
	Srbi	131
	Bošnjaci	30
	Turci	21
	Romi	16
	Egipćani	13
	Aškaljije	9
	Ostalo	11
<i>Rod podnosioca žalbi</i>		
	Muškarci	1546
	Žene	449
<i>Odgovorne vlasti protiv kojih su podnete žalbe (jedna žalba može imati više od jedne odgovorne strane)</i>		
	Sudovi	587
	Ministarstva	481
	Opštine	360
	Policija	101
	Privatno lice	89
	Strane vlasti	64
	Državna tužilaštva	55
	Javna preduzeća	55
	Privatne firme	46
	Kosovska agencija za privatizaciju	35

¹³⁵ Jedna žalba može imati nekoliko žalilaca, koji tvrde da su im povređena prava od strane javnih institucija.

	Kosovska agencija za imovinu	14
	Ostalo	184

Tabela 7: Podnete žalbe građana pred IO tokom 2015. godine

	Broj žalbi koje su proglašen neprihvatljivim	1268
<i>Zakonska osnova neprihvatljivosti je zasnovana na Zakonu o Ombudsmanu</i>		
	Nema povrede lošeg upravljanja - član 22, tačka 1.1	367
	Neiskorišćena pravnih sredstava - član 22, tačka 1.4	332
	U toku je korišćenje pravnih sredstava - član 22, tačka 1.3	253
	Van nadležnosti - član 21, tačka 1.3.1	248
	Podneto nakon isteka zakonskog roka - član 21, tačka 1.3.2	37
	Nezainteresovanost, neuspeh stranke - član 22, tačka 1.2	31

Tabela 8: Žalbe proglašene neprihvatljivim tokom 2015. godine

	Otvoreni predmeti za istragu na osnovu podnetih od strane građana	727
	Predmeti otvoreni po službenoj dužnosti (ex officio)	30
<i>Etnička pripadnost građana na osnovu istraživanih predmeta</i>		
	Albanci	608
	Srbi	82
	Bošnjaci	9
	Turci	9
	Egipćani	7
	Romi	5
	Aškaljije	2
	Ostali	5
<i>Rod podnosioca žalbi na osnovu istraženih predmeta u IO</i>		
	Muškarci	561
	Žene	166
Odgovorne vlasti istraživanih predmeta od strane IO (jedan predmet može imati		

<i>više od jedne odgovorne strane)</i>		
	Sudovi	249
	Ministarstva	202
	Opštine	146
	Policija	41
	Državna tužilaštva	22
	Javna preduzeća	13
	Kosovska agencija za privatizaciju	12
	Privatno lice	10
	Kosovska agencija za imovinu	9
	Privatne firme	6
	Strane vlasti	6
	Ostalo	76

Tabela 9: Predmeti otvoreni za istragu od strane IO tokom 2015. godine

	Pravo na pravično i nepristrasno suđenje	228
	Zaštita imovine	118
	Pravo na rad i obavljanje profesije	110
	Zdravstvena i socijalna zaštita	109
	Pravo na pravno sredstvo	79
	Prava optuženog	55
	Jednakost pred zakonom	53
	Zabrana mučenja, surovog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja	27
	Pravo na pristup javnim dokumentima	23
	Prava deteta	22
	Pravo na obrazovanje	22
	Sudska zaštita prava	17
	Pravo na sklapanje braka i zasnivanje porodice	14

	Slučajevi za posredovanje	13
	Odgovornost za životnu sredinu	12
	Ljudsko dostojanstvo	8
	Pravo na život	8
	Pravo na slobodu i sigurnost	7
	Sloboda kretanja	7
	Pravo na privatnost	6
	Sloboda izražavanja	2
	Sloboda udruživanja	2
	Ograničavanje prava i osnovnih sloboda	2
	Ostalo	8

Tabela 10: Predmet istraživanih slučajeva na osnovu prava garantovanih Ustavom (jedan slučaj može obuhvatiti više od jedne povrede garantovanih prava)

	Ukupan broj zatvorenih predmeta	580
Zakonska osnova zatvaranja predmeta na osnovu Zakona o Ombudsmanu		
	Pozitivno rešeno, u skladu sa zahtevom žalioaca - član 21, tačka 1.5.	328
	Neprihvatljivo, u toku iskorišćavanja pravnih sredstava - član 22, tačka 1.3	87
	Neprihvatljivo, nema povrede, lošeg upravljanja - član 22, tačka 1.1	80
	Neprihvatljivo, neiskorišćavanje pravnih sredstava - član 22, tačka 1.4	39
	Zatvoren zbog nezainteresovanosti žalioaca, neuspeh stranke - član 22, tačka 1.2	22
	Zatvoren izveštajem	20
	Neprihvatljivo, van nadležnosti - član 21, tačka 1.3.1	4

Tabela 11: Ukupan broj zatvorenih predmeta od strane IO tokom 2015. godine (ne samo predmeti iz 2015. godine, već i predmeti registrovani, a koji su zatvoreni tokom ove godine)

Odgovorna institucija	<i>Broj pisama poslat od strane IO</i>	Broj pisma na koje Ombudsman nije primio odgovor
SUDSKI I TUŽILAČKI SISTEM		
Ustavni sud Kosova	13	11
Osnovni sud u Prištini	73	14
Apelacioni sud	49	2
Osnovno tužilaštvo u Prištini	9	2
Posebna komora Vrhovnog suda	40	2
Misija EULEX-a	1	1
VLADINI ORGANI		
Ministarstvo za rad i socijalne zaštite	16	12
Ministarstvo pravde	3	3
Ministarstvo za zajednice i povratak	3	2
Centar za socijalni rad u Prištini	2	2
Državna komisija za verifikaciju statusa veterana i invalida rata	2	2
Ministarstvo finansija	2	1
LOKALNA VLAST		
Opština Priština	12	9
Opština Peć	4	2
Opština Prizren	4	1
Opština Mitrovica	3	1
Opština Lipljan	6	2
Opština Dragaš	3	1
Opština Gnjilane	3	1
Opština Glogovac	2	1
Opština Uroševac	2	1
Opština Đakovica	1	1
OSTALE JAVNE INSTITUCIJE		

Klinički univerzitetski centar Kosova	3	3
Predsedništvo Kosova	2	1
Univerzitet u Prištini	8	3
Policija Kosova	15	3

Tabela 12: Neuspeh nadležnih vlasti da odgovore na pisma IO-a

	Izveštaji o istraživanim predmetima (na osnovu žalbi građana)	15
	Izveštaj o istraživanim predmetima <i>ex officio</i>	5
	Preporuke u izveštajima istraživanih predmeta	57

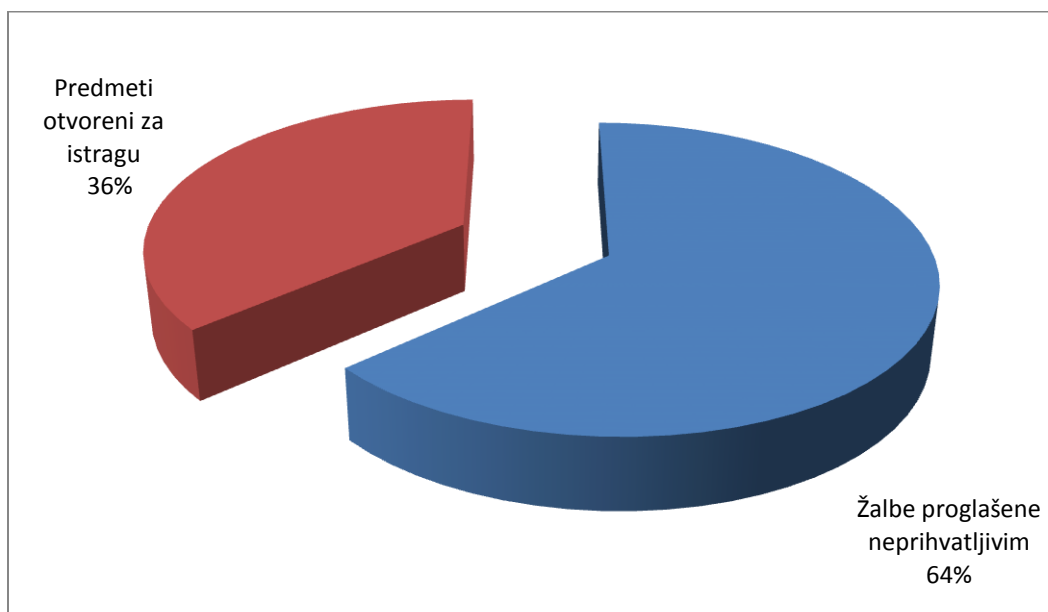
Tabela 13: Izveštaji sa preporukama za predmete koji se vode u IO

Odgovorna vlast	<i>Sprovedene preporuke</i>	<i>Nesprovedene preporuke</i>	<i>Preporuke čije se sprovođenje i dalje očekuje</i>
Skupština Kosova	1	2	3
Osnovni sud u Prištini	1	1	
Korektivna služba Kosova		3	
Ministarstvo pravde		2	
Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije		2	
Ministarstvo rada i socijalne zaštite		7	
Policija	2		
Ministarstvo unutrašnjih poslova	2		
Vlada Kosova	2	11	2
Ministarstvo zdravlja	1		
Opština Parteš		1	
Opština Priština		3	

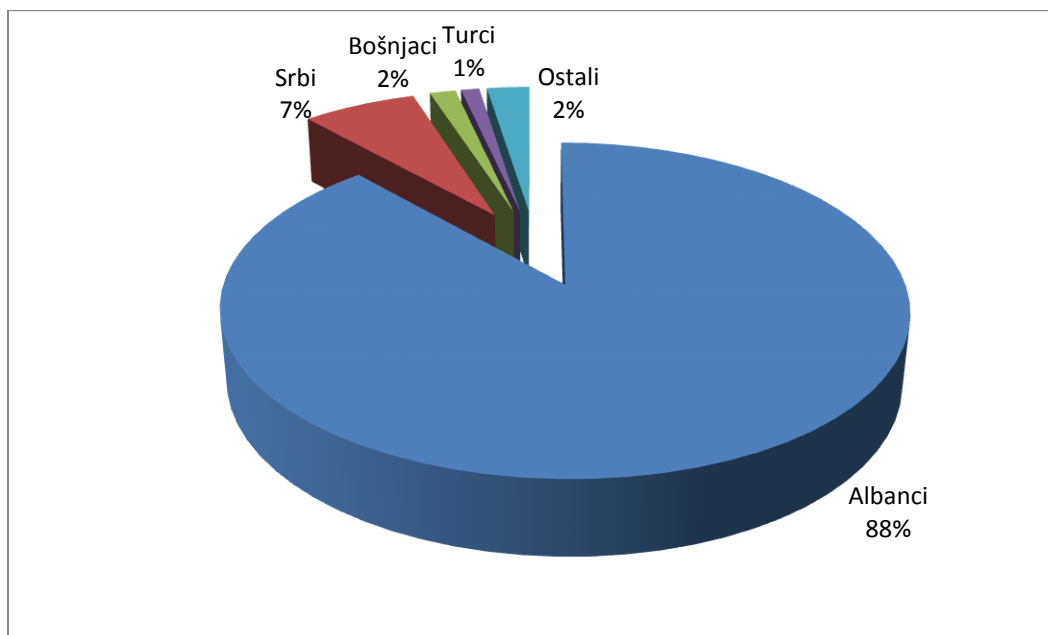
Osnovni sud u Prizrenu	3		
Sudski savet Kosova		2	
Kosovska agencija za imovinu		2	
Posebna komora Vrhovnog suda			1
Univerzitet u Prištini	1		1
Kancelarija disciplinskog tužioca	1		
Ukupno	14	36	7

Tabela 14: Sprovođenje preporuka iz izveštaja istraživanih predmeta od strane IO

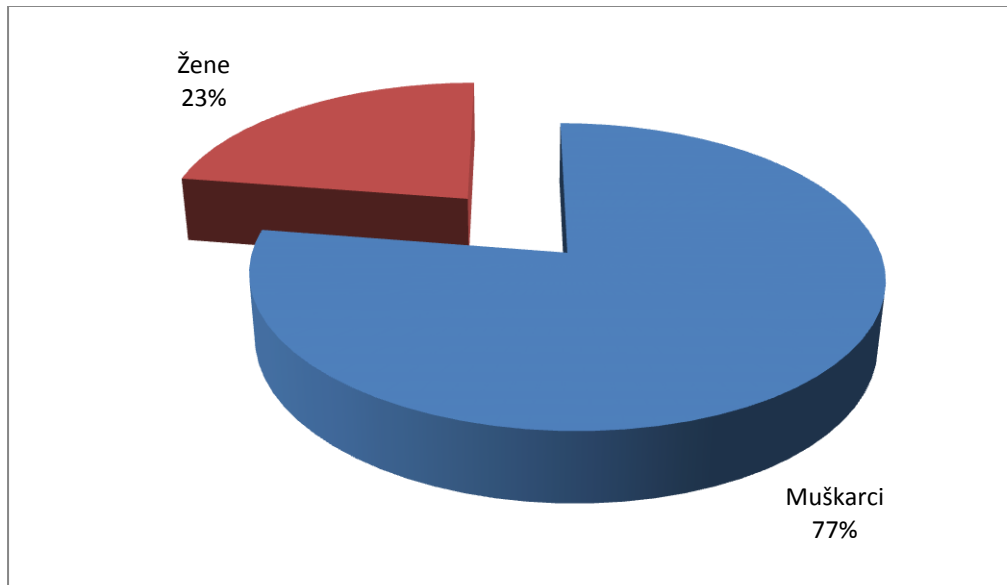
Figura 1: Grafički pregled statistika 1. januar 2015 – 31. decembar 2015.

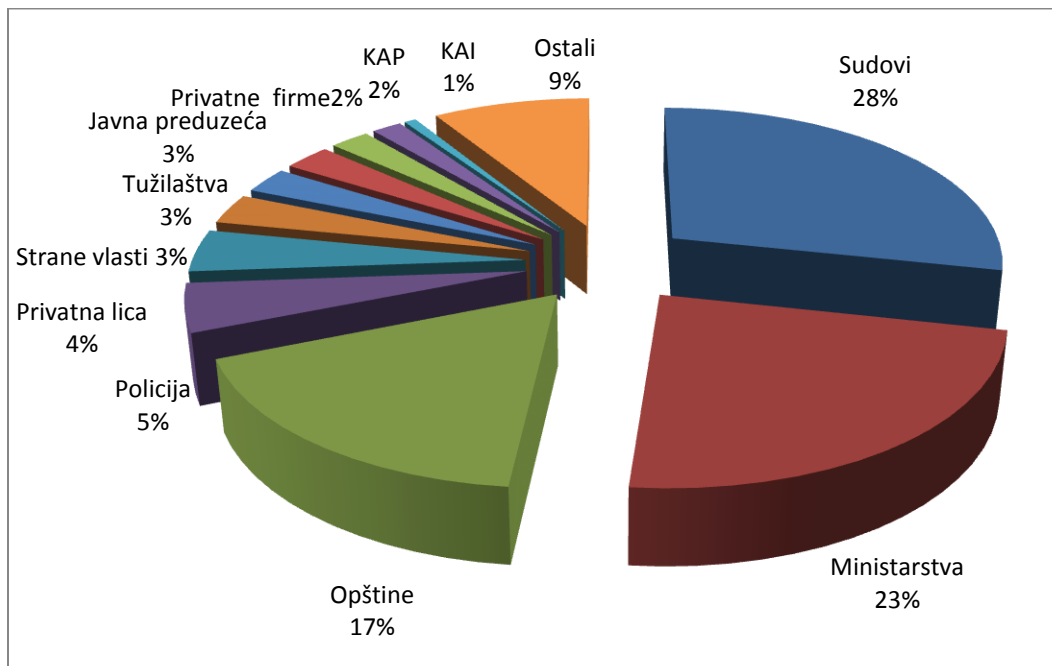
Ilustracija 1: Razmatranje žalbi podnetih IO tokom 2015. god.

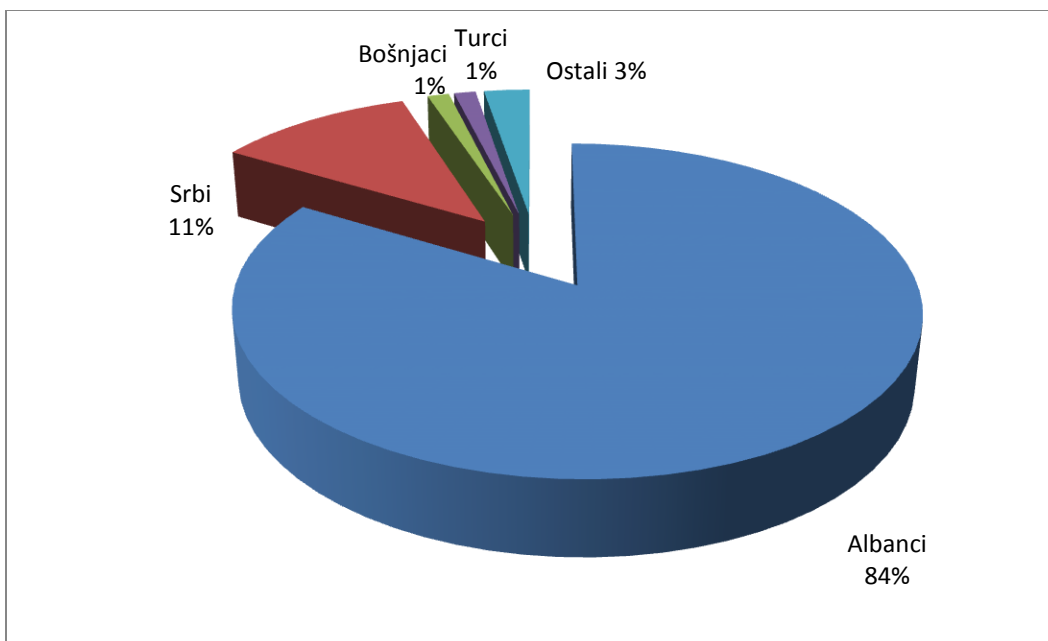
Ilustracija 2: Etnička pripadnost građana koji su se žalili IO tokom 2015. god.

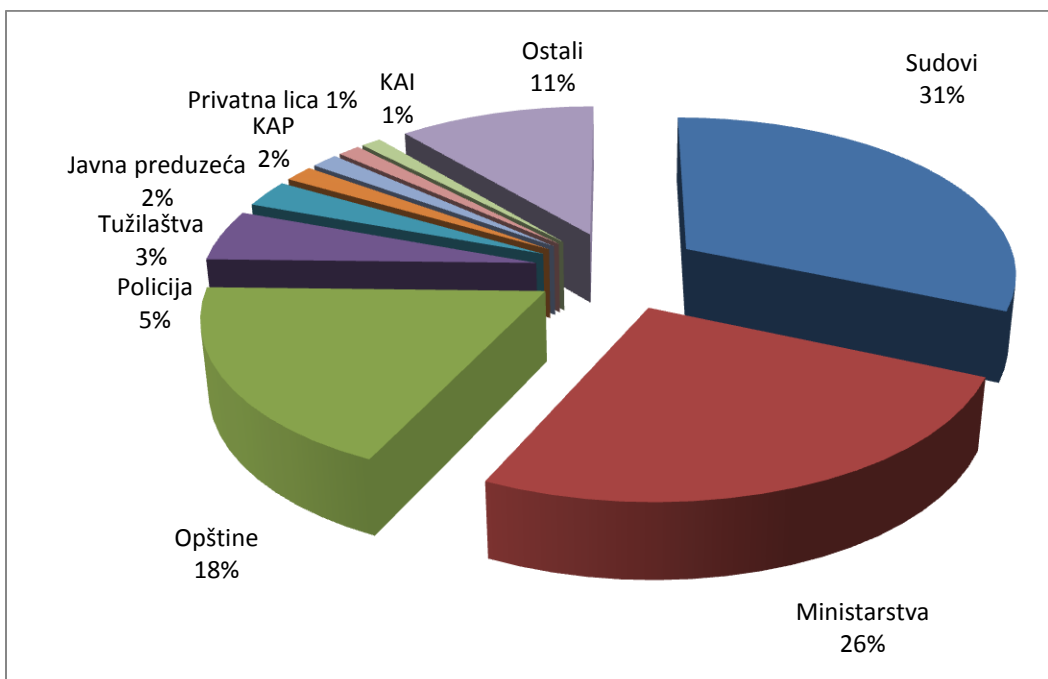
Ilustracija 3: Rodna zastupljenost građana na osnovu žalbi podnetih IO u toku 2015. god.

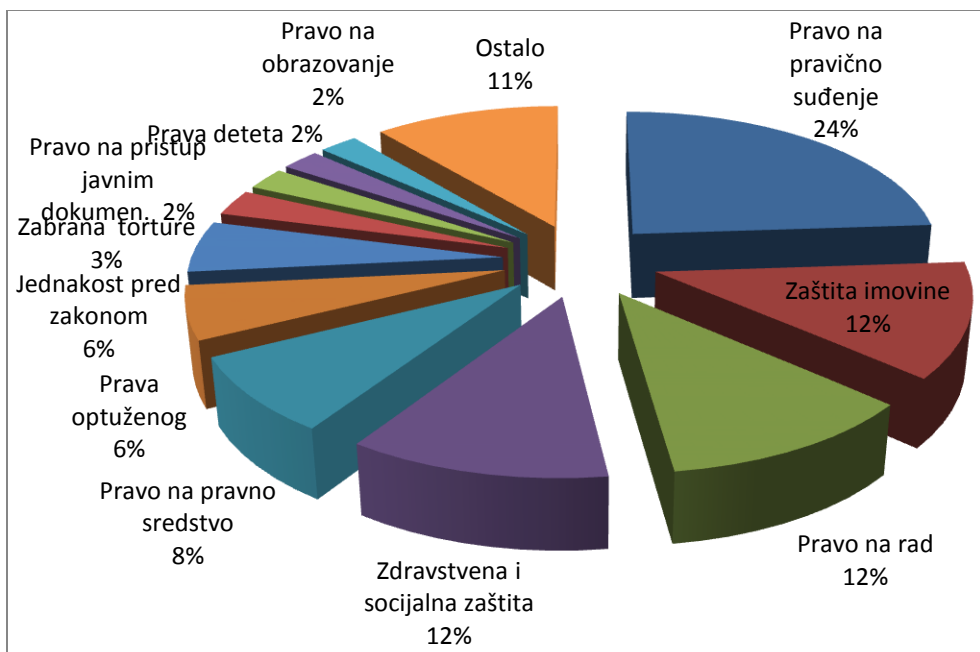
Ilustracija 4: Odgovorne vlasti u žalbama koje su podnete IO tokom 2015. god.

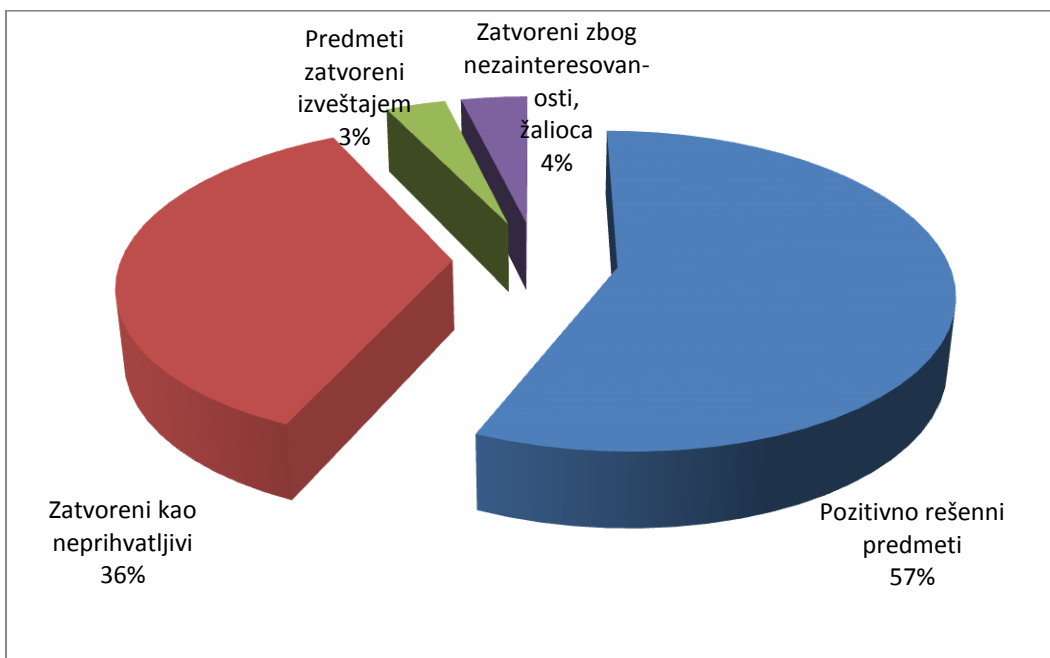
Ilustracija 5: Etnička pripadnost građana na osnovu predmeta otvorenih za istragu tokom 2015. god.

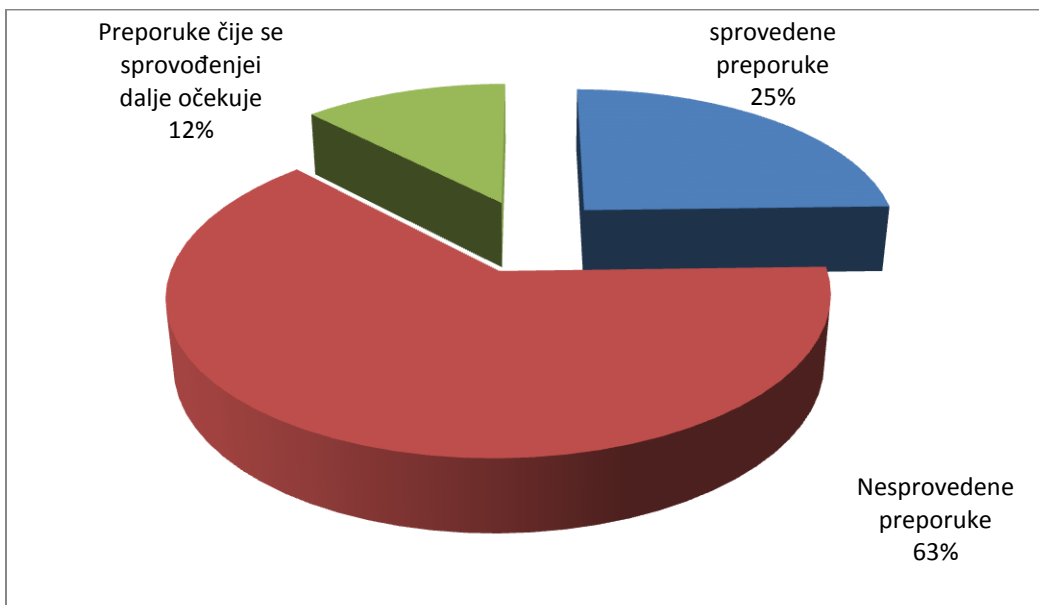
Ilustracija 6: Odgovorne vlasti u istraživanim predmetima od strane IO

Ilustracija 7: Predmet istraživanih slučajeva na osnovu prava garantovanih Ustavom

Ilustracija 8: Zatvoreni predmeti tokom 2015. godine (ne samo predmeti iz 2015. godine, već i predmeti registrovani ranije, a koji su zatvoreni tokom ove godine)

Ilustracija 9: Sprovođenje preporuka izveštaja istražil IO

Skraćenice

AKK	Advokatska komora Kosova
AOM	Asocijacija ombudsmana Mediterana
APK	Agencija protiv korupcije
ASK	Agencija za statistiku Kosova
AŽS	Agencija za zaštitu životne sredine
CRONSEE	Mreža Ombudsmana za decu jugosistočne Evrope
DAAK	Državna agencija arhiva Kosova
DAZLP	Državna agencija za zaštitu ličnih podataka
DISP	Direkcija za imovinska i stanarska pitanja
DPPBRICŽ	Departman za porodice palih boraca, ratnih invalida i civilne žrtve
DPUK	Departman penzijske uprave Kosova
ECMI	Evropski centar za pitanja manjina
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ENOC	Evropska mreža Ombudsmana za decu
EIO	Evropski institut Ombudsmana
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
ESS	Ekonomsko socijalni savet
EU	Evropska unija
EULEX	Misija vladavine prava Evropska unije na Kosovu
ICC	Međunarodni koordinacioni komitet nacionalnih institucija za ljudska prava
IFPK	Institut forenzičke psihijatrije Kosova
IMZ	Institut za mentalno zdravlje
IO	Institucija Ombudsmana
IOI	Međunarodni institut Ombudsmana
IZK	Islamska Zajednica Kosova
KAI	Kosovska agencija za imovinu
KAP	Kosovska agencija za privatizaciju
KC	Korektivni centar
KCRPT	Kosovski centar za rehabilitaciju preživelih od torture
KDT	Kancelarija disciplinskog tužioca
KDU	Kancelarija za dobru upravu
KEDS	Kosovska kompanija za distribuciju i snabdevanje električnom energijom
KOMF	Koalicija NVO za zaštitu deteta
KP	Kabinet premijera
KPJ	Kancelarija poverenika za jezike

KSK	Korektivna služba Kosova
KUO	Komisija za uslovni otpust
KZP	Kancelarija za zajednice i povratak
KZRK	Krivični zakonik Republike Kosovo
LGBT	Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender
MALS	Ministarstvo administracije lokalne samouprave
MJU	Ministarstvo javne uprave
MONT	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
MP	Ministarstvo pravde
MPŠRR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
MRSZ	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MZ	Ministarstvo zdravlja
MZP	Ministarstvo za zajednice i povratak
MŽSPP	Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja
NILJP	Nacionalne institucije za ljudska prava
NMPT	Nacionalni mehanizam za prevenciju torture
NVO	Nevladina organizacija
ODO	Opštinska direkcija za obrazovanje
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
OHCHR	Kancelarija visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava
OIK	Opštinska izborna komisija
OOBZ	Opštinski odbor za bezbednost u zajednici
ODP	Odeljenje za dečija prava
OPD	Odeljenje protiv diskriminacije
ORR	Odeljenje za rodnu ravnopravnost
OUN	Organizacija ujedinjenih nacija
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
OZLJPS	Odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda
OZPD	Odbor za zaštitu i pravdu za decu
PC	Pritvorni centar
PIK	Policijski inspektorat Kosova
PKVSK	Posebna komora Vrhovnog suda Kosova
RTK	Radio Televizija Kosova
SPC	Srpska pravoslavna crkva
SSK	Sudski savet Kosova
TSK	Tužilački savet Kosova
UDLJP	Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
UKCK	Univerzitetski klinički centar Kosova

UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UNHCR	Visoki komesarijat ujedinjenih nacija za izbeglice
UNICEF	Fond Ujedinjenih nacija za decu
UNSK	Unija nezavisnih sindikata Kosova
USAID	Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj
USK	Ustavni sud Kosova
ZKPRK	Zakonik o krivičnom postupku Republike Kosovo
ZUJD	Zakon o uvid u javna dokumenta
ZVB	Zatvor visoke bezbednosti